

УНИВЕРЗИТЕТ „ГОЦЕ ДЕЛЧЕВ“- ШТИП
ПЕДАГОШКИ ФАКУЛТЕТ
ПОСТДИПЛОМСКИ СТУДИИ ОД ОБЛАСТА НА ОБРАЗОВАНИЕТО
КАТЕДРА ЗА ДИДАКТИКА

ПОРТФОЛИОТО КАКО НАЧИН НА ВРЕДНУВАЊЕ НА ПОСТИГАЊАТА НА
УЧЕНИЦИТЕ
МАГИСТЕРСКИ ТРУД

Ментор:

Проф. д-р Снежана Мирасчиева

Кандидат:

Нада Арсова

Бр. на индекс: 21463

Штип, септември, 2013

Комисија за оценка и одбрана

Ментор: Снежана Мирасчиева

проф. д-р, Универзитет „Гоце Делчев“ - Штип

Член: Емилија Петрова- Горгева

проф. д-р, Универзитет „Гоце Делчев“ - Штип

Член: Владо Петровски

проф. д-р, Универзитет „Гоце Делчев“ - Штип

Научно поле: Општествени науки

Научна област: Дидактика

Датум на одбрана: 6- 11- 2013 год.

Датум на промоција:

Благодарност

Сакам да изразам голема благодарност до мојот ментор проф. д-р Снежана Мирасчиева, која имаше разбирање за мојот труд и во значителна мера ми помогна при собирање на потребните материјали, за поддршката во подготвувањето и изработката на овој труд кој без нејзина помош и поддршка не ќе беше возможно да се реализира.

Искажувам голема благодарност за нашата долгогодишна соработка, а особено што покажа висок интерес кон мојот труд. Ми претставуваше чест и задоволство што имав можност да работам под нејзино менторство.

Исто така изразувам голема благодарност до сите останати професори, кај кои во текот на моето студирање посетував настава и стекнав нови, корисни знаења.

ПОРТФОЛИОТО КАКО НАЧИН НА ВРЕДНУВАЊЕ НА ПОСТИГАЊАТА НА УЧЕНИЦИТЕ

Краток извадок

Перспективата во образованието се базира на создавање на личност со изградени индивидуални вештини за критичко и креативно мислење, тимска соработка, активна комуникација, продукција и презентација на идеи. Во овој контекст најчесто се тргнува од тезата дека не е можно целосно да се развие личноста на ученикот и неговите компетенции, ако не му се даде можност да партиципира во сите фази на образованието и наставниот процес, при што важна улога има вреднувањето на сопственото знаење и следењето на сопствениот напредок. Како поткрепа во развојот и постигањата на ученикот, еден од квалитетните начини е формирањето, водењето и оценувањето на портфолиото. Една од клучните карактеристики на портфолиото е ученикот да им демонстрира на другите како учи и како тече неговиот прогрес во учењето. Најголемата вредност на портфолиото е тоа што преку него учениците стануваат активни во процесот на учењето и оценувањето.

Целта на овој труд е да се презентираат битните карактеристики на портфолиото како квалитативен начин (метод) на вреднување и мислењата на наставниците за потребата од негово користење. Потребата од кооперативниот пристап на наставникот и подготовката на ученикот од најмала возраст да ја создава, избира, систематизира и самооценува сопствената аргументација за напредокот, се сведува на највисока образовна цел. Таа цел директно влијае и ги дефинира фазите и нивото на постигањата на учениците како услов за стекнување на навика и свест за професионалниот развој и напредување како доживотна потреба. Од друга страна, пак, целта на овој труд е да се привлече вниманието на педагошката јавност кон нов пристап во вреднувањето на постигањата на учениците, со акцент на самооценувањето.

Овој труд е насочен кон проучување на истражувачки проблем кој има голема општествено–педагошка оправданост и ќе придонесе во лоцирањето на слабостите во примената на портфолиото како метод на вреднување и

актуелизирањето на потребата од усовршување на македонскиот модел за примената на портфолиото во вреднувањето на постигањата на учениците.

Трудот се состои од четири дела меѓусебно логички поврзани: теоретски пристап кон проблемот, методолошки пристап кон проблемот, анализа и интерпретација на резултатите од истражувањето, заклучок, литература и прилози.

Клучни зборови- портфолио, постигања на учениците, оценување на постигањата и вреднување.

The portfolio as a way of assessing students' achievements

Abstract

The perspective in the education is based on creating a person with developed individual skills for critical and creative opinion, team work, active communication, production and presentation of ideas. This context, in general, starts from the thesis that it is impossible for the personality and the abilities of the student to fully develop if he is not given a chance to participate in all the phases of the educational process, where the self-assessment and monitoring their own progress have a crucial role for their improvement. One of the most productive ways of supporting the development and the achievements of the student is the developing, keeping and assessing the portfolio. One of the main characteristics of the portfolio is that the student demonstrates his way of learning and the flow of his learning progress to others. The greatest value of the portfolio is that through it, the students become active in the process of learning and assessing.

The purpose of this article is to present both the important characteristics of the portfolio as a qualitative way (method) of assessing and the teachers' opinions for its usage. The need of co-operative approach of the teacher and the students' training from early age to create, choose, methodize, self-assess their own argumentation for their progress, brings down to the highest educational objective. That purpose defines and has a direct impact on the phases and the levels of students' accomplishments as a requirement for obtaining a habit and awareness for professional development as a lifelong necessity. On the other hand, the purpose of this article is to direct the attention of the teaching public towards a new approach of assessing students' achievements with a stress on self-assessment.

This article is aimed towards analysis of an exploratory problem which has a big socially- pedagogically justification and which will contribute in finding the weak points in the usage of the portfolio as a method of assessing and the actualization of the necessity of perfecting the Macedonian model for the use of the portfolio in assessing students' achievements.

The article consists of four mutually and logically connected parts: theoretical approach towards the problem, methodological approach towards the problem, analysis and interpretation of the results of the research, conclusion, bibliography and end notes.

Key words- portfolio, student's achievements, assessment of achievements and evaluation

СОДРЖИНА

Вовед

ПРВ ДЕЛ

ТЕОРЕТСКИ ПРИСТАП НА ПРОБЛЕМОТ

1. Оценувањето на постигањата на учениците како педагошко- психолошки процес низ прегледот на литературата.....	14
1.1.Што претставува оценувањето?.....	14
1.2. Оценување во основното образование.....	15
1.3. Осовременување на оценувањето како услов за квалитетно образование.....	17
1.4 .Мерила за оценување на постигањата.....	19
1.4.1. Стандарди на оценување.....	19
1.4.2. Критериуми за оценување на постигањата на учениците.....	22
1.4.3. Норми.....	23
 2. Модел на оценување на знаењата во основните училишта во РМакедонија.....	24
 3. Систем на оценување во некои европски држави и пошироко.....	27
3.1.Формативно следење во Хонг Конг.....	27
3.2. Формативно следење во Словенија.....	28
3.3. Формативно следење во Франција.....	29

3.4. Формативно следење во Шпанија.....	29
3.5. Формативно следење во Чешка.....	30
3.6. Формативно следење во Австралија.....	31
3.7. Формативно следење во Велика Британија.....	32
4. Методи на оценување.....	35
4.1. Повратна информација.....	37
4.2. Поставување прашања.....	39
4.3. Есејски прашања.....	40
4.4. Самооценување и заедничко оценување од соучениците.....	41
4.5. Портфолио.....	43
4.6. Изведбени активности.....	43
4.7. Проекти.....	45
5. Избор на методи за оценување и изработка на инструменти.....	47
6. Портфолиото како начин на вреднување на постигањата на учениците.....	48
6.1. Поим и дефинирање на портфолиото.....	48
6.2. Структура и содржина на портфолиото.....	53
6.3. Функции на портфолиото.....	59
6.4. Видови портфолија.....	61

6.5. Портфолиото и вреднувањето на постигањата на учениците.....	65
--	----

6.5 1. Како функционира портфолиото како начин на вреднување.....	69
---	----

6.6. Вклучување на учениците во составувањето на портфолијата.....	71
--	----

6.7. Предности и недостатоци во оценувањето на портфолијата....	72
---	----

7. Релевантни истражувања

ВТОР ДЕЛ

МЕТОДОЛОШКИ ПРИСТАП НА ПРОБЛЕМОТ

1. Предмет на истражување.....	82
2. Дефинирање на основните поими.....	82
3. Оправданост на истражувањето.....	84
4. Цел на истражувањето.....	85
5. Задачи на истражувањето.....	85
6. Хипотези на истражувањето.....	86
7. Варијабли во истражувањето.....	87
8. Методи, техники и инструменти на истражување.....	87
9. Опис на техниките и инструментите.....	88
10. Популација и примерок на истражувањето.....	88
11. Статистичка обработка.....	89

ТРЕТ ДЕЛ

АНАЛИЗА И ИНТЕРПРЕТАЦИЈА НА РЕЗУЛТАТИТЕ ОД ИСТРАЖУВАЊЕТО

1.Мислења и ставови на наставниците за портфолиото како начин на вреднување на постигањата на учениците	91
2.Мислења и ставови на директорите и стручните соработници за портфолиото како начин на вреднување на постигањата на учениците.....	106
3.Споредбена анализа и интерпретација на резултатите од истражувањето со анкетирање на наставниците, директорите и стручните соработници.....	115

ЧЕТВРТ ДЕЛ

1. Заклучни согледувања, предлози и сугестии.....	133
2. Користена литература (REFERENCES).....	138

ПРИЛОЗИ.....	148
---------------------	------------

Вовед

Да се учи за да се партиципира во системот на знаења за 21 век, треба да постои системска перспектива во образованието. Перспектива што се базира на создавање на личност со изградени индивидуални вештини за критичко и креативно мислење, тимска соработка, активна комуникација, продукција и презентација на идеи. Во овој контекст, најчесто се тргнува од тезата дека не е можно целосно да се развие личноста на ученикот и неговите компетенции, ако не му се даде можност да партиципира во сите фази на наставниот процес, при што важна улога има вреднувањето на сопственото знаење и следењето на сопствениот напредок. Како поткрепа во развојот на компетенциите на ученикот еден од квалитетните начини е портфолиото.

Целта на овој труд е да се презентираат главните карактеристики на портфолиото како квалитативен начин на оценување. Поаѓајќи од општо прифатената дефиниција на оценувањето¹ портфолиото добива димензии на апсолутна соодветност и практична корист. Потребата, ученикот од најмала возраст да ја создава, избира, систематизира и самооценува сопствената аргументација за фазите и нивото на постигањата, е услов за стекнување на навика и свест за професионалниот развој и напредување како доживотна потреба. Иако оваа дефиниција е сложена, во основа ги поставува значајните детерминанти на портфолиото како начин на оценување на постигањата на учениците и неговиот професионален развој.

Овој труд е насочен кон проучување на суштината, функцијата и примената на видовите портфолија како начин на вреднување на постигањата на учениците во основното училиште.

Трудот се состои од четири дела меѓусебно логички поврзани: *теоретски пристап кон проблемот, методолошки пристап кон проблемот,*

---

¹ Оценувањето е процес на обезбедување информации што се користат за донесување одлуки за учениците, наставните планови и програми и за образовната политика. (Нитко, 2004), Примена на стандардите за оценување на учениците: материјали за обука 1/(прирачникот го подготвија Томас Џерард Шел...и др.; превод Владимир Мостров), Скопје, Македонски центар за граѓанско образование, 2008, стр. 8.

анализа и интерпретација на резултатите, заклучок, литература и прилози.

Теоретски пристап кон проблемот- во овој дел даваме осврт на повеќе актуелни и суштински прашања во врска со оценувањето воопшто, квалитетот на оценувањето во основното образование. Се проучуваат мерилата за оценување на постигањата, стандардите, критериумите и нормите. Се става акцент во проучувањето на моделот на оценување во основното образование во РМакедонија, системи на оценување во некои европски држави и пошироко. Фокусирано, теоретски се обработени методите на оценување и портфолиото како начин на вреднување на постигањата на учениците. Овој дел го заокружуваме со проучување на содржината, видовите, карактеристиките, функцијата на портфолиото како начин на вреднување на постигањата на учениците, како и вклучувањето на учениците во составување на портфолиото. Делот го завршуваме со презентирање на проучените релевантни истражувања.

Во делот насловен како *Методолошки пристап кон проблемот*, се објаснети методолошкиот пристап кон истражувањето кое има за цел да го испита мислењето и ставовите на наставниците директорите и стручните соработници за портфолиото како начин на вреднување на постигањата на учениците. Во овој дел се опфатени предметот, целта, задачите, хипотезите и примерокот на истражувањето. Овде ги опишуваме варијаблите, методите, техниките и инструментите со кои ги обезбедивме податоците во истражувањето, како и постапките на начините на обработка на истите.

Третиот дел содржи податоци за извршената анализа на резултатите добиени од анкетањето на испитуваните, нивните ставови и мислења за портфолиото како начин на вреднување на постигањата на учениците.

Од *анализата и интерпретацијата на резултатите* произлегоа одредени *заклучоци* кои воедно го претставуваат последниот дел.

На крајот се поместени користена литература и прилози.

ПРВ ДЕЛ
ТЕОРЕТСКИ ПРИСТАП КОН ПРОБЛЕМОТ

1. Оценувањето на постигањата на учениците како педагошко-психолошки процес низ прегледот на литературата

1.1. Што претставува оценувањето?

Оценувањето претставува интегрален дел на сите подрачја на наставните програми и ги опфаќа разновидните аспекти на учењето.² Ова значи дека процесот на оценување му обезбедува на наставникот информации што му се потребни за да донесува значајни одлуки за наставата и за процесот на учењето-правејќи избор на образовни задачи, идентификувајќи соодветни наставни методи, планирајќи активности за учењето, избирајќи пригодни материјали, диференцирајќи го учењето и давајќи им на децата повратни информации колку добро ги решаваат задачите. Ваквите секојдневни активности го ставаат оценувањето во самиот центар на наставата и на учењето. Тоа значи дека учењето, поучувањето и оценувањето се трите компоненти на наставата кои се взаемно поврзани и претставуваат основен дидактички микро - систем.

Основната идеја дека оценувањето, поучувањето и учењето се интегрирани, е основна водилка на процесот на учење за да се постигнат предвидените ефекти. Оценувањето не се доживува како краен производ на поучувањето и учењето, туку повеќе како континуиран процес кој обезбедува повратна информација на ученикот и наставникот за достигнувањата и оствареноста на поучувањето и учењето.³

Преку оценувањето се добива слика за напредокот на ученикот во одреден период. Информациите за тоа како детето учи (процесот на учењето) и за тоа што е она што детето научило (производ на учењето) ја обликуваат сликата. Наставникот ги користи овие информации да го идентификува и да го пофали тековниот напредок во учењето на детето и да му даде соодветна поддршка во натамошното учење.

² Наставни програми од I- V одд. во деветгодишно основно образование, Скопје, Биро за развој на образование, 2007, стр. 15

³ <http://www.vetserbia.edu.rs/Zbirka%20doc/Ocenjivanje.pdf>- Бјекић, Д., Папић, М., Ж., Оцењивање, Министерство просвете и спорта Републике Србије, Програм реформе средњег стручног образовања, Београд

Преку процесот на оценување, наставникот го користи оценувањето како дел од наставата и учењето и тоа низ следните дидактички елементи :

- Го планира новото учење користејќи ги информациите од оценувањето и целите на наставните програми;
- Ги информира учениците за тоа што вклучува новиот материјал што ќе го изучуваат;
- Истражува со учениците како изгледа успешното учење;
- Користи соодветни методи и стратегии за организирање на наставата;
- Собира и бележи информации за тоа што и како учениците учат, како и колку напредуваат идентификувајќи ги силните и слабите страни;
- Заеднички ги акумулираат и систематизираат белешките во ученичкото портфолио.

1.2.Оценувањето во основното образование

Можеме да стигнеме до целта која ја „гледаме“ пред себе!

Не можеме да дојдеме до целта која не сме ја ни поставиле!

Во проучената литература се среќаваат многубројни дефиниции на поимот оценување во основното образование. Дел од нив ќе ги презентираме во содржината што следи.

Под оценување⁴ „се подразбира постапка на определување или придавање на бројчана (нумеричка) или категоријална вредност на она што се оценува“. Ако се почитува најдлабокото значење на изразот, ќе констатираме дека оценувањето не е синоним за мерење, туку ја вклучува идејата за „вреднување“, бидејќи навистина подразбира припишување на одредено значење на информациите, вели Александрини (Alessandrini, G., 1996: 122).

Еден друг автор е уште поконкретен, па вели: „Оценувањето спаѓа во пошироката функција на општественото вреднување. Од тоа може да се

---

⁴ Зборот оценување во македонскиот јазик доаѓа од *оцени*, што значи: 1. определи вредноста, цената на нешто; 2. прецени, даде преценка за размерот, количината и сл. на нешто; 3. даде мислење, суд за вредноста на некое уметничко и сл. дело; 4. за успехот на ученик, студент и сл. (Речник на македонски јазик II, 1965, стр. 117)

изведе заклучок дека секое оценување, каде било „во фабрика, во училиште или установа како дел од функцијата на вреднувањето, е такво каков што е системот на вреднување во одредено општество, односно какви што се општествените односи“ (M. Galesa, 1996, стр. 15).

Дел стручњаци од оваа област, оценувањето го гледаат како процес на давање на судови за постигањата на ученикот во одредено подрачје, а тоа се оценките, како резултат на процесот на оценување. Во оценувањето се врши селекција на успешното и неуспешното, позитивното и негативното однесување итн., поаѓајќи од утврдените стандарди и критериуми. Всушност, со следењето и проверувањето се спознава и утврдува состојбата на постигањата и позитивните промени кај учениците, а со оценувањето се утврдува нивната вредност.⁵

Оценувањето може да се сфати и како сознаен процес во кој во голема мера е застапено индиректното мерење, при што оценувачот не располага со строго определени мерни единици. Оценувањето не може да се замисли без споредување. Значи, преку споредувањето се утврдува односот меѓу постигнувањата и целите. Тоа е вистинскиот предмет на процесот на оценување.

Оценувањето во наставниот процес е многу важна компонента за правилно и квалитетно остварување на воспитно- образовниот процес, односно активност со која директно се поврзува квалитетот на образованието. За тоа говори фактот што изведувањето на оценувањето е уредено (пропишано) со Закон за основно образование и посебните нормативни акти (правилници, упатства, норми, стандарди, критериуми), според кои се постапува во основните училишта.⁶

Според тоа, училишното оценување е споредување на утврдената актуелна состојба на постигањата на учениците со посакуваната состојба, односно со стандардите, со она што се очекува и се смета дека треба да биде постигнато и на тој начин се идентификува и определува вредноста на истите. Оценувањето на постигањата на учениците е сознание за односот меѓу

---

⁵ Поповски, К., Училишна докомологија, следење проверување и оценување на постигањата на учениците, Китано, Скопје, 2005, стр.31

⁶ Исто, стр.31

воспитно-образовните потреби на учениците и работата (активностите) извршени за нивното задоволување.⁷

1.3. Осовременување на оценувањето како услов за квалитетно образование

Квалитетното оценување денес се наметнува како услов и фактор за обезбедување квалитет во образованието и унапредување на постапките за оценување на постигањата на учениците. Затоа, императивно треба да се создава современ, флексибилен и сеопфатен систем на оценување на ученикот кое одговара на учењето на 21-от век.

Барањето за поголема ефикасност и квалитет во образованието, како и за стандардни резултати во наставата и учењето, ја нагласува потребата од надминување на униформноста на вреднувањето и оценувањето и бара примена на нови форми, методи, постапки и модели на оценување во различни образовни ситуации. Битно е што се оценува и кои способности се развиваат.

Оценувањето на постигањата на учениците во современите развојни и реформски процеси е комплексно прашање ако се имаат предвид сложеноста на процесот на оценувањето на знаењата и постигнатите резултати, неговото педагошко-психолошко и докимолошко значење, како и општествено-педагошкото значење на проблемот од една страна и брзиот развој на докимолошките истражувања и сознанија од друга страна, кои бараат ефикасно имплементирање во педагошката практика.⁸

Многу автори се занимавале со процесот на оценувањето и нивниот придонес во оваа насока е солидно поставување на содржина, приоди и модели на оценување (Дебиси, Х. Хилшер, Гајџ и Берлинер, Амонашвили, Ј.Ѓорѓевиќ, В.Гласер, К. Попоски, Џ.Мурати).

Современите текови и процеси за обезбедување современо образование и во тој контекст модерна настава и флексибилен приод, ја

---

⁷ Исто, стр. 31

⁸ www.p.mk/mk/ocenuvanje/conference/Docs/Xheladin%20Murati.pdf - Квалитетното оценување денес: фактори и обусловувања, Џеладин Мурати

афирмираат потребата од современо вреднување и оценување на постигањата на учениците.⁹

Научните сознанија и досегашната училишна практика покажаа дека оценувањето на постигањата на учениците има силна рефлексивна и релевантност во квалитетот на образовниот процес.

Квалитетот во образованието е посебен проблем, кој покрај многу други фактори е поврзан и со оценувањето. Но, оценувањето и оценката на ученикот не го одразува квалитетот на знаењата. Квалитетното оценување се карактеризира со објективност, реалност, целосност (интегралност) и транспарентност.

Процената на знаењата, способностите, вештините и навиките на ученикот поминува низ фази кои претставуваат промени во нагорна линија и тоа е знак за потстрек кон квалитет, во спротивно се јавува неквалитет. Обезбедување квалитет во образованието бара сосема поголема одговорност во оценувањето.

Структурата на успехот и степенот на усвоеноста на содржините, начинот на усвоеноста на целите, самостојноста во работата, креативниот пристап во наставата и учењето се битни детерминанти за квалитетот на образованието. Оттука, оценувањето на напредокот на ученикот во учењето има значајна психолошка и општествена димензија.

Тајната на оценувањето е во посветеноста за квалитет.¹⁰

Квалитетот на оценување на учениците во основните училишта во Македонија има за цел да го унапреди постојниот систем на училишното оценување сè со цел од една страна за подобрување на поучувањето и учењето, а од друга страна и за оптимален индивидуален напредок на учениците. За тоа ни говори и реализацијата на Проектот за основно

---

⁹ Оценувањето создава шанси за успех, но и страв од неуспех, која има негативна рефлексивна врз психосоцијалната стабилност на ученикот, постојан негативизам и песимизам, тешкотии во учење, постигнување ниски резултати и сл.

¹⁰ www.orgw.p.mk/mk/ocenuvanje/conference/Docs/Xheladin%20Murati.pdf - Квалитетното оценување денес: фактори и обусловувања, Целадин Мурати

образование на УСАИД, во партнерство со Министерството за образование и наука на Република Македонија.

Во исто време, Македонија е на патот кон целосна интеграција во Европската Унија, голем број реформи се спроведуваат во образованието со цел да се обезбеди високо квалитетно образование, кое ќе биде компатибилно со образовните стандарди во Европа и светот.

1.4. Мерила за оценување на постигањата

Во контекст на осовременувањето на оценувањето, многу битни се *стандардите, критериумите и нормите*. Тие се поими кои се од голема важност за вистинското оценување и вреднување на квалитетот на постигањата на учениците. Овие поими се нарекуваат со едно заедничко име *мерила за оценување*, но секој од овие поими има посебно значење. Токму затоа во продолжение ќе се задржиме на нивната суштина.¹¹

1.4.1. Стандарди на оценување

Образовните стандарди ги опфаќаат: целите на образованието, содржините, условите за реализација на програмите и системот на оценување на постигањата на учениците. Со нив се утврдува нивото на подготовката на учениците согласно со развојните потреби на општеството, но и на личноста на ученикот. Се смета дека образовните стандарди го претставуваат минималното ниво на знаења, умеења и развој на способностите кај учениците од одредена возраст. Тие се однесуваат на содржините и квалитетот на образованието. Со нив се утврдува што треба да знаат и да можат да прават учениците по завршувањето на одреден степен (циклус) од образованието.¹²

Документот *Стандарди за оценувањето на учениците во основното училиште*¹³ е изготвен со цел да придонесе за подигање на квалитетот на

---

¹¹ Поповски, К. (2005): Училишна докимологија: следење, проверување и оценување на постигањата на учениците, Скопје: Китано, стр.35

¹² Исто, стр.36

¹³ Стандарди за оценување на учениците во основното училиште, Унапредување на оценувањето на учениците, Македонски центар за граѓанско образование, Скопје, 2009,стр. 2

оценувањето на учениците во основните училишта во Република Македонија, согласно Концепцијата за *деветгодишното основно образование*. Во него, првенствено, се поаѓа од стручните сознанија за големите влијанија на квалитетот на оценувањето врз квалитетот на учењето на учениците и на нивото на нивните постигања во наставата. Од друга страна, се има предвид дека оценувањето од страна на наставниците, во основа, е процес на професионално просудување кое може да биде подобро, ако задоволува одредени стандарди за квалитетно оценување.

Се очекува стандардите првенствено да ги користат училиштата и наставниците за планирање на оценувањето, обезбедување на квалитетно оценување, што ќе придонесе за подобрување на наставата и оценувањето и за самопроценка на квалитетот на оценувањето во училиштата.

Под стандард во овој документ се подразбира опис на потребното ниво на квалитет според кој може да се проценува практиката, без да се даваат прецизни проценки за степенот на исполнетоста на барањата.

Стандардите се базирани на принципи за квалитетно и фер оценување што е составен дел на стандардите. Тоа се следниве принципи:¹⁴

☆ *Оценувањето има за цел да ги подобри постигањата на учениците*
Преку оценувањето учениците добиваат информација за тоа што треба да научат, колку ќе научат и како ќе учат. Исто така, оценувањето служи да го поттикне ученикот да учи и да му даде насоки како да учи за да ги зголеми постигањата во училиштето, а не само да утврди колку ученикот успеал да научи.

☆ *Оценувањето обезбедува целосни информации за постигањата на ученикот*

Оценувањето обезбедува информации за тоа што учениците знаат и што може да направат со она што го знаат. Со оценувањето се вреднуваат знаењата и способностите на учениците и нивните вредности, ставови и навики и се добиваат информации за добрите и слабите страни на ученикот, кои се користат за да се обезбеди напредувањето на ученикот во постигањата.

---

¹⁴ Исто, стр. 3

☆ *Оценувањето е составен дел на наставниот процес (на учењето и на поучувањето)*

Постои јасна врска меѓу целите и содржините на наставата и оценувањето (меѓу она што се учи и поучува и она што се оценува- кохерентност во наставата). Од наставните цели и содржини зависи што ќе се оценува. Од исходите на оценувањето зависи како ќе се одвива наставата и кон какви цели ќе се стреми, а ученикот има активна улога во процесот на оценување.

☆ *Оценувањето се базира на користење на повеќе различни методи*

Се овозможува да се минимизираат слабостите и ограничувањата на секој поединечен метод при што се земаат предвид различните стилови на учење на учениците.

☆ *Оценувањето е континуиран процес*

Опфаќа активности на следење и вреднување на работата и постигањата на учениците во текот на целата учебна година, се проверува напредокот во постигањата на учениците, врз основа на што учениците се насочуваат кон поставените цели на наставата.

☆ *Оценувањето е праведно*

Праведноста во оценувањето се однесува на непристрасност при спроведување на оценувањето, при вреднување на постигањата и при интерпретација и користење на резултатите.

☆ *Оценувањето е транспарентно*

Учениците знаат што се целите на наставата, кои се стандардите што се очекува да ги постигнат, како ќе се оценува постигањето и имаат увид во оценувањето, како учениците, така и родителите.

☆ *Оценувањето е валидно и релијабилно*

Со оценувањето се добиваат информации што се релевантни за целите и содржините на наставата. Во интерпретацијата на резултатите од оценувањето не влегуваат однесувањето, способностите и вештините на учениците. Оценувањето е конзистентно од еден до друг ученик и од еден до друг наставник.

1.4.2. Критериуми за оценување на постигањата на учениците

Критеримите за постигањата на учениците се темелат на целите, стандардите за оценување и на Блумовата таксономија на прашања. За оценување со користење на Блумовата таксономија, важно е наставникот претходно јасно да ги дефинира оперативните исходи (резултати) и кое ниво и видови на исходи е можно да се постигнат во одреден модул (дефинирање на општите исходи), како и на конкретниот час (дефинирање на оперативните исходи), а потоа да следи дали тие исходи се постигнати. Дефинирајќи ги исходите во однос на категоријата на поими (глаголи) кои ги користи Таксономијата, наставникот ги операционализира и процедурите за оценување.¹⁵

Критериумот може да се дефинира како мерка за ефикасноста на единката во постигнувањето на целите и задачите на воспитно-образовниот процес во кој таа е вклучена. Големината на мерката, која воедно е определена со критериум, се смета за цел (минимално барање, стандард) што треба да се постигне и е основа за утврдување на успешноста на испитаниците според елементите што се оценуваат.¹⁶

За тоа колку е сериозно прашањето на утврдување на критериумите, З. и Д. Рутар велат: „Безрезервното залагање за критериуми, кои од определен аспект се проблематични, не е соодветна замена за хаотичното проверување без критериуми“ (З. И Д. Рутар, 1997, стр.311). Ова говори дека утврдувањето на критериуми за оценување на успешноста на учениците и не е толку лесна работа, поаѓајќи и од тоа што предметот на оценување е многу сложен и опфаќа многубројни компоненти. Критериумот мора да ги одразува сите релевантни елементи преку кои може да се согледува и оценува успешноста на учениците во постигнувањето на целите и програмите. За да се постигне тоа, критериумот обично се изградува во две етапи:¹⁷

---

¹⁵ <http://www.vetserbia.edu.rs/Zbirka%20doc/Ocenjivanje.pdf> Бјекић, Д., Папић, М., Ж., Оцењивање, Министарство просвете и спорта Републике Србије Програм реформе средњег стручног образовања, Београд, 2005

¹⁶ Поповски, К. (2005): Училишна докимологија: следење, проверување и оценување на постигањата на учениците, Скопје: Китано, стр.41

¹⁷ Исто, стр. 42

- првата почнува со анализа на целите и на содржините (што се предвидуваат со програмата и на тој начин се идентификуваат сите компоненти, што се релевантни за успешноста во совладувањето на програмата и нивните показатели (знаење на факти и генерализации, оспособеност за анализа и интерпретација на факти, оспособеност за практична примена на знаења, навики и умеења за користење на разни извори за самообразование, ставови, интереси исл.);
- во втората фаза за секој конкретен показател (индикатор) се утврдува и критериумска мерка преку која ќе се искаже успешноста.

1.4.3. Норми

Нормите претставуваат некој вид репрезентативни вредности (или низа од вредности) кои го изразуваат типичното (просечното, нормалното) постигнување на определена категорија (популација) ученици во некоја област или наставен предмети. (Види Попоски К.(2005) Училишна докимологија, Скопје, стр.49).

Понатаму забележува: „Понекогаш нормите неоправдано се користат како синоним за стандард. Нормите повеќе опишуваат, а не пропишуваат како стандардите. Се користат како споредбена основа на постигањата на еден ученик за да се процени неговиот релативен успех во однос на останатите ученици од групата на која тој и припаѓа. Со помош на нормите може да се врши и рангирање според постигнатите резултати и норми за оценување на поведението на учениците, односно на постигање на воспитните цели. Тие се општоприфатени, вообичаени, распространети, посакувани форми на однесување, утврдени (изведени) врз основа на долгогодишното искуство, а кои се очекуваат и бараат од учениците.“ (Попоски К.(2005): 50)

2. Модел на оценување во основните училишта во Република Македонија

Новите тенденции за реформа на образованието го отвораат прашањето за третманот на ученикот како партнер во процесот на едукацијата. Тоа бара нов пристап во следењето и оценувањето на постигањата на ученикот. Какво е кај нас оценувањето на учениците, кои форми, стандарди и критериуми се применуваат?

Има повеќе видови оценувања со утврдени стандарди, како кај нас, така во Европа и пошироко: бројчано, описно, комбинирано, поенско оценување, по пат на стандардизирани задачи, преку тестови, портфолио како активно учење и следење на напредокот на ученикот, преку трудови во кои ученикот има водечка улога, а наставникот се вклучува по потреба.

Моделот на оценување на знаењето на учениците во основните училишта во Република Македонија се темели на меѓусебно почитување помеѓу ученикот, учителот и родителите. Тоа подразбира поттикнување на човечките квалитети, создавање сигурност, односно почитување на основните човекови права во воспитно-образовниот процес. Системот на оценување би требало да ги поттикнува потенцијалите на учениците за развој на знаењата на повисоки нивоа од претходните.

Видовите на оценување и оценките во основните училишта во Република Македонија е уредено со Законот за основно образование, а поблиску е дообјаснето со посебен Правилник што е донесен во 1996 година и дополнет во 2001 година со еден член за воведување на екстерно оценување на учениците.¹⁸

Наставниот план и програми во основното училиште се изработуваат според трите воспитно-образовни периоди и тоа:

- од прво до трето одделение;
- од четврто до шесто одделение, и
- од седмо до деветто одделение.

---

¹⁸ Концепција за деветгодишно основно образование, Кома, Скопје, 2007, стр.43

Постигањата на учениците во основното училиште се оценува описно и бројчано.

Во првиот период, постигањето на ученикот во текот на наставната година по задолжителните и изборните предмети се оценува описно, само на крајот на учебната година добива свидетелство со описни оценки.

Во вториот период, постигањето на ученикот во текот на наставната година по задолжителните и изборните предмети се оценува описно и бројчано, на крајот на прво полугодие добива известување за успехот со бројчани оценки, а на крајот на учебната година добива свидетелство со бројчани оценки и оценка за општ успех.

Во третиот период, постигањето на ученикот во текот на наставната година по задолжителните и изборните предмети се оценува бројчано, на крајот на прво полугодие добива известување за успехот со бројчани оценки, а на крајот на учебната година добива свидетелство со бројчани оценки и оценка за општ успех.¹⁹

Формативното оценување вклучува интервенција на наставникот во текот на процесот на учење со цел да прибере повратна информација која ја користи за да го води/организира понатамошното учење и поучување (Brooks, 2002, p. 15). Основата на формативното оценување е тоа што прибраните информации се користат за да се прилагоди работата на наставникот со цел да се постигнат целите на учењето.

Видовите на формативното следење се менуваат во текот на учебната година во зависност од целта. Оценките/ вреднувањата се изразуваат со усни и /или писмени коментари, собирање и архивирање на докази во портфолијата (резултати на ученици) за сумирање на постигањата на учениците и давање на оценка.

Сумативното оценување се однесува на кумулативните оценувања, и обично се врши на крајот на извесна тема или тематска целина, со намера да се стекне увид во тоа што извесен ученик научил, или за квалитетот на учењето и да се даде суд за неговата работа според извесни стандарди.

---

¹⁹ Закон за основно образование, Сл. Весник на Р. Македонија бр.103/08, 33/10, 156/10, 18/11, 42/11 и 51/11

Макар што ние често мислиме за сумативното оценување како на традиционални објективни тестови, ова не треба да биде таков случај. На пример, сумативните оценувања можат да следат по извесна акумулација на евиденција собрана во текот на извесен временски период, како во збирка на изработки на ученикот. ((US National Research Council, 2001).

Стандардите за оценување на знаења во Република Македонија (Мицковска, 2008):²⁰ се однесуваат на подобрување на постигањата во учењето, сеопфатна повратна информација во текот на процесот на учење, следењето—како дел од сеопфатниот процес на учење, објективно и релијабилно следење на процесот на учење. Според Мицковска, постапки за стандардизирано оценување на знаењето во Македонија се: планирано следење, употреба на методи и инструменти, процес на следење, повратна информација, формирање на оцени. (Мицковска, 2008)

Процесот на оценување на знаењето во рамките на поучувањето се следи со помош на два индикатора:

1. Учењето е истражување на сопствените постапки (саморегулација);
2. Секој ученик напредува (знае повеќе), што е во согласност со првиот стандард за оценување на знаењето (според Mickovska 2008)²¹.

Во Република Македонија се формулирани принципи за подобрување на оценувањето на знаењето (Mickovska, 2008 наведен во: Komljanc, 2008 b), како што се: подобрување на учењето и постигнувањата на ученикот, обезбедување сеопфатни информации за постигањата на ученикот, интегрирање на оценувањето во наставниот процес, користење на повеќе различни методи, континуирано следење, правилно оценување, транспарентно оценување, валидно и релијабилно оценување.

Стандардите (Упатството) за оценување го опфаќаат целиот процес на оценување (Mickovska, 2008 наведено во: Komljanc, 2009 b): планирање на

---

²⁰ Mickoska, G.(2008) . Standardi za ocenjivanje u Makedoniji . V: Razvoj didaktike na področju ocenjevanja znanja.Didaktika ocenjevanja znanja.Zavod RS za šolstvo , str 51.

²¹ Исто, стр 51.

оценувањето, изборот на методи и инструменти за оценување, спроведување на процесот на оценување, формирање оценки, информирање за сознанијата од оценувањето.

3. Систем на оценување во некои европски држави и пошироко

Голем број европски држави, па и пошироко го менуваат, односно го осовременуваат системот за оценување на знаењето. Поголема вредност има интерното оценување, односно формативното следење на развојот на секој ученик во групата ученици. На тој начин се менува пристапот во проверувањето, а со тоа и целокупниот процес на учење. Затоа, поголема важност од правилата и нормите имаат педагошките начела: дијагностицирање на предзнаењето, самостојна и групна контрола на развојот на знаењето, оспособување за учење на повисоко когнитивно ниво и развој на можностите, а пред сè постојано меѓусебно повратно информирање во процесот на учење и поучување. Целта е замена на честото оценување на фактографија со различни облици на презентирање на наученото. Образованието на наставниот кадар е насочено кон барање на докази за наученото и кон различни облици на поттикнување на учењето.²²

Системот на оценување треба да го поттикнува развојот на вештините на учениците за постигање на повисоки когнитивни нивоа, наместо да ги оценува нивните предзнаења. Учителите се оспособуваат за ефективно повратно информирање во процесот на учење и се надополнуваат заедно со учениците во такаименуваното „формативно следење за учење“.

3.1. Формативно следење во Хонг Конг

Една од целите во Хонг Конг е редукција на тестирањето и во замена поголема размена на информации помеѓу учениците и учителите со цел подобрување на квалитетот на учењето и поучувањето (Carless, 2005, наведено во: Komljanc, 2008, Pang, 2008).²³ Имплементирањето на

²² Komljanc, N.(2009).Formative assessment for learning.V: Vodenje procesa ocenjevanja za spodbujanje razvoja učenja.Didaktika ocenjevanja zmanja.Zavod RS za šolstvo, str 18.

²³ Komljanc,N.(2008).Cross – National Comparisions of the use of formative assessment in Hohg Kong, Macedonia and Slovenia in :Comparative Education, Teacher Training, Education Policy and Social Inclusion .Beraou for Educational Services .Vol. 6, pp 24.

формативното следење вклучува: воспоставување правила, информирање за постигањата на пониско и повисоко когнитивно ниво, обезбедување можности за заедничко следење, самооценување, информирање односно дефинирање на целите за постигање на стандардите на знаење и проверка на знаењето за развој на знаењето на повисоко когнитивно ниво, поттикнување на креативноста на учениците, а не проверка на фактографското знаење.

Учителите мислат дека нивното поучување се изменило, следејќи ја конструктивистичката теорија во поттикнувачи на учењето.²⁴ Вреднувачите меѓу останатите позитивни констатации препознаваат и елементи кои што укажуваат дека со помош на ефективно формативно следење учителот побргу ги открива грешките и истовремено ги преобразува во нови погодности во процесот на учење.

3.2. Формативно следење во Словенија

Словенскиот предлог за квалитетно формативно следење вклучува три начела: 1. Следење на знаењата на пониско и на повисоко когнитивно ниво, 2. Обезбедување поврзаност меѓу нивоата на учење и 3. Обезбедување на актуелни повратни информации за развојот на знаењето.

За таа намена се обликувани пет препораки: 1. Размена на информации помеѓу чинителите во процесот на учење за ускладување на потребите и можностите на ученикот со барањата на наставниот програм (курикулум); 2. Советување со цел отстранување на слабостите во предзнаењето- учење на повисоко когнитивно ниво; 3. Водење на поучувањето за учење со разбирање (смислено учење); 4. Контролни механизми во облик на повратна информација за усогласување на поучувањето и учењето; и 5. Сумативно оценување на основа на сеопфатна збирка податоци (портфолио) за учениковото предзнаење и напредокот кој што се споредува со референтните мерки (очекувани резултати).

---

²⁴ Carless, D.(2005). Prospects for the implementation of assessment for learning. Assessment in education, Vol.12, No. 1, March, pp:42.

Процесот на оценување на знаењето во рамките на поучувањето се следи со помош на два индикатора: 1. Учењето е истражување на сопствените постапки и 2. Секој ученик може да напредува (знае повеќе).²⁵ Словенечкиот предлог се реализира во рамките на развојно–апликативниот проект на Заводот на Република Словенија.

3.3. Формативно следење во Франција

Оценувањето има традиционална карактеристика, иако е осовременето со таканаречениот „Socle Commun“ каде што оценувањето добива нова димензија преку воведувањето на алатката– лична книга за секој ученик со цел следење на развојот на знаењето и постигнување на компетенции. Новоста е воведена предвреме (2007) и во една година се обликувале повеќе видови на лични книги. Вештината која учениците треба да ја стекнат се оценува во три чекори. Првите анализи не укажуваат на еднозначно оценување. Учителите оценуваат општи компетенции и знаење, а за таа цел е создаден и прирачник за да можат учителите да ги оценуваат компетенциите и способностите на учениците во рамките на одредена содржина и таканареченото know-how-knowledge (практично применливо знаење). Осовремениот француски модел дава акцент на следново: учителот го набљудува трансформациското пренесување на знаењето кај учениците, а не само разбирањето на задачите во рамките на одредена тема. За таа намена учителите се обучуваат на семинари. Личната книга (портфолиото) има намена за следење на индивидуалните постигања во рамките на сеопфатниот индивидуален развој. Оценувањето затоа е насочено повеќе кон презентирање на наученото отколку кон следење на развојот на знаењето.²⁶

3.4. Формативно следење во Шпанија

Три концепти се важни во шпанскиот концепт и веројатно во иднина ќе бидат сè повеќе: меѓународно проверување, дијагностичко проверување, кое

---

²⁵ Komljanc, N. (2008a). Razvoj didaktike ocenjevanja znanja. Didaktika ocenjevanja znanja. Razvoj didaktike na področju ocenjevanja znanja. Zbornik prispevkov. Zavod RS za šolstvo, str.17.

²⁶ Conquide, M., Godinet, H.,A., Pincemin, J'M. (2008).The Common Base for Knowledge and Skills in France:debates over the concept of „competence“ and other obstacles. In A toolkit for the European Citizen. CIDREE (Consortium of institutions for Development and Research in Education in Europe), p: 98.

што е и законско и постојано проверување на наученото преку презентации со цел вреднување на наученото, како и за планирање на понатамошно учење. Сите три информации овозможуваат придобивање на информации за клучните компетенции на учениците во шпанските училишта.²⁷ Се поттикнуваат две форми на дијагностицирање: општо дијагностицирање и дијагностицирање во процесот на учење. Одговорност за втората форма на дијагностицирање презема секое училиште и е должно за следење на постигањата на учениците. Општото дијагностичко проверување обезбедува информации за квалитетот на образовниот систем и на тој начин дава одговори во однос на европските компетенции и целите за секој поединечен предмет. Школската дијагностика е насочена кон одделенско формативно следење и советување, каде што одговор добиваат учениците и нивните родители, како и целата област. Образовниот систем е под влијание на препораките на Европската Унија и УНЕСКО. Шпанското Министерство за образование е главна институција за развој на образованието.

3.5. Формативно следење во Чешка

Белата книга претставува нов систем на курикулум на две нивоа, национално и практично.²⁸ Белата книга содржи нормативен дел и дел со препораки кои што се темелат на принципите за поучување и учење. Посебно нагласено е индивидуалното поучување и алатките за неговото реализирање. Во преден план во националниот курикулум се автономијата и доживотното учење, практичниот курикулум го дефинира образованието во рамките на посебни степени каде што во преден план се базичните дисциплини и програмите за определени теми, а во тие рамки и поттикнување на формативното следење. Општите цели во процесот на учење кои што ги следи учителот се описменување во најширока смисла на зборот, мотивација за доживотно учење, поттик за креативно мислење и решавање на проблеми.

---

²⁷ Roca, E. And Nunez- Arenas, R.S. (2008). Citizens competences and education for the 21 st century. Working and assessing competences in the Spanish education. In: A toolkit for the European Citizen. The implementation of Key Competences. Challenges and opportunities. CIDREE (Consortium of institutions for Development and Research in Education in Europe), pp: 114.

²⁸ Valouchova, A. And Faltyn, J. (2008). From the National Curriculum to Teaching Practice: „Unpacking“ of key competences. Based on the Framework. Education Programme for Basic Education and key competences in Basic Education (Handbook for teachers). In: A toolkit for the European Citizen. The implementation of Key Competences. Challenges and opportunities. CIDREE (Consortium of institutions for Development and Research in Education in Europe), pp.134.

Исто така се поттикнува и отворена меѓусебна комуникација. Од учениците се очекува практично знаење за самостојно истражување-учење. Учителот го набљудува и насочува ученикот во однос на тоа како ги искористува потенцијалите, а истовремено се очекува од учителот самоанализа на квалитетот на предавањето, за да избере соодветни пристапи при индивидуалното учење. Формативното следење вклучува збир на методи, збир на компетенции, водич за развој на когнитивните шеми и следење на активностите на ученикот, кои што водат до постигање на наставните цели и примери на добра пракса. Креаторите сметаат дека има потреба за дополнителна обука на учителите за систематско планирање, организирање на наставата и оценување на знаењето кое што е индивидуализирано и практично применливо.²⁹

3.6. Формативно следење во Австралија

Marsh³⁰ го опишува формативното следење во Австралија како моќно дијагностичко и презентирачко следење и оценување на знаењето. Учителите се обучуваат за ефективно прибирање и интерпретирање на податоците за развојот на учениците во процесот на учење. За таа намена училиштата имаат подготвено различни алатки, а некои од нив ги употребуваат алатките на Blach и Wiliam (1998) кои што посебно го поттикнуваат квалитетот на интерното проверување на знаење и учење. Повеќето од учителите се образуваат во странство и затоа употребуваат различни програми за меѓусебен дијалог како и разни алатки за формативно следење на развојот на знаењето. Развиваат разни портфолија за презентирање на знаењето при тоа употребувајќи ИКТ. Дијагностицирањето на предзнаењето не го развиваат на основа на тестирање, туку преку други разни форми, такаименувани како „отворено учење“. Учителите имаат пишани извори за квалитетно формативно следење во

---

²⁹ Valouchova, A. And Faltyn, J. (2008). From teh National Curriculum to Teaching Pracice: „Unpacking“ of key competences. Based on the Framework. Education Programme for Basic Education an key competences in Basic Education (Handbook for teachers). In: A toolkit for the European Citizen. The imlementation of Key Competences. Challenges and opportunites. CIDREE (Consortium of institutions for Development and Research in Education in Europe), pp.135.

³⁰ Marsh, C. (2008). Assessment knowledge and what it means for teaching. Didaktika ocenjavanja znanja. Zbornik prispevkov Zavoda RS zavoda RS za šolstvo, str.36.

изобилие и тоа им овозможува ефикасни упатства на учениците во процесот на учење, а на учителите ефикасно насочено поучување.

До информации преку ИКТ доаѓаат и родителите. Формативното следење го групираат во шест категории (според Hargreaves, 2005, наведено во Marsh 2008): Набљудување како учениците го презентираат своето знаење во согласност со целите за учење, повратно информирање за учењето и поучувањето во следните фази, повратно информирање насочено кон напредок, односно учење на повисоко когнитивно ниво, поттикнување на самоконтрола, следење со цел развивање на ново интересно и корисно доживување во процесот на учење.

3.7. Формативно следење во Велика Британија

Smith мисли дека основното правило кај формативните повратни информации не е давање на оценка, туку упатство за успешен развој на учењето³¹. На учениците постојано има се дават повратни информации за да го насочат ученикот за понатамошен развој на знаењето. Статии за учителите за тоа како ефикасно да го спроведуваат и развиваат формативното следење напишал Harlen уште во деведесеттите години, па потоа и Gipps, 1997 и Black и Wiliam 1998, 2000, 2003. Gipps (1997) заклучува дека следењето е формативно, само кога е во согласност со процесот на учење и поучување. При интервенцијата во учењето, најбитна е повратната информација. Добредојдени се и пишаната форма коментари на трудовите кои што го мотивираат ученикот да напредува на повисоко ниво од предзнаењето. Во Велика Британија постојат бројни истражувања чии резултати ја потврдуваат вредноста на формативното следење за подобрување на знаењето на ученикот, како и неговото влијание на повисоките достигнувања во процесот на учење. За да се смени дидактиката на поучувањето, потребно е истовремено да се менуваат и законските норми, теоријата и праксата (Hayward, Hedge, 2005). Најдобри се тие проекти кои ги обучуваат учителите во пракса со помош на планови за дејствување, во споредба со оние кои само го менуваат

---

³¹ Smith, E., and Gorard, S. (2005) "They don't give us our marks": the role of formative feedback in student progress. *Assessment in Education*. Vol. 12, No.1, March, pp: 27.

класичното проверување на знаењето во конструктивистичко формативно следење.

* * * * *

Анализата во формативното следење во овие држави покажува дека сите го промениле својот систем на оценување. Притоа поголем акцент се дава на интерното оценување на знаењето, односно на такаименуваното формативно следење на учењето. Сите претходно споменати држави заклучуваат дека новиот концепт на интерно оценување мора да се прилагоди не само на надворешната контрола, туку и на целиот внатрешен процес. Во преден план се следните дидактички начела: дијагностика на предзнаењето, индивидуална и групна контрола на развојот на знаењето, учење на повисоко когнитивно ниво со цел развој на можностите, поттикнување на креативноста во процесот на учење и пред сè постојано повратно информирање во процесот на учење и поучување. Целта е намалено контролно тестирање и поголема фокусираност на различни форми за презентирање на наученото. Обучувањето на стручните кадри е насочено кон барање на докази на наученото и различни форми за поттик на учењето.

Промените во системот се воспоставени преку развојно- апликативните проекти кои овозможуваат постепено, еволуциско менување на класичното проверување во ефикасно конструктивистичко формативно следење така што ќе ги подготви учителот и ученикот за подобрување на воспитно- образовниот процес.

За поттик на развојот на формативното следење кај учителите се нудат различни алатки, како на пример ИКТ (електронски дневник) и други форми на документација кои што овозможуваат архивирање на едно место и операции со податоците од архивата (согласно со начелата за доживотно учење).

Формативното следење развива повеќе нивоа на разбирање и употреба на знаењето. Акцентот е на дијагностиката како една од формите за формативно следење. Проверувањето на предзнаењето не е важно само за

учителот, туку и за самостојно учење на ученикот (саморегулација на учењето). Целите на учењето се дефинирани како клучни компетенции кои што се преобликуваат во очекувани резултати (референтно ниво) и истите се споредуваат со актуелните постигања (актуелно ниво). Двата параметра се неопходни за формирање на корисни повратни информации, почесто во форма на упатства за учење, а поретко за оцена.

Битен дел во формативното следење на развојот на знаењето е претставувањето на наученото од страна на ученикот и во таа насока собирање податоци за развој на знаењето. За таа намена има смисла да се употреби портфолио (работно, развојно и репрезентативно) и тоа да се користи како инструмент за следење и оценување .

Клучен елемент во формативното следење е повратната информација која надополнува и затоа алатките за формативно следење мора да бидат насочени кон процесот на постојана комуникација, која што е хронолошка и следи на претходната. Комуникацијата тече меѓу учениците, родителите, учителите и затоа е смислено да се воспостави комуникациска мрежа во самиот програм за формативно следење за секој ученик посебно.

4. Методи за оценување

*„Последиците од слабата настава не можат
да се отстранат со никакво, а уште помалку
со слабо оценување, но затоа пак,
слабото оценување често ги намалува
предностите на добрата настава“
Франце Стрмчник*

Во „Речник на термините од областа на оценувањето на постигањата на учениците“, Киро Поповски поимот „методи на оценување“ го дефинира како: „Начини, постапки со чија помош се утврдува степенот на совпаѓање на постигањата на учениците со планираните цели или образовни стандарди.“ (Поповски, К.2002: 68)

Изборот на методи се движи од набљудување и поставување прашања, како дел од секојдневната настава, па сè до поформалните и построкутираните методи како што е стандардизираното тестирање.

Користејќи комбинација на методите, наставникот со поголема сигурност ќе донесе суд за степенот на успешноста на ученикот, податоци за неговиот напредок и постигања. Врз основа на овие податоци, тој планира како најефективно да им помага во нивното учење во иднина. Избраните методи треба да овозможат подеднакво внимание да се посветува на резултатот и на процесот, односно на квантитетот и на квалитетот на постигањата.³²

Не сето она што ученикот го изучува може да се тестира, ниту пак е потребно за сè да се дава оценка. Во соработка со колегите, наставникот може да ги користи Наставните програми за основно образование за да ги определи приоритетите за тоа за што ученикот треба да се оспособи да прави и да разбира во однос на знаењата, способностите, вредностите, ставовите и склоностите. (Види: Оценување на постигањата на учениците, Македонски

---

³² Поповски, К., Училишна докомологија, следење проверување и оценување на постигањата на учениците, Китано, Скопје, 2005, стр.116

центар за граѓанско образование, Скопје, 2008, стр.14). Тој понекогаш ќе се фокусира на учењето на ученикот поврзано само со определен наставен предмет, а друг пат на учењето работи заеднички за повеќе предмети. Откако ќе одлучи што треба да се оценува, наставникот одредува како тоа ќе биде оценувано и како ќе се користат информациите од оценувањето.

Ќе наведеме и објасниме неколку методи на оценување што можат да се користат за формативни и сумативни цели:

1. Повратна информација;
2. Поставување прашања;
3. Есејски прашања;
4. Самооценување и заедничко оценување од соучениците;
5. Портфолио;
6. Изведбени активности;
7. Проекти.

Методите на оценување треба да произлегуваат од наставните цели и очекуваните исходи-секој метод да претставува најсоодветен начин за проверка на даден исход. Различните методи не само што нудат можност за доаѓање до оценката на различни начини, туку и треба заедно да се користат. Наместо да се изведува оценка врз основа на постигањата што ученикот ги покажал на еден применет метод, оценката треба да ги одрази постигањата на повеќе исходи на оценување применети во текот на наставата. Оценката е само дел од процесот на оценување, односно оценувањето е повеќе од ставање оценка и истите методи можат да се користат и без да водат до оценка.³³

---

³³ <http://www.algoritam.mk/programi/blumova.pdf>

Чонтева, Ж, Оценување на знаењата и способностите на учениците со примена на Блумовата таксономија, Министерство за образование и наука, Биро за развој на образование, Алгоритам центар, Скопје, 2010

4.1. Повратна информација

Повратната информација е еден вид на педагошки дијалог меѓу наставникот и ученикот за квалитетот на учењето, поучувањето и знаењето (постигањата). Таквата двонасочна комуникација обезбедува повратни информации кои овозможуваат поквалитетно дијагностицирање на тешкотиите на кои наидува ученикот во процесот на учење, како и причината за тоа, создава услови за заеднички усогласено насочување и подобрување на натамошното учење.

Ефектите на повратна информација кај ученикот зависат од времето кога таа се дава, од начинот на кој се дава, од нејзината содржина и од тоа како таа е структурирана и интерпретирана.

Испитувањата покажуваат дека учениците кои добиваат благовремена и соодветна повратна информација во 75% случаи постигаат повисок краен резултат во споредба со претходно утврдените стандарди за оценување (J.Цветкова, 2001, стр. 129).

Темелот на квалитетната повратна информација е нејзината информативна вредност (Z. R.Ilc, 2003).

Додека трае процесот на учење, наставникот може и треба да ги следи разните аспекти на тој процес и за своите сознанија да го информира ученикот. Ученикот очекува и има право да добие повратна информација и објаснување (коментар).³⁴ Тоа се информации за процесот на знаења, усвојување на вештини, за процесот на учењето (за мисловните процеси, со помош на кои се одвива создавањето и се конструира знаењето).

Тие му овозможуваат на ученикот подобро да го осознае процесот на сопственото учење и да го моделира.

---

³⁴ Поповски, К., Училишна докомологија, следење проверување и оценување на постигањата на учениците, Китано, Скопје, 2005, стр.124

Ефективната формативна повратна информација претставува целно-процесно планирање на наставата и постојано следење на постигањата заради успешно самостојно регулирање на учењето (N. Komljanc, 2004).

Формите во кои може да биде искажана повратната информација се усно и писмено, што зависи од конкретната ситуација. Практиката покажува дека мал е бројот на наставниците кои даваат ефективна усна повратна информација. Најчесто, таа се сведува на неколку зборови или реченици: одлично, добро е, седи-слабо, а може да биде проследена со прекор или потсмев од страна на наставникот. За да може да биде ефективна, треба да биде однапред испланирана така што ќе се предвидат можните одговори и реакции на ученикот на одредено прашање кое е поставено во текот на часот. Доколку е спонтанa усната повратна информација, наставникот треба да знае како да реагира на одговорот на ученикот. Треба да биде колку што може поконкретна и да ја опишува прецизно природата на постигнувањата.

Усната повратна информација треба да биде насочена на клучните пропусти на учениците и на најважниот аспект на проблемот кој се анализира, а што е корисен за ученикот и се однесува на поставените цели.

Усната повратна информација вклучува и невербална комуникација, на пример, ако наставникот врти со главата, или прави „цццц“, или со прст дава сигнал дека одговорот не е задоволителен итн. Со неа можат да се дополнуваат објаснувањата на учениците веднаш штом се јави потреба и да се разменуваат идеи. Таа се дава и преку поставување прашања и преку објаснување за време на поучувањето, а на ученикот му дава можност веднаш да реагира на неа во текот на учењето. Усната повратна информација секогаш треба да го вреднува она што е сработено и да е развојна, односно да понуди насоки за понатамошно учење. Усната повратна информација не смее да го критикува ученикот или да му припишува одредени особини: не е добро, како можеш тоа да го кажеш, браво и сл.³⁵

---

³⁵ <http://www.pep.org.mk/mk/ocenuvanje/conference/Docs/Milena%20Pejcinovska.pdf>

Пејчиновска, М., Мотивационата функција на повратната информација во наставата по ЗО, Природа, Општество и подобрувањето на успехот на учениците, Република Македонија, Педагошки факултет – Битола

Ефективната пишана повратна информација зависи од тоа дали на учениците им е сосема јасно што се очекува од нив и што тие можат да очекуваат од наставникот. Учениците очекуваат да им се објасни што направиле добро и каде и како може да се подобрат.

Со пишана повратна информација треба да се вреднуваат добрите и слабите страни на учењето на ученикот, да се поттикнува ученикот да размислува. Наставниците треба да знаат како се напредува во учењето и да знаат да ги препознаваат погрешните сфаќања и потешкотиите со кои се соочуваат учениците во учењето. Суштинска и значајна е примената на ефективната пишана повратна информација во портфолиото на учениците.

За да се подобри квалитетот на повратната информација, на учениците треба да им се даде експлицитно образложение за истата што ќе ја добиваат.

Учениците (и родителите) треба да разберат зошто се прави тоа и како наставникот треба да ги упати учениците во тоа колку често и на кој вид.

Навремената усна повратна информација и пишана повратна информација дава насоки и упатства за надминување на проблемите и нивно соодветно решавање, додека сè уште се актуелни и важни за ученикот.³⁶

Повратната информација добива специфична димензија во рамките на структурата и содржината на портфолиото како начин на вреднување на постигањата на учениците.

4.2. Поставување прашања

Поставувањето на прашањата е моќно средство за поттикнување на развојот на креативното и критичкото мислење на учениците. И за наставниците и за учениците е важно да знаат да поставуваат квалитативни различни прашања.

---

³⁶ <http://www.pep.org.mk/mk/ocenuvanje/conference/Docs/Milena%20Pejcinovska.pdf>

Пејчиновска, М., Мотивационата функција на повратната информација во натавата по ЗО, Природа, Општество и подобрувањето на успехот на учениците, Република Македонија, Педагошки факултет – Битола

Водењето на разговор/дискусија со помош на вакви прашања, им помага тие да се потсетат на претходно стекнатото знаење и на тој начин да го зајакнат владеењето со сржта на материјалот од наставната содржина, да го продлабочат разбирањето преку зацврстување и проширување на нивното сфаќање на базичните принципи и концепти, да развијат нови идеи и да се надградат на постоечкото знаење, да размислуваат за нивното учење и на тој начин да се засили нивната свесност за себе си како некои што учат.

Со помош на дискусиите, учениците учат да слушаат кога некој зборува, да покажат разбирање за тоа што другите го кажуваат и да зборуваат за да го кажат своето мислење.

Доколку не се дава збор само на „крената рака“, учениците се поттикнуваат да размислуваат и да се вклучат во учењето на час, а доколку погрешните одговори се третираат како прифатливи, учениците полесно ќе се решат да одговараат.³⁷

Поставувањето прашања е значајно, како за формативното, така и за сумативното оценување.

4.3. Есејски прашања

Во едно објаснување за тоа што е есеј наведено во „Училишна докимологија“ од К. Поповски се вели: „Есеј се нарекува секоја писмена творба во вид на куса расправа за некое научно, уметничко социолошко или друго прашање што е напишано течно, лесно разбирливо и строго литературно. Затоа, обично се смета дека есејот е еден вид литературна творба во која на популарен начин авторот писмено се произнесува за некое прашање и притоа повеќе дава свои заклучоци, отколку што ги документира своите тврдења, повикувајќи се на туѓи мислења.“ Во училишен контекст, есејот го задржува истото значење - бара од учениците да го изложат она што го научиле на начин кој самите го избрале.

---

³⁷ <http://www.algoritam.mk/programi/blumova.pdf>

Чонтева, Ж, Оценување на знаењата и способностите на учениците со примена на Блумовата таксономија, Министерство за образование и наука, Биро за развој на образование, Алгоритам центар, Скопје, 2010

Есеј е писмен состав во кој се изложува една теза-се презентира сопствен став, поткрепен со аргументи. Во училишниот есеј се среќаваат знаењето, кое треба да се репродуцира и способноста тоа знаење самостојно да се обликува.

Есејско прашање е прашање или задача што бара пишан одговор, без оглед на тоа дали се поставени усно или писмено. Во овие задачи се бара да се покаже и знаењето на ученикот, но и личната интерпретација на тоа знаење, односно како ученикот размислува или како го интерпретира тоа знаење. Тука се проверуваат повисоки ментални процеси, кои се неопходни за преработување, оценување и користење на стекнатото знаење и искуството, односно оспособеноста на учениците да ги извршуват следните активности:³⁸ споредување, бранење на своите ставови, поврзување на причините со последиците, објаснување на значењето, обопштување, анализирање, употреба на примери за илустрирање на правила, принципи и закони, применување на закони и принципи во нови ситуации, проценување на соодветноста на поим, идеја или информација, формулирање и преформулирање на прашања, реорганизација на факти, разграничување меѓу објекти, поими и факти, изведување дедуктивни заклучоци.

4.4. Самооценување и заедничко оценување од соучениците

Самооценувањето е пред сè наменето за учениците да го следат и оценуваат својот напредок во учењето и овозможува широко согледување и оценување на процесот на учење (а не само ефектите). Важно е учениците однапред точно да знаат што се очекува од нив и со која цел се користи самооценувањето.

Ефектите од самооценувањето за учениците се следните: практикување (вежбање) на интелектуалната автономија (обезбедува повисок степен на саморегулација на однесување); учат поефикасно; преземаат одговорност за сопственото учење; учествуваат во формирањето на критериуми за оценување; учат од самиот процес на оценување, ги анализираат сопствените

---

³⁸ Поповски, К. (2005): Училишна докимологија: следење, проверување и оценување на постигањата на учениците, Скопје, Китано, стр.154

резултати, размислуваат каде и како можат да се подобрат, што оперативно може ефикасно да се изведе преку учеството на учениците во водењето на портфолиото и неговото користење како начин на вреднување на постигањата на учениците.

Тоа е еден вид на самоспознавање, во кое личноста критички се однесува кон себе, тоа е однос кон себе и оценка- самооценка на сопствената личност. Притоа, личноста себеси „се гледа со очите на другите“. Самооценувањето е израз на зрелоста за сопственото самоспознавање.³⁹

Улогата на наставникот во самооценувањето на ученикот може да биде посредничка со основна цел да го насочува процесот на самооценување и да ја коментира само постапката, а не и самооценувањето на ученикот.⁴⁰

Заедничкото оценување од соучениците (процес на неформалното формативно оценување кога учениците оценуваат други ученици), пред сè е процес на практикување на оценувањето и развој на критериумите за проценка на ефектите, ангажираноста (вложениот труд) и предностите и недостатоците на постигањата на соучениците.

Ефекти на заедничкото оценување на учениците: учениците во одделението се стекнуваат со знаење и разбирање; учеството во процесот на оценување ја намалува досадата; ја подобрува концентрацијата и мотивацијата; често ги истражуваат сопствените ставови и мислења во врска со постигањата и очекуваните исходи; задоволни со можноста да се споредат сопствените достигнувања; уверени дека идните резултати ќе им бидат подобри; го олеснува процесот на самооценување; ја зголемува довербата во процесот на оценување; зголемена ангажираност на ученикот во сите сегменти на наставниот процес и учење.

Ограничувања на оваа постапка: тешко да се избегнат личните предрасуди и личните параметри меѓу врсниците; несигурност во сопствената способност

---

³⁹ Поповски, К. (2005): Училишна докимологија: следење, проверување и оценување на постигањата на учениците, Скопје, Китано, стр.192

⁴⁰ <http://www.vetserbia.edu.rs/Zbirka%20doc/Ocenjivanje.pdf>

Бјекић, Д., Папић, М., Ж., Оцењивање, Министарство просвете и спорта Републике Србије, Програм реформе средњег стручног образовања, Београд, 2005

за оценување; тешкотии при интерпретација на критериумите; отпор да се вклучат во процесот на заедничкото оценување (бидејќи многу ученици оценувањето го сфаќаат како казнена и дискриминаторска постапка, а не како можност за унапредување на своите вештини и знаења); неподготвеност на учениците за ваква форма на оценување.⁴¹

Комуникацијата меѓу наставникот и ученикот, во процесот на заедничкото оценување ќе биде успешна само, ако оценката што (како повратна информација) ја дава наставникот, соодветствува на оценката што ја прифаќа ученикот- оној кому таа му е наменета. Затоа, може да се каже дека автор на вистинската оценка е ученикот, а не само наставникот.⁴²

4.5. Портфолио

Овде само ќе споменеме неколку клучни сознанија за значењето на портфолиото. За неговата структура, содржина, видови и функции ќе говориме во поглавјата што следат. Така, децата уште од рана возраст, можат да развиваат способности за самооценување, постепено преземајќи поголема одговорност за квалитетот на сопствената работа. Изготвувањето портфолио претставува корисен начин да се поттикнуваат ваквите способности. Портфолиото претставува збирка на трудови на детето која го одразува неговото учење и развојот во текот на извесен временски период. Тоа може да обезбеди податоци за напредокот во учењето од одредено програмско подрачје, наставен предмет, наставна тема. Можат да бидат во вид на отпечатени листови и/ или електронски портфолија.⁴³

4.6. Изведбени активности

Кога наставните цели бараат знаења и вештини за изведување и правење, успешноста во постигањата на таквите цели не може доволно

---

⁴¹ <http://www.vetserbia.edu.rs/Zbirka%20doc/Ocenjivanje.pdf>

Бјекић, Д., Папић, М., Ж., Оцењивање, Министарство просвете и спорта Републике Србије Програм реформе средњег стручног образовања, Београд, 2005

⁴² Поповски, К., Училишна докомологија, следење проверување и оценување на постигањата на учениците, Китано, Скопје, 2005, стр.31

⁴³ Шпановић, С., *Улога и значај портфолија у систему вредновања у настави*, Норма, Сомбор, Графика, бр. 3/2002, стр. 49

валидно да се измери со помош на пишани или усни одговори на задачи (индиректно мерење) - треба ученикот да се стави во ситуација да го прави тоа за да се види дали го совладал. Изведбените активности ги поврзуваат посложените наставни цели со природните услови во и вон училиштето.

Набљудувањето како учениците изведуваат некоја активност (процесот) понекогаш дава повредни или барем еднакво вредни показатели за постигањата од резултатот до кој се доаѓа со самата изведба (продуктот).

Изведбените активности применуваат пристап што ги бараат современите теории на учење- наместо учениците да се сметаат за приемници на знаење, се третираат како активни учесници во конструкцијата на знаењето.

За оценување на некои изведбени активности, процесот е поважен од продуктот, а за некои други е обратно. Меѓутоа, за сите изведбени активности треба да се оценува и процесот и продуктот. Кога се оценува процес, се следи во времето кога се случува, кога се оценува продуктот, оценувањето се врши по завршувањето на процесот (кога ќе биде изготвен продуктот).

Акцентот на оценување на процесот најчесто се става во музичко образование, физичко и здравствено образование, природните науки (ракување со прибор, изведување експерименти и сл.), јазиците (говор, усна презентација, драмска изведба...)

Акцентот на продуктот најчесто се става во техничкото образование, ликовното образование, природните науки, јазиците, информатиката.

Како инструмент за оценување на изведбените активности најчесто се користат чек листите (листа за проверка) во кои се бара да се забележи само дали наведената карактеристика ја има или ја нема, односно дали наведената акција е преземена или не е преземена.⁴⁴

---

⁴⁴ <http://www.algoritam.mk/programi/blumova.pdf>

Чонтева, Ж., Оценување на знаењата и способностите на учениците со примена на Блумовата таксономија, Министерство за образование и наука, Биро за развој на образование, Алгоритам центар, Скопје, 2010

4.7. Проекти

Зборот проект се дефинира како план, предлог или шема, односно правење на план за спроведување на одредена акција.

Учењето преку проекти е метод со којшто учениците истражуваат сложени прашања или проблеми од реалниот живот поврзани со содржините од наставната програма со помош на постапки за решавање проблеми и користење различни извори на учење и материјали со цел да се постигне финален продукт.

Учењето преку проекти е важен елемент во остварувањето на наставниот процес, бидејќи овозможува стекнување на различни знаења и вештини преку користење на различни ресурси и различни начини на собирање, класифицирање и презентирање на податоците, т.е. интеграција на знаења и вештини од различни области, предмети. Преку проектите се овозможува учениците самостојно (работејќи во тимови и групи), на креативен начин да дојдат до повеќе сознанија за одредена тема, а притоа тие се централна личност во процесот на учење. Знаењата стекнати на овај начин, подолго се помнат.⁴⁵

Главни карактеристики на учењето преку проекти се: учениците работат со цел да создадат продукт, а тоа може да биде: предмет, механизам, игра, филм, презентација итн.; најчесто се поделени во групи и тимски работат на извршување на својата задача; проектните задачи вообичаено бараат да се решат посложени проблеми и потребно е време; учениците работат на решавање проблеми од реалниот живот; се поставуваат провокативни прашања кои ќе ги натераат учениците на истражување на автентични и важни теми; проектните задачи обично опфаќаат содржини од повеќе предмети и потребно е наставниците да соработуваат; од учениците се бара самите да изнаоѓаат решенија да ги

---

⁴⁵ <http://www.algoritam.mk/programi/sovremeniikrativnimetodi.pdf>

Блажева, А., Чонтева, Ж., Современи и креативни методи и техники на учење, Алгоритам центар, Едукативен центар, Скопје, 2010

анализираат проблемите и размислуваат за понудените опции; користат разни извори на учење и за да дојдат до информации, а честопати користат ИКТ; наставникот ги поддржува учениците, им обезбедува материјали и ги насочува во планирањето, спроведувањето и вреднувањето на задачата; учениците се ставени во центарот на процесот на учење; вклучени се повеќе алатки и инструменти кои генерираат повратни информации за наученото и сработеното и конзистентни можности учениците да научат од искуствата, а оценките се утврдуваат базирани на ефикасноста и ефективноста на сработеното; истражувајќи ги задачите и презентирајќи ги финалните продукти за кои е потребно да се здобијаат со одреден опсег на вештини и знаења, учениците ги развиваат своите комуникациски вештини.⁴⁶

---

⁴⁶ <http://www.algoritam.mk/programi/sovremeniikrativnimetodi.pdf>

Блажева, А., Чонтева, Ж., Современи и креативни методи и техники на учење, Алгоритам центар, Едукативен центар, Скопје, 2010

5. Избор на методи за оценување и изработка на инструменти

Теоријата и практиката на наставата укажуваат на постоењето и имплементацијата на широк спектар на методи за оценување. За проверка на постигнатоста на целите и задачите на наставата, наставниците треба да обезбедат повеќе методи на оценување. За тоа колку и кои методи ќе се изберат, најдобро е да се одлучува паралелно со планирањето на наставата. Според тоа, се наметнува прашањето за избор на методи за оценување на постигањата на учениците. Изборот на методи за оценување се врши врз основа на критериуми.

Наставникот треба да бира методи коишто обезбедуваат вклучување на учениците во оценувањето. При изборот на методите и инструментите треба да се има предвид возраста, претходното искуство на учениците и контекстот во кој тие ќе се применуваат. Паралелно треба да се одлучува за методите што ќе се користат за оценување во текот на учењето и за оценување на крајот на определен период со цел за формирање оценка со што ќе се обезбеди на ученикот да му се познати методите на оценување. Методите и инструментите за оценување треба да се поврзани со целите на наставната програма. Исто така треба да му овозможат на секој ученик да ги покаже своите постигања. Целта на оценувањето го води наставникот за да ги избере методите и да избира/изготвува инструменти. При изборот на методите и техниките за оценување со различна цел, наставникот треба да ги има предвид нивните потенцијали и ограничувања.⁴⁷

---

⁴⁷ <http://www.zuov.gov.rs/novisajt2012/dokumenta/CSOOD/Publikacije/Ocenjivanje%20zasnovano%20na%20kompetencijama.pdf> - Оцењивање засновано на компетенцијама у средњем стручном образовању, Министерство просвете и науке, Завод за унапређивање образовања и васпитања, Београд, 2012

6. Портфолиото како начин на вреднување на постигањата на учениците

6.1. Поим и дефинирање на портфолиото

Во трудот се презентирани теоретски сфаќања за проблемот портфолио како начин на вреднување на постигањата на учениците. Во тој контекст, во повеќе теоретски коментари се објаснуваат и дефинираат трите клучни поими: портфолио, оценување на постигањата на учениците и оценувач (евалуатор).

Идејата за воведување на портфолиото во воспитно-образовниот процес, односно во наставниот процес, се појавила во средината на осумдесеттите години на XX век во Соединетите Американски Држави и во Канада и речиси десет години подоцна научниците велат дека „портфолиоманија“ го преплавила образовниот свет. Во релативно краток период откако се користи во училиштата, портфолиото стана популарно, пред сè како специфично средство за автентично оценување на учениците, како форма на практично кумулативно и индивидуализирано следење, проверување и вреднување на постигањата на ученикот (Шпановић, 2002).

Поимот „портфолио“ доаѓа од францускиот збор *portfeuille* што значи паричник, кеса, хартии од вредност. Во воспитно-образовната пракса, за наставникот вредности претставуваат ученичките продукти, материјали, добиените податоци за учениците, нивните родители и процесот на учење и развој. Ова можеме да го поедноставиме, па да кажеме дека портфолиото е „каталог со кој можат да се претстават себе си пред другите, да покажат што можат да направат на одредено поле, давајќи ги своите најдобри лични трудови“ (Е. С. Полат, 2002).

Терминот „портфолио“ во педагогијата доаѓа од политиката и бизнисот: познат како министерски паричник, портфолио инвестиција, итн. Зборот „портфолио“ постои уште од времето на ренесансата, кога со овој термин се означувал албум за претставување на уметниците и архитектите кои се стремеле за место во Академијата на уметности или за учество во изградба на

некој објект. Во педагогијата, во најширока смисла, зборот портфолио претставува начин за снимање, складирање/чување и проценка на индивидуалните постигања на ученикот во одреден период од образованието. Основната смисла на портфолиото е да се покаже сè за што си способен.⁴⁸

Имајќи го предвид поврзувањето на портфолиото како начин на реализација на процесот на вреднување, само по себе се наметнува прашањето за определување на поимот портфолио, неговото значење, структура, содржина и функција. Низ прегледот на литературата се среќаваат бројни дефинирања на поимот портфолио од кои ќе ги издвоиме следните:

- ☆ Портфолиото се објаснува како папка со документација за постигањата на ученикот или на наставникот, која воглавно се користи: за да се покажат најдобрите трудови на учениците или да се покаже образовниот развој на ученикот во одреден временски период. Тие помагаат да се создава кумулативна евиденција за работата на учениците преку собирање на примероци од нивната работа/трудовете. Трудите може да ги вклучуваат вреднувањата на наставникот и размислувањата на ученикот. Примерите на портфолијата вклучуваат: примероци од писмени задачи, уметнички дела, математички листови, извештаи од научни експерименти итн.⁴⁹
- ☆ Портфолиото е корисна збирка на трудови на ученикот којашто укажува за напорите, напредокот или постигањата во едно дадено подрачје. Ваквата збирка мора да го вклучува и учеството на ученикот во изборот на содржината на портфолиото; насоките за избирањето; критериумите за оценување на неговите добри страни и доказите за самоанализа на ученикот. (Arter & Spantel, 1992)
- ☆ Портфолиото се подразбира како една ограничена збирка на ученичките трудови којашто воглавно се користи: да се покажат

---

⁴⁸ http://www.digitalnaskola.rs/konkurs/dc2/zbornik/brojPrijavaPoPredmetuIRazredu/radovi/RAD_urOx3rDKnegW_digitalnicas2.pdf- Шта треба да знаш – примена електронског портфолија у раду с ученицима млађег основношколског узраста

⁴⁹ <http://www.makmaol.fi/projektit/portfolio.htm>- Portfolio – what is it?

најдобрите трудови на учениците или да се прикаже образовниот развој на ученикот во одреден временски период. Портфолијата помагаат да се создава кумулативна евиденција за работата на учениците преку собирање на примероци од нивната работа/ трудови. Трудовите може да ги вклучуваат вреднувањата на наставникот и размислувањата на ученикот, а ова второво е посебно во врска со формативното оценување.⁵⁰

- ☆ Портфолиото е колекција на избрани трудови на ученикот со која се документира што ученикот успеал да постигне и како го постигнал тоа. Колекцијата е кооперативен зафат на наставникот и ученикот, кои заеднички одлучиле за целите, содржината и критериумот за вреднување на портфолиото.⁵¹
- ☆ Организирана и систематизирана збирка на ученички изработки создадени во подолг период што го презентира трудот вложен од страна на ученикот, неговиот напредок и постигањата во едно или повеќе предметни подрачја.⁵²
- ☆ Портфолио е: (а) збир на докази дека некој е компетентен. Портфолиото се состои од опис на компетенцијата и информации кои докажуваат дека некој ја усовршил таа компетенција; (б) механизам за размислување и осврнување назад во процесот на учење. (за структурирање на постојан процес на размислување и осврнување назад кој ќе ги доведе учениците кон професионалност.).⁵³

Оценување на постигањата на учениците, во најширока смисла на зборот подразбира постапка на определување или придавање на бројчана (нумеричка) или категоријална вредност на она што се оценува. Кога се оценуваат постигањата на учениците треба да се земат предвид критериумите за оценување на постигањата на учениците, а се темелат на Стандардите за оценување и Блумовата таксономија . Поаѓајќи од тоа дека портфолиото се применува како доказен материјал за постигањата на учениците, истовремено

---

⁵⁰ Исто

⁵¹ <http://www.makmaol.fi/projektit/portfolio.htm>- Portfolio – what is it?

⁵² Исто

⁵³ <http://www.thebartonsc.sa.edu.au/portfolio/purpose.htm> The Portfolio... What Purpose?

се прави и проверка на наставните цели, односно очекуваните резултати дадени во Наставните програми по одделни наставни предмети за деветгодишно основно образование. Ваквото толкување го прави блиско до поимот мерење, но не и идентично. Оценувањето всушност е сознаен процес во кој во голема мера е застапено индиректно мерење, при што оценувачот (мерителот) не располага со строго определени мерни единици, како кај директното – вистинското мерење. Оценувањето не може да се замисли без споредување. Секое споредување, пак е еден вид на мерење. Затоа и за оценувањето на постигањата на учениците се вели дека е еден вид на индиректно мерење. Преку споредувањето се утврдува односот меѓу постигнатото и целите. Според тоа, преку оценувањето на напредокот на учениците се утврдува вредноста на резултатите преку споредување со посакуваната состојба, со она што се очекува и се смета дека треба да биде. Оценувањето на постигањата на учениците (нивните знаења, вештини, способности, ставови, интереси и др.) е сложена сознајна активност на наставникот (оценувачот), во која се анализираат прибраните податоци (информации) во текот на следењето и проверувањето, односно просудување на она што е констатирано со следењето и проверувањето.⁵⁴

Оценувач (евалуатор) е лице (или група) кое врши оценување на постигањата на учениците. Оценувачи на постигањата на учениците, пред сè, се наставниците, но можат да бидат и други внатрешни или надворешни лица, но и самите ученици како самооценувачи. Секој оценувач треба да е посебно подготвен и компетентен за оваа улога. Тој мора особено добро да ги познава: целта на оценувањето; предметот на оценување; методите, постапките и техниките на проверување и прибирање на податоци; критериумите за вреднување на постигањата, односно пропишаните воспитно– образовни цели и стандарди, како и законските норми и правила во врска со проверувањето и оценувањето.⁵⁵

Врската помеѓу овие термини е поимот „вреднување“ кој во себе ги содржи етапите на следење, проверување, мерење и оценување.

---

⁵⁴ Поповски, К., Речник на термините од областа на оценувањето на постигањата на учениците, Македонска книга, Скопје, 2002, стр. 78-79

⁵⁵ Исто, стр. 81

Следењето на постигањата на ученикот е континуиран процес во низа разновидни активности (набљудување, интересирање, снимање и сл.), што ги изведува наставникот или некој друг, при што прибира, бележи и обработува податоци и други информации во врска со резултатите на учениците, како показатели за она што го постигнуваат во воспитно–образовниот процес.⁵⁶

Проверувањето е севкупност од сознајни и други процеси и активности на оној кој врши проверување, кои се состојат во иницирање, (предизвикување) на разни манифестни вербални и невербални реакции (одговори) на учениците од когнитивна, социо-емоционална и психомоторна природа, а заради систематско (планско) прибирање на податоци (информации) за постигнувањето на воспитно–образовните цели, односно откривање, спознавање и констатирање, утврдување на актуелната состојба на разните промени во личноста на учениците и нивните компетенции (знаења, вештини, способности, ставови, интереси и други видови на нивно однесување).⁵⁷

Мерењето може да се дефинира како постапка на утврдување и споредување на квантитативните својства со утврдени педагошки стандарди како педагошки единици.

За мерењето постојат повеќе дефиниции. Најпозната и најопшта е она на Норман Кампбел (*Norman Kampbell*), според која: Мерењето и придавање на броеви на појавите или на својствата на објектите врз основа на одредени правила. И во неа се укажува на трите битни компоненти во секое мерење:

- да постои големина, својство кое се мери;
- својството да може да се изрази со број со помош на мерен инструмент со познати мерни карактеристики;
- мерењето да се изведува според утврдени правила (техника на мерење).⁵⁸

---

⁵⁶ Поповски, К., Училишна докимологија: следење, проверување и оценување на постигањата на учениците, Скопје, Китано, 2005, стр. 25

⁵⁷ Исто, стр. 26

⁵⁸ Поповски, К., Современи сфаќања за проверувањето и оценувањето на постигањата на учениците, Скопје, „МИС“, 1996, стр. 155

6.2. Структура и содржина на портфолиото

Позната постапка за формирање на портфолио подразбира ученикот да добие соодветна папка во која ги става своите трудови од учењето, кои ќе бидат земени предвид при вреднувањето.⁵⁹

За оние на кои им е важен квалитетниот процес на учење и поучување, портфолиото нуди различни можности. Промовира критичка парадигма на учење и поучување, а во исто време го документира процесот и постигањата, тоа значи дека во својата намера ја следи и конструктивистичката мисла.

Портфолиото, како и многу други наставни елементи, се темели на конструктивистичката парадигма, која ќе ја дефинираме како образовна теорија, иако всушност станува збор за комбинација/сплет на различни хуманистички и антрополошки дисциплини, а најпрво како теорија на сознание. Конструктивизмот се базира на основната претпоставка дека не постои наивно реалистична и објективна слика на светот, туку различните структури на кои луѓето настојуваат да го осмислат светот. Во образованието тоа значи дека наставниот процес на учениците нема да им всадува готови претстави, објаснувања и слики за светот. Знаењето е изградено во поширок социјален контекст и многу е важно партиципативното знаење, односно вклучување на претходно стекнатите знаења во процесот на новите сознанија, реконструкција на старите знаења за да повторно се пререконструираат нови, пошироки и поразлични. (Richardson, 1997)⁶⁰

Во образованието конструктивистичкиот пристап се заснова на три најважни елементи кои наставникот ги создава како образовно опкружување: 1. Автентичност (реални проблеми и можни ситуации); 2. Разновидноста на контексти (проблемите и задачите се претставуваат и согледуваат низ повеќе поврзаности); 3. Различните перспективи (воочуваат и решаваат проблеми од разни гледни точки и перспективи).

---

⁵⁹ Ђукић, М., Шпановић, С., *Е-портфолио као средство евалуације у основношколској настави*, Иновације у настави, Графика, Сомбор, Норма, 3/2009, стр.7

⁶⁰ Richardson (Ed).Constructivist teaching and teacher education: Theory andpractice. In V.Richardson (Ed),constructivist teacher education building new understandings, Wash-ington, DC: Falmer Press, 1997, pp. 3- 14

Усвојувањето на новите концептуални перспективи и сфаќањето на процесот на наставата се темели на стекнување на современи сознанија за процесот на учење, на усвојување на знаења за аналитичкиот пристап кон конкретните искуства на учениците и нивната апликација во процесот на учење на одредени содржини. Менувањето на рутината на традиционалното поучување и развојот на новите дидактички перспективи, според Брукс и Брукс, (Brooks, J. G., Brooks, M. G., 1993, стр. 25), се состои, меѓу другото, во развојот на следниве карактеристики на конструктивистички наставник:⁶¹

1. Постоене на повеќе извори од кои учениците можат да учат, а не само основните извори;

2. Вклучување на учениците во ситуации на стекнување на нови искуства кои ќе овозможат промена на претходните концепции на знаење со кои располагаат;

3. Да им се овозможи на учениците со своите реакции и одговори да го насочуваат текот на наставниот процес и да бараат аргументација за нивните одговори;

4. Поттикнување атмосфера на љубопитност и преиспитување на барањата од учениците да размислуваат за прашањата кои би можеле да ги постават за одредена тема, да поставуваат отворени прашања, поттикнувајќи ги за дискусија;

5. Употребувајќи ја когнитивната теорија, на пример „класифицирај“, „анализирај“ и „креирај“ во обликувањето на задачите и прашањата за учениците;

6. Да се поттикне и почитува слободата и иницијативата на учениците:

7. Да не се разделуваат сознајните (когнитивни) од истражувачкиот процес;

8. Да се бара јасно истражување, бидејќи кога учениците се способни јасно да истражуваат она што го разбираат, тогаш навистина и научиле.

---

⁶¹ Brooks, J. G., Brooks, M. G., *In search of understanding: The case for constructivist classrooms*. Alexandria, VA: Association for Supervision and Curriculum Development, 1993, pp. 25

Портфолиото се покажа како одличен начин да го поддржи вреднувањето на ваквиот процес и развојот на знаењата, при што свеста за тој процес се развива и кај учениците. Тогаш, повеќе не говориме само за когниција (сознание), туку и за метакогниција (свесност за процесот на создавање). На тој начин се подобрува учењето за учење и се стекнуваат вештини за доживотно учење.⁶²

Структурата и содржината на портфолиото зависи од наставниот процес: цели и исходи кои се пропишани, односно кои наставникот ги поставува, од наставната методологија и начинот на работа. Лесно е да се заклучи дека портфолиото ќе има ефекти, само ако станува збор за настава организирана на современи дидактички принципи. Во тој случај и самите задачи кои се поставуваат пред ученикот ќе бидат современи, исто и ученичките трудови во портфолиото ќе бидат поквалитетни, а процесот на следење и самовреднување поефикасен.⁶³

Во книгата *„Оцењивање на основу портфолија“* (Белград, 2004) од авторите Ш. Д. Изли и К. Мичел во делот структура на портфолио даваат опис на оценувањето врз основа на портфолиото како метод на оценување.

Во однос на тоа во кој временски период го користиме и што сакаме да вреднуваме, така и ќе го структурираме портфолиото. Најефикасно е долгорочното и сеопфатно портфолио во кое ученикот подолго време ги поставува и вреднува своите трудови од сите области или предмети. Структурата на таквото портфолио го содржи името на предметот, а хронологијата се утврдува со внесување на датуми со секој внесен труд, коментар и размислување. Ученичките трудови треба да го покажуваат степенот на совладување, ставови за содржината, идеи за примена итн.⁶⁴

---

⁶² Изли, Ш. Д., Мичел, К., *Оцењивање на основу портфолија: шта, где, када, зашто и како*, Креативни центар, Београд, 2004, стр. 6-7

⁶³ Исто, стр. 6-7

⁶⁴ Изли, Ш. Д., Мичел, К., *Оцењивање на основу портфолија: шта, где, када, зашто и како*, Креативни центар, Београд, 2004, стр. 10

Во структурата на секое портфолио важна е хронологијата затоа што таа го покажува напредокот во текот на времето-процесот. Во структурата на портфолиото може да се внесе и временскиот елемент, најдобро е квартално (по тримесечија), но може да се внесат и датуми со секој труд, односно со секоја белешка или коментар.

Од многу предлози, го избравме предлогот на Ш. Д. Изли и К. Мичел од книгата *Оцењување на основу портфолија* (Београд, 2004), со кој ќе ја прикажеме структурата на портфолиото по квартали во Прилог 3.

Портфолиото во дадениот пример (Прилог 3) е прилагодено на квартали (по тримесечија) во текот на учебната година, но во рамките на кварталите трудовите на учениците можат да се приложуваат и повеќе пати, во зависност од наставниот предмет, наставните теми во предметот, бројот на часови од соодветниот предмет.

За портфолиото од било кој наставен предмет важни се сите форми на напишани состави на ученикот, бидејќи тој својата проценка ќе ја пишува, своето искуство и согледувања ќе ги прикажува во форма на напишани состави. Затоа е важно, сите форми на напишани состави: извештаи, осврти, резимеа, описи, наратија, објаснувања, постапки итн. да се негуваат во сите наставни предмети во согласност со возраста и на учениците да им се даваат јасни упатства што можат да содржат напишаните состави, а притоа да се служат со креативни конструктивистички постапки во текот на самата настава. Портфолиото не смее да стане цел сама по себе, туку во него учениците ќе применат она што на часовите го работат.

Кога го формираме портфолиото на ученикот, тргнуваме од следните фази.⁶⁵

-на почетокот ги внесуваме основните примероци, кои ние ги бираме и кои ја покажуваат почетната состојба на знаења и вештини на ученикот (на почетокот на учебната година кога почнуваме да водиме портфолио);

---

⁶⁵ Изли, Ш. Д., Мичел, К., *Оцењување на основу портфолија: шта, где, када, зашто и како*, Креативни центар, Београд, 2004, стр. 15

-пропишаните стандарди и исходи за одредена возраст со учениците ги преформулираме така тие да можат да ги разберат и со нив да го мерат својот успех и тогаш тоа станува листа на критериуми;

-на учениците им објаснуваме што е портфолио и им покажуваме пригодни примери- модели на ученички трудови, анализирајќи што е добро во нив;

-по одреден временски период (наставна целина, тримесечие) учениците по упатства, со мотивација и помош од наставникот ги бираат своите модели на трудови, го објаснуваат и образложуваат својот избор, споредувајќи ги со листата на критериуми. Ги истакнуваат добрите страни на својата работа и што успеале од критериумите да остварат. Ги споредуваат и со основниот примерок одредувајќи го степенот на напредување;

-ги пронаоѓаат недостатоците и слабостите во работата и ги наведуваат како цели за наредниот период. Ги пронаоѓаат и целосно неостварените критериуми и истите ги истакнуваат како цели за наредниот период кои треба да ги остварат;

-постапката се повторува до крајот на учебната година (по квартали или по наставни целини и теми по предмети);

-во колку има групни, тимски задачи и проекти, работа и свој придонес во групата, тогаш проценката ја прават сите членови на тимот;

-на крајот на учебната година се формира збирно (сумативно) портфолио, се подготвува презентација- јавен настап пред родителите, наставниците, соучениците. Се пишуваат покани, подготовка и план на презентацијата за својот вкупен напредок или за оние области за кои ученикот оценил дека е талентиран и исклучително напреден;

-повратната информација ја дава наставникот, родителот или други субјекти (педагошко- психолошката служба, други наставници кои го следеле процесот), соученици;

-збирното (сумативно) портфолио станува основен примерок за наредното одделение.

Содржината на портфолиото зависи и од целта на портфолиото. Наставникот одлучува за целта на портфолиото пред тоа да започне да се користи. Примери на цели можат да бидат: да се покаже подобрување во работата на децата; да се покаже обемот на работата; да се покажат силните страни и интересот на децата; да се покаже нивниот најдобар труд.

Портфолиото може подеднакво да се користи за формативни и сумативни цели. Важно е наставникот и ученикот да се потрудат да не го претворат портфолиото во албум на сè што работел ученикот.

Поврзувањето на крајните цели на учењето со содржината на портфолиото за најразлични предмети ќе ја прикажеме во Прилог 4.

Зависно од неговата цел, тоа може да содржи примероци на работата на детето од сите наставни програми или од еден наставен предмет вклучувајќи и:

- различни продукти кои прикажуваат спонтани и планирани изведби, примери на писмени трудови на различни фази од неговиот развој (писмени состави, писма, поезија, видеозаписи, слики);
- проектна работа по некој наставен предмет од природните науки;
- примери на трудови од визуелните уметности;
- графикони или дијаграми по математика или природните науки;
- фотографии или видеозаписи од учеството од активностите по физичко образование;
- снимени записи од музички дела;
- критериуми за оценување на изработените трудови (користење на листи за аналитичко и холистичко оценување);

- белешки од рефлексивната на учениците за учењето, вклучувајќи ги поставените цели и самооценувањата и коментарите од наставникот.

Личната колекција на постигнувањата не содржи само производи кои покажуваат достигнување на стандардите на знаење, туку и производи на ученикот којшто ги изработил во слободното време со неговото знаење, дома, на училиште кога имал можност да ги смисли врз основа на очекуваните постигања. Личната колекција на постигањата, не само што ја прикажува успешната адаптација во животот, туку овозможува можни комбинации на програмите за учење како дел од првичното образование и притоа создавање простор за флексибилно учење во општеството. Портфолиото не вклучува само основни способности за комуникација, познавање на дисциплините, туку претставува и успешна потрага и креативна интерпретација на производите на учењето.⁶⁶

Ова значи, стекнатите знаења и способности на ученикот може да ги користи за решавање на секаков вид на проблеми и основа за конструктивистички однос кон работата и животот воопшто.

Поврзување на крајните цели на учењето со содржината на портфолијата за најразлични предмети ќе ја прикажеме како шема во Прилог 6:⁶⁷

6.3. Функции на портфолиото

Портфолиото има две функции: функција за презентација и педагошка функција.⁶⁸

Како уметничко и образовно портфолио има функција да посведочи и ги документира компетенциите од одредени подрачја, односно предмети. Портфолиото не ја заменува оценката, туку ја дополнува и оправдува.

⁶⁶ Komljanc, N. (2008a). Razvoj didaktike ocenjivanja znanja. Didaktika ocenjivanja znanja, Razvoj didaktike na podroczju ocenjevanja znanja. Collection of articles. The national Education Institute of Slovenia, pp: 8- 23

⁶⁷ Унапредување на оценувањето во училиштата, USAID- Проект за човеков и институционален развој, Американска институција за истражување и Меѓународна академија за читање, Скопје, 2007, стр. 143

⁶⁸ Изли, Ш. Д., Мичел, К., *Оценување на основу портфолија: шта, где, каде, зашто и како*, Креативни центар, Београд, 2004, стр. 5

Педагошката функција на портфолиото е обезбедена со развивање способности за саморефлексија и самовреднување, како и преземање одговорност за сопственото учење и напредување.

Карактеристиките на развојната функција на портфолиото се следниве: децата уште од рана возраст можат да развиваат способности за самооценување, постепено преземајќи поголема одговорност за квалитетот на својата сопствена работа; портфолиото претставува збирка на трудови на детето која го одразува неговото учење и развојот во текот на извесен временски период; обезбедува податоци за напредокот во учењето во одредено програмско подрачје, наставен предмет, наставна тема или, пак, во повеќе од нив заедно, имајќи ги во фокусот определените наставни цели.

Всушност, суштината на портфолиото не се состои во тоа наставникот да ја следи работата на ученикот, туку многу повеќе од тоа, ученикот сам да проценува и врши селекција на трудовите кои ќе влезат во неговото портфолио, а наставникот врз основа на самовреднувањето на ученикот ги следи ефектите од својата настава, па така самовреднувањето станува сложено и испреплетено. За разлика од формалното и неформалното оценување и вреднување на учениците кое се спроведува со тестирање, следење, белешки од наставникот итн. иновацијата на портфолиото се состои токму во тоа што ја вклучува самоевалуацијата во најголема можна мерка⁶⁹

Овие карактеристики се однесуваат на евалуативната функција на портфолиото.

---

⁶⁹ Исто. Стр. 3

6.4. Видови портфолија

Портфолиото според бројот на учесниците може да биде индивидуално и групно.

Индивидуалното портфолио е лична збирка на трудови која ја уредува секој ученик, го формираме за секој ученик поединечно и обично е долгорочно, бидејќи тогаш има најголем ефект.

Групното портфолио настанува најчесто при заеднички проекти кои траат одредено време или се структурираат така што од одредени теми во рамките на еден наставен предмет сите ученици ги ставаат своите трудови. Групното портфолио го користиме краткорочно и ја следиме и вреднуваме работата на групата додека работи на исти задачи и проекти.

Според начинот и целта на кој се организираат, портфолијата се делат на хартиени (Paper based portfolio) и електронски. Портфолијата можат да бидат во вид на отпечатени листови и/или електронски портфолија.

Кога станува збор за хартиени, се разликуваат репрезентативни и развојни портфолија. Во трудот ќе се фокусираме на првите два примери на портфолијата што се наведени погоре. Трудовите за портфолиото се избираат внимателно. Портфолиото може да има форма на папка, кутија за предмети или секаква друга форма што е неопходна за да се сместат трудовите од учењето кои што се оценуваат.

Репрезентативно портфолио ги презентира најдобрите трудови на ученикот. Може да се користи со цел да се прикажат омилените трудови на ученикот, да се документа извесен процес, како што е некој долгорочен проект или да се прикаже групното постигање на извесен број ученици. Општата цел на овој вид портфолио е низ најдобрите и најуспешни изработки на ученикот да се обезбедат уверливи показатели дека ученикот ги постигнал специфичните образовни цели и комуникација (пренесувањето на информациите).

По природа се користи за сумативно оценување. Намерата е да се направи финална евалуација и најчесто оди заедно со усна презентација на

содржините опфатени во портфолиото. Покрај општата цел, репрезентативното портфолио има за цел да обезбеди показатели за: совладаноста и учењето во конкретниот наставен предмет; постигањата на високо ниво во извесно подрачје, како што се уметноста или пишувањето; минималната оспособеност во извесен наставен предмет што се зема предвид при дипломирањето/завршувањето на годината или курсот; постигањата на извесно училиште или на училиштата на територијата на извесна општина. За да ја постигне целта, содржината на портфолиото се однесува на најдобрите трудови на ученикот кои се избираат за да се обезбедат уверливи показатели дека ученикот ги постигнал посебните образовни цели.⁷⁰

Што се однесува на комуникацијата (пренесувањето на информациите), репрезентативното портфолио овозможува да им се прикажат на родителот(ите)/старателот(ите) најдобрите трудови на ученикот, да му се пренесат информациите за извесен ученик на следниот наставник и да се прикажат талентите на извесно училиште.

Репрезентативното портфолио содржи примери на постигања што можат да бидат карактеристични или да ги импресионираат другите. Најчесто се користи за сумативно оценување.

Развојното портфолио го прикажува образовниот развој на ученикот во одреден временски период и се користи за увид во напредокот и учењето, го документира нивото/степенот на учење. Обично содржи евиденција што го документира подобрувањето во поглед на образовните цели и може да вклучува примери на работата за кои учениците сметаат дека се под нивото, како и примери што се егземпларни/за пример.⁷¹ Најчесто се користи за формативно оценување, но исто така, може да служи и за оценување на крајот од полугодието или на крајот на учебната година. Развојното портфолио е фокусирано на квалитет, тоа е „жив“ документ и е добра основа за рефлексija, евалуација и самоевалуација.

Конкретни цели на развојните портфолијата за напредок и учење се: наставникот и/или ученикот прават преглед на напредокот и промените во

⁷⁰ Примена на стандардите за оценување на учениците, Агенција на САД за меѓународен развој- УСАИД Македонија, Академија за развој на образованието, Македонски центар за граѓанско образование, Скопје, 2007, стр. 188

⁷¹ Примена на стандардите за оценување на учениците, Агенција на САД за меѓународен развој- УСАИД Македонија, Академија за развој на образованието, Македонски центар за граѓанско образование, Скопје, 2008, стр. 153

успехот, ученикот треба да ги прегледа своите дела за да ја согледа вкупната слика за она што го постигнал.

Развојното портфолио ги содржи следниве елементи кои ја определуваат неговата основна структура: белешка на корицата „За авторот“ и „Што покажува ова портфолио за мојот напредок во учењето“ (се пишува на крај, но се става напред), белешката на корицата ги сумира показателите за учењето и напредокот на ученикот, содржина со броеви на страниците и *задолжителни* (што мора да се опфатат) и *незадолжителни* (елементи по избор на ученикот). Задолжителните елементи мора да бидат застапени кај сите ученици бидејќи даваат заедничка основа според која ќе се одлучува при вреднувањето. Незадолжителните елементи овозможуваат портфолиото да ги претстави посебните квалитети на секој ученик. Учениците решаваат дали ќе ги вклучат своите „најдобри“ дела или и некое дело што им задавало проблеми или не е толку успешно, образложувајќи ги причините.

Покрај наведените елементи, развојното портфолио ги содржи и датумите кога се вклучени елементите, за да се олесни следењето на напредокот со тек на време, нацрти за усни и писмени продукти и преработени верзии, на пример прв нацрт и поправени/ревидирани верзии, размислувања што можат да се појават во различни фази од процесот на учење (за формативни и/или сумативни цели).⁷²

Со оглед на тоа што во трудот е искористена дефиницијата за портфолио на Arter & Spandel (1992), за да го дефинираме електронското портфолио на почетокот на оваа дефиниција ќе го вметнеме зборот дигитална, па оттука: е-портфолиото е дигитална корисна збирка-творби на ученикот која кажува за напорите, напредокот или за постигањата во едно дадено подрачје.

Определувањето на целта за која ќе се користи портфолиото претставува стартна точка во патувањето наречено креирање е-портфолио и за негова ефективна употреба во функција на оценувањето.⁷³

---

⁷² Исто, стр. 190

⁷³ Ивановски, В., ИКТ во оценувањето, Македонски центар за граѓанско образование, Скопје, 2009, стр. 9

Електронското портфолио е ист начин на самовреднување како и хартиеното, но во дигитална форма, иако има автори кои сметаат дека електронското портфолио е сосема поинаку конципирано. Најважниот факт е дека електронското портфолио не е возможно да се оформи и води, доколку и самата настава не е поддржана со воведување на дигитални медиуми, односно доколку учениците немаат искуство во примената на ИКТ во наставата. Впрочем, кај електронските портфолија не се работи само за замена на картонските папки со дигитални папки (фолдер), туку користење на што повеќе различни апликации и веб алатки во функција на учењето и самовреднувањето и за нивното поврзување во функција на формирање портфолио. Се разбира дека со помалите ученици внимателно ќе се одбира што ќе се користи и помошта од наставникот ќе биде поголема.⁷⁴

Е- портфолијата можат да се ажурираат и да се водат интерактивно, што овозможува размена на трудот на детето со други деца и зачувување на податоците во компјутер во рамките на паралелката и на училиштето.

Електронското портфолио обезбедува околина каде што учениците може да ги собираат своите изработки во дигитална архива, селектираат одделни изработки за да покажат одреден напредок, се навраќаат на учењето прикажано во портфолиото, во текстуална или мултимедијална форма, поставуваат цели за понатамошно учење (насоки за подобрување), го покажуваат и споделуваат своето постигање со другите. Кога се користи за формативно оценување, наставникот (и соучениците) можат да го прегледуваат портфолиото и да обезбедат формативна повратна информација за учениците според која тие можат да се подобрат.

Е-портфолиото е лесно за користење, флексибилно, мотивира за работа и овозможува поголема комуникација помеѓу наставникот и учениците, постојано разменувајќи информации за процесот на учење. Е-портфолиото лесно може да се постави и на интернет користејќи најразлични платформи кои

---

⁷⁴http://www.digitalnaskola.rs/konkurs/dc2/zbornik/brojPrijavaPoPredmetuIRazredu/radovi/RAD_urOx3rDKnegW_digitalnicas2.pdf- Шта треба да знаш – примена електронског портфолија у раду с ученицима млађег основношколског узраста

овозможуваат прикачување на елементите од портфолиото, рефлексija на учењето и интеракција со останатите ученици и наставникот.⁷⁵

6.5. Портфолио и вреднување на постигањата на учениците

Портфолиото е творечки чин, форма на самоизразување во професионален контекст на поучувањето и учењето. Процесот на развивањето на портфолиото дава увид во сопственото напредување, од една страна, но исто така и основа за оценување и критичка рефлексija, од друга страна. Ги опфаќа избраните трудови на ученикот кои ги покажуваат неговите постигања, напредување, тешкотии и треба да бидат селектирани да можат да ја претстават најсилната страна на неговото учење во рамките на предметите. Обликувањето на збирката на репрезентативни трудови на ученикот е активност на ученикот водена од критериумите кои ги обликува наставникот заедно со учениците. Портфолиото е идеална форма преку која учениците можат да се вклучат во процесот на проверување и оценување на знаењата и како такво развива одговорност кај ученикот за процесот на самоучење и развој. Содржи елементи на самооценување, бидејќи ученикот ги проценува и бира трудовите, а конечно оценувач е наставникот.⁷⁶

Изборот и комбинацијата на методите на вреднување на постигањата на учениците го прави наставникот, а значајно е во ниту еден момент да не го изостави и портфолиото како метод.

Вреднувањето на постигањата на учениците преку портфолиото е целисходен и систематичен процес на прибирање на трудовите на ученикот и оценување на остварените базични цели и исходи на наставниот процес. Стратегиите на традиционално оценување (писмени задачи, тестови, завршни испити и сл.) се сегмент од овој тип на оценување. Овој начин на оценување е посебно присутен во оценување на уметничките дисциплини (и е неопходен) .

---

⁷⁵ Ѓукић, М., Шпановић, С., *Е-портфолио као средство евалуације у основношколској настави*, Иновације у настави, Графика, Сомбор, Норма, 3/2009, стр. 9

⁷⁶ Шпановић, С., *Улога и значај портфолија у систему вредновања у настави*, Норма, VIII, ,Графика,Сомбор 3/2002, стр. 8

Во постапката е особено важно учеството на наставникот при одредувањето на критериумите за селекција на материјалите и критериумите за евалуација.⁷⁷

Вреднувањето на постигањата на учениците преку портфолиото се врши на основа на внимателно избрани репрезентативни трудови на ученикот, претставува оценување за подолг временски период- не се врши оценување само врз основа на една активност и еден труд на ученикот.

Критериум за избор на трудовите во портфолиото произлегува од целта да се согледаат најдобрите трудови на ученикот, трудови кои ги покажуваат неговите најголеми постигнувања, напредувањето или отсуството на напредувањето. Оваа „папка“ треба да го вклучува учениковиот најдобар труд и почетните трудови (планови и нацрти), самооценување, оценување од страна на наставникот и од врсниците.

Во овој процес се овозможува континуирано следење на напредокот на ученикот, се исклучува грешката која при оценувањето може со случајна селекција на трудови да се оцени најлошиот кој не е репрезентативен за постигнувањата на ученикот, ја засилува одговорноста на ученикот на сопственото напредување, бидејќи бира со што да се претстави и за сопствена оценка.

Кога на учениците им се поставува барање да ги подготват задачите за оценување во облик на портфолио, наставникот треба да се придржува на следните чекори:⁷⁸ да се осигура дека тоа е навистина портфолио на ученикот; да одлучи кои работни примери ќе влезат во колекцијата; да ги избере и складира работните примери; да избере критериум по кој ќе го вреднува портфолиото; да бара од учениците континуирано да ги вреднуваат сопствените портфолија; да ги вклучат родителите во процесот на оценување на портфолиото.

---

⁷⁷ <http://www.vetserbia.edu.rs/Zbirka%20doc/Ocenjivanje.pdf>

Бјекић, Д., Папић, М., Ж., Оцењивање, Министарство просвете и спорта Републике Србије Програм реформе средњег стручног образовања, Београд, 2005

⁷⁸ Исто, стр. 47

Изработките вклучени во портфолиото се оценуваат преку рефлексииите што се запишани во него. Рефлексиијата може да се однесува на секоја изработка посебно, или за група изработки, или за изработките што се направени во врска со дадената тема. При оценувањето на постигањата на ученикот преку портфолио, корисно е ако се оствари комуникација со ученикот. На пример, учениците се прашуваат зошто токму тој труд го избрале за во портфолиото, како низ трудовите се гледа нивниот напредок во одредена област и слично. На тој начин се подобрува проценката (оценката), или му се овозможува на ученикот тој да ја подобри рефлексиијата или продуктите содржани во портфолиото.⁷⁹

Многу аспекти на портфолиото и процесот на создавање портфолио придонесуваат за подобрувањето на работата преку повратните информации, разговорите за содржината и квалитетот и другите релевантни дискусии. Тајната е во градењето средина за учење преку користење на портфолиото како метод за вреднување на постигањата на учениците. Збирката на трудови може исто така да служи да се прикаже процесот и да се дадат информации и поддршка на сумативната евалуација.

При планирањето на вреднувањето на постигањата на учениците преку портфолиото, наставникот треба да размислува за следното: какви знаења ќе оценува; како портфолиото ќе придонесе во оценувањето на напредокот и постигањата на ученикот; кои се критериумите за избор на содржините на портфолиото; колкав временски период ќе опфаќа- полугодие, тримесечие, месец, цела учебна година; кои критериуми ќе ги користи за да ги оцени трудовите на учениците.

За да може наставникот да вреднува одделни делови на учениковиот производ или процесот како целина, користи листи за аналитичко и холистичко оценување.

---

⁷⁹ Шпановиќ, С., *Улога и значај портфолија у систему вредновања у настави*, Норма, VIII, „Графика, Сомбор 3/2002, стр. 8

Листа за аналитичко бодирање/оценување е инструмент кој се користи најпрвин за оценување или бодирање на одделни делови на карактеристичните особини (или димензии) на процесот на извесен производ на ученикот, а потоа за сумирање на бодовите на тие одделни делови за да се добие вкупниот број бодови. (Nitko & Brookhart, 2007)

За да може портфолијата да се користат како инструмент за оценување, потребна е листа за аналитичко оценување. (Прилог 5)

Тоа мора да ги вклучува и вредносните критериуми на листите за аналитичко оценување-односно аспектите што ќе се користат во одредувањето на квалитетот на извесно портфолио на учениците. Според Porham, J. (2005), листите за аналитичко бодирање треба да вклучуваат три елементи:

1. Вредносни критериуми - аспектите што ќе се користат во одредувањето на квалитетот на извесен одговор на ученикот.

2. Описи на разлики во нивоа на квалитет за вредносните критериуми-

За секој вредносен критериум, мора да се даде опис за да можат да се направат квалитативни разлики во одговорите на учениците при користењето на овој критериум.

3. Назнака за тоа дали ќе се користи холистички или аналитички приод во оценувањето- Дали критериумите за вреднување ќе бидат применети заедно/едновременно (холистичкото бодирање) или пак ќе се применуваат критериум по критериум (аналитичкото бодирање).

Листите за холистичко бодирање/ оценување (Прилог 6) се упатства за бодирање што бараат наставникот да го оценува или бодира производот на извесен ученик или процесот како целина, без претходно да ги бодира посебно деловите или компонентите.⁸⁰

Дури и ако наставниците користат листа за холистичко бодирање, тие сепак можат да дадат свои забелешки во портфолиото и на тој начин да обезбедат повратна информација за учениците.

---

⁸⁰Примена на стандардите за оценување на учениците, Агенција на САД за меѓународен развој- УСАИД Македонија, Академија за развој на образованието, Македонски центар за граѓанско образование, Скопје, 2007, стр.187

6.5.1. Како функционира портфолиото како начин на вреднување?

Откако наставникот ќе одлучи за целта (целите) на портфолиото, тој им ја објаснува идејата за портфолио на децата.⁸¹ Наставникот обезбедува папки или кутии со пригодна големина или, пак, може нив сам да ги направи. Го определува начинот на нивното чување (на копирани листови или на електронски начин). Наставникот, или детето (или обајцата), повремено избираат труд за портфолиото имајќи ги предвид договорените цели и критериуми. Детето приложува и куса писмена белешка зошто тој труд бил избран. (Нагласката треба да биде на тоа што детето научило). Наставникот и детето можат да дадат оценка или коментар за секој труд базиран врз критериумите коишто се однесуваат на образовните цели или резултати, но важно е наставникот да е свесен дека давањето оценки за трудовите наместо коментари ја менува улогата на портфолиото во оценувањето. Паралелката може да организира изложби на портфолијата на состаноците на родителите со наставникот. Некои деца можеби ќе сакаат да кажат нешто за своето портфолио, какво значење има тоа за нив и што научиле од него.

C. *Razdevšek Pučko* (1999) наведува принципи на кои треба да се придржува кога се користи портфолиото од кои ќе издвоиме некои: користењето на портфолиото мора да биде едноставно и практично, а учениците треба да бидат информирани за придобивките на водење портфолио, за мотивација за постигнување на подобри резултати.

Користењето на портфолиото во вреднувањето на постигањата на учениците може да се организира во три фази:⁸²

1. Организација и планирање

На учениците им се објаснува целта на портфолиото (следење и оценување на нивниот напредок во учењето), при што учениците треба да се насочат да размислуваат за следните прашања: како да го планираат времето,

---

⁸¹ Исто, стр. 28

⁸² Прентон, К., Јанкуловска, С., Настава и учење на 21-от век, Напредок, Скопје, 2009, стр. 51

материјалите, трудовите, за да направат анализа на тоа што го учат, како да ги организираат материјалите и трудовите што ги собираат и како да го дополнуваат портфолиото во текот на времето.

2. Собирање на трудови

Оваа фаза на процесот вклучува собирање на материјали и трудови кои ги рефлектираат образовните цели и искуства. Изворот на трудовите се прави врз основа на следните фактори:

- а) предметното подрачје;
- б) процесот на учење;
- в) видот на продуктот.

3. Рефлексija

Третата фаза се однесува на приложување на докази за рефлексija од страна на учениците за нивниот процес на учење и за стекнатите знаења и вештини. Рефлексииите вклучуваат различни форми на дневници за учење или белешки за секој труд.

Учениците своите трудови ги избираат според листа на критериуми, која наставникот и учениците заедно ја формулираат врз основа на образовните стандарди за одреден предмет и образовното ниво и врз основа на саканите образовни исходи на крајот на процесот. Листата со критериуми, сигурно, нема да биде наведена со јазикот на пропишаните стандарди и исходи, туку конкретизирана и напишана со јазик кој учениците ќе го разберат. Во образложението на својот избор на трудот, учениците го проценуваат споредувајќи го со листата на критериуми. Врз основа на самокритичко проценување и вреднување на својот труд, ученикот се оспособува да стекне претстава за своите силни страни на својот труд, но и за слабите страни и врз основа на тоа да дефинира нови цели за наредниот период.

Новите цели можат да бидат обид за надминување на дотогашните слабости (за учениците со потешкотии во учењето), а понатамошно

напредување (за талентирани ученици), или едноставно, да го одржува постепеното напредување. Во тоа, секако му помага и можноста своите трудови да ги споредува со другите, прегледувајќи ги, слушајќи или читајќи ги образложенијата на другите. Во тие други се вклучува и наставникот, иако не е добро тој премногу да се меша ниту во изборот на трудовите кои ученикот ги изработил, ниту во коментарите и образложенијата. Тој може портфолиото, кое ученикот го креира, да го дополни со свој избор од ученичките трудови и тоа да го образложи, да бара од ученикот повратна информација што мисли за неговиот избор, но не и да сугерира на ученикот што да стави како прилог во портфолиото.⁸³

6. 6. Вклучување на учениците во составувањето на портфолијата

За да се вклучат учениците во составувањето на портфолиото, треба да го разберат односот помеѓу целите на учење и применетите оценувања; да знаат дека оценувањето е правично и објективно; знаат дека нивните „најдобри дела“ ќе се употребат за да се извлечат точни заклучоци; да го следат својот напредок со примена на различни методи и извори; да размислуваат и поставуваат цели за да ја завладеат содржината; да размислуваат за својот процес на учење; да се активни учесници во своето учење заедно со наставникот; активни партнери во оценувањето на своето учење со своите родители; да се поддржуваат едни со други при оценувањето на учењето.

Наставниците може да го поттикнуваат само-искажувањето на учениците преку поставување прашања и давање можности за пополнување на формуларите за самоевалуација. Прашањата може да се поставуваат во текот на разговорот.⁸⁴

-Низ кој процес помина за да ја завршиш оваа задача? Внеси и тоа од каде ги доби твоите идеи и како го истражуваше овој предмет, со какви проблеми се соочуваше и какви изменети стратегии користеше.

- Што е тоа што го прави твојот најефективен труд да биде подобар од твојот најмалку ефективен труд?

---

⁸³ Исто. Стр.5

⁸⁴ Примена на стандардите за оценување на учениците, Агенција на САД за меѓународен развој- УСАИД Македонија, Академија за развој на образованието, Македонски центар за граѓанско образование, Скоје, 2008, стр. 79

- Дали другите членови на твојата група го прегледаа твоето портфолио?
- Какви забелешки дадоа тие?
- Како оваа активност се поврзува со она што претходно си го научил?
- Кои се добрите страни на твојот труд? Што е тоа што сè уште ти задава грижи?

Овие прашања ќе му помогнат на ученикот формуларите што следат во прилог да ги пополни ефикасно и продуктивно.

Во Прилог 7 е даден пример на Насловна страна за податоци за труд во портфолио (Linn & Miler, 2005), Пример на формулар за самоискажување и вреднување (Linn & Miler, 2005), Прилог 8. Дополнително е даден и пример на Листа за анализа на ученички продукт во Прилог 9.

6.7. Предности и недостатоци во оценувањето на портфолијатак6

Со користењето на портфолиото како начин на вреднување на постигањата на учениците во основното училиште, учениците можат да се научат да ја проценуваат и вреднуваат својата работа, да ја согледаат целта на учењето, бидејќи нивното знаење преку трудовите го прави видливо: на некој начин, тоа се „материјализира“. Исто така, учениците се ставаат во ситуација да учат како да ги вреднуваат сопствените активности и знаења од различни области, со што успешно се надминува онаа вообичаена пракса дека при оценувањето од страна на наставникот, учениците само на познат начин ги исполнуваат вообичаените писмени задачи и/или даваат усни одговори.⁸⁵

Во врска со ова, треба да се спомене дека еден од најоригиналните српски дидактичари, Славко Кркљуш, уште пред две децении тврди дека оценувањето од една страна претставува темел, а од друга, критериум за модернизација на наставата. Тоа значи дека во наставата во која се реализираат соработнички односи помеѓу наставникот и ученикот, како најважни, станува рамка во која можат да се елиминираат негативните емоции

---

⁸⁵ Ђукић, М., Шпановић, С., *Е-портфолио као средство евалуације у основношколској настави*, Иновације у настави, Графика, Сомбор, Норма, 3/2009, стр. 22- 23

и сомневање кон оценувањето и оценката. Самооценувањето поврзано со вреднувањето, како составни делови на наставниот процес, води кон оценка која нема да биде ниту привилегија ниту казна, туку самонаграда во која никој нема да се сомнева (Кркљуш, 1998).

Според тоа, може да се констатира дека користењето на портфолиото во вреднувањето, несомнено придонесува за остварување на погоре наведената цел, а со тоа ја зајакнува рефлексијата на сопствената пракса кај двата актери во наставата (наставникот и ученикот), нудејќи размена на активности, наместо навреди и приговарања, сведочи за ефективноста на наставникот и постигањата на ученикот, правејќи го вреднувањето транспарентно.

Со користењето на портфолиото како еден вид на збирка/колекција на ученички трудови, може да се унапреди сложената и деликатна операција на вреднувањето. Трудите во портфолиото се одраз на секојдневните активности на ученикот кои се реализираат низ практична работа, истражувачки задачи и проекти. Ваква континуирана проверка помага оценките на ученичките постигања да станат објективни, бидејќи се остварува во текот на процесот на учењето и поучувањето, а не само во изолирана, намерно создадена ситуација на усно или писмено проверување на знаењата и тоа најчесто само знаења на репродуктивно ниво (Шпановић, 2002).

Повеќето слабости и тешкотии кои можат да се појават, а кои се воочени во текот на користењето на портфолиото како начин на вреднување на постигањата на учениците, произлегуваат од тоа што во суштина сепак станува збор за субјективно вреднување, често базирано на некохерентна мешавина на различни теориски ставови, како и противречни аспекти од кои се согледува наставата, односно процесот на учење и поучување. Тешко се воспоставуваат јасни критериуми за бодирање како резултат на вклучениот обемен и разновиден материјал. Ова ја намалува релијабилноста. Неадекватната спецификација на целите, упатствата за изготвување или критериумите за оценување од страна на наставниците, води кон тоа портфолијата да бидат само папки коишто содржат неорганизирана збирка на трудовите.

Покрај тоа, портфолиото може да биде тешко за примена и да предизвика различни отпори кај наставниците, учениците и родителите. Портфолиото бара значителни материјални вложувања и дополнително време за собирање, организирање и вреднување на ученичките трудови. Забележано е и тоа дека учениците во својата колекција внесуваат трудови кои со помош на родителите или на други „помагачи“ ги подготвиле дома, а често е сомнително дали и финалните презентации на портфолиото (пред други наставници и ученици) се резултат на сопствената работа на ученикот.

7. Релевантни истражувања

Во литературата се презентирани бројни релевантни истражувања за овој проблем. Контексот дозволува да издвоиме и да се задржиме на поопширна обработка на следниве три.

Заводот за школство на Р Словенија во периодот од 1999 до 2002 година го спроведува проект на тема *Рефлексивна едукација под раководство на Соња Сенточник*. Во актуелниот труд се презентирани основните карактеристики на портфолиото како алтернативна форма за вреднување⁸⁶. Во овој развоен проект авторката ги поставува насоките за вреднување и напредување на децата/учениците и воспитувачите/наставниците и професорите со помош на портфолио; портфолиото беше дефинирано како инструмент за документирање на процесот на учење на ученикот/поединецот, составено од различни хронолошки средени евиденции за напредувањето во одреден временски интервал, со глобална цел да се обезбеди поткрепа на детето/ ученикот во процесот на учење.

Се поаѓа од тврдењето дека нема дилема дека проверувањето и оценувањето влијаат врз наставата и учењето (Блек, Вилијам 1998) и бидејќи наставниците/професорите⁸⁷ чувствуваат потреба за документирање на индивидуалното напредување, такви можности дава портфолиото, ако е подготвено така што ги рефлектира целите од наставната програма, поместување кон квалитетно подобрување на наставниот процес и добивање на позитивни резултати. Истражувачите ја поставуваат размислата: дали воопшто е можно портфолиото целосно да се интегрира во наставниот процес,

---

⁸⁶ Образовни рефлексии, Списание за теоријата и практиката воспитанието и образованието, бр. 3-4/2003, Соња Сенточник: Алтернативна форма на вреднување како поткрепа во развојот на компетенциите на ученикот, стр. 41

⁸⁷ Наставниците / професорите ја поддржуваат практиката на парцијални оценувања, што на различен начин ги бележат во дневници, во сопствени целни нотеси, а од што, за жал, не можат да дадат поопширни повратни информации, со што ученикот би можел да се подобри во учењето, туку на наставникот му служи пред сè, за оформување на конечна, завршна оценка, Образовни рефлексии, Списание за теоријата и практиката воспитанието и образованието, бр. 3-4/2003, Соња Сенточник: Алтернативна форма на вреднување како поткрепа во развојот на компетенциите на ученикот, стр. 43

таков како што ни е познат во нашите училишта, зашто неговата употреба бара повеќе време и насоченост кон секој ученик, што во нашите култури на школување, во кои доминира потреба да се „покрие материјалот“ поткрепена од фрагментарно организирање на училишниот ден, за жал нема доволно време.

Во актуелното истражување еден од битните истражувачки елементи е развојот на компетенциите на ученикот. Истражувачите компетенциите на ученикот ги разбираат како збир од знаења, способност да се учи и однос кон учењето и работата, што се во меѓусебна врска, а поттикнувањето на нивната изградба бара подготовка и изведување на комплексен наставен процес во кој што учениците се активни во учењето и во набљудувањето на сопственото учење. Тоа се постигнува со различни наставни зафати во кои ученикот е активен, соработува со своите соученици и гради вештини и знаења кои постојано ги проширува и продлабочува. Ученикот учи преку откривање при што се оспособува за разбирање на содржините, служејќи се со сопствени ментални вештини и процеси. Во истражувачките наоди се нагласува тврдењето дека наставниците ја имаат предвид изградбата на компетенциите уште во фазата на планирање на наставниот процес, така тие не размислуваат само за „покривање на наставниот материјал“, туку и како да внесат соодветни пристапи што ќе овозможат да се развиваат компетенциите. Развивањето на компетенциите како глобални образовни цели, за наставниците од различни наставни предмети, поттикнуваат разговор и соработка и за начините на вреднување.

Развојот на компетенциите не може да се проверува со средства од објективен тип. За да се определи квалитетот во развојот на компетенциите потребни се инструменти за вреднување, што даваат можност да се следи индивидуалниот развој и напредок. Во последно време сè повеќе стручњаци истакнуваат дека е потребно да се обезбеди валидно и сигурно вреднување на напредокот (на пример, Wiggins 1998, Mabry 1998, Smith 2001) при што препорачуваат едукациско мерење што ќе се базира врз различни евиденции за напредување на ученикот, а коишто континуирано се прибираат во

определен временски интервал и на различни начини (на пример – портфолиото).

Во истражувањето (проектот) Рефлексивна едукација истражувачите се занимавале со развојното портфолио во кое централна улога има индивидуалното (само)проверување и рефлектирање на квалитетот на сопственото учење, како и ставот и односот кон учењето. Развојното портфолио е наменето за деца/ученици со цел да се добие увид во квалитетот на нивниот напредок во однос на целите и стандардите, при што материјалот собран во портфолиото секогаш служи и како доказ дека наставниот процес се одвива во насока на наставните програмски промени. Портфолиото претставува и извор на информации и за воспитувачот/наставникот/професорот, така што добива увид како напредува детето/ученикот, кои му се силните, а кои слабите страни, индивидуални predispozicii и талент. Сето тоа му помага да го вреднува квалитетот на наставата што ја изведува, посоодветно да го планира наставниот процес, да се определува за методи и форми на работа, како и смислено да внесува промени во наставата. Во истражувањето е следена и проценувана практиката на водење на портфолио и од страна на воспитувачите/наставниците во училиштата. Се покажало дека добрите наставници водат лично портфолио со цел да ја истражуваат и рефлектираат сопствената работа, па и да не воведуваат во наставата нешто што не го совладале доволно. Портфолиото на наставникот го подразбираат како инструмент за документирање и поттикнување на процесот на личен/индивидуален и стручен развој, хронолошки распоредената евиденција на напредувањето се вклопува во неговата референтна рамка. Рефлектирањето на сопствената работа, што во форма на записи се вложува во портфолиото, е резултат на континуирано (само)вреднување, според утврдени критериуми. Токму тие прецизно ги одредуваат компетенциите на воспитувачот/наставникот и квалитативните гледишта на неговата работа во групата/одделението, како и училишната заедница.

Развојното портфолио, за оној што го води, претставува извор за учење и самоспознавање. Со помош на портфолиото ученикот размислува за квалитетот на својата работа, од започнување до крај на некој временски интервал, така што има можност да се споредува самиот со себеси. Портфолиото е секогаш сказна за успехот. (идеи Сенточник, 1999).

Во РМакедонија, во периодот од 2006 до 2011 година, се реализира Проектот за основно образование (ПЕП) кој претставува петгодишна иницијатива наменета за сите државни основни училишта во Република Македонија. Овој проект има за цел да:

1. се подобри квалитетот на наставата; и
2. унапредат вештините за вработување на младите.

Проектот има пет компоненти од кои една е Унапредување на оценувањето на учениците. Компонентата оценување има за цел да ги зајакне напорите на Македонија на патот кон Европската Унија и да го подобри учењето на учениците. Една од важните проектни активности е обуката на наставниците за примена на стандардите за оценување на учениците кои во вид на упатство за оценување се донесени од министерот за образование во 2008 година и внесени во Законот за основно образование. Во програмата за обука на наставниците од сите наставни предмети е поместена тема: Портфолиото како начин на формативно и сумативно оценување.

По секоја проектна година– фаза, се врши и евалуација на проектните активности во училиштата вклучени по фази. Внатрешната евалуација на проектните активности ја спроведува УСАИД во соработка со ПЕП– тимот и советниците од Биро за развој на образованието. Во евалуацијата се вклучени повеќе елементи од кои една од носечките е оценувањето на наставничкото портфолио.

Од евалуацијата на портфолиото на наставниците од училиштата вклучени во прва фаза и споредбено прегледот на напредувањето на водењето на наставничките портфолија од училиштата вклучени во третата фаза се добиени следните наоди:

Преглед на портфолио, фаза 1, училишта за 2008 и 2009 година

2008 год. портфолијата на наставниците содржат најмалку чек листи за интеграција на ИКТ во наставата, а најмногу примери на применети наставни материјали.

2009 година добиени се истите резултати. (Прилог 10)

Преглед на портфолио, фаза 1 и 3 училишта, компарација во 2010 година

Во првата фаза најмалку се застапени чек листи за интеграција на ИКТ во наставата, а најмногу примери на применети наставни планирања и подготовки.

Во третата фаза најмалку се застапени чек листи за интеграција на ИКТ, а најмногу оценети работи на учениците (тестови, квизови) и проекти, дополнителни наставни материјали.

Во третата фаза содржината на портфолијата се збогатува кај поголем број наставници. (Прилог 11)

Во рамките на овој проект во компонентата Унапредување на наставата по математика и природните науки, оценувањето на постигањата на учениците го преферира користењето на портфолиото на ученикот. Од извршената евалуација се констатирани следниве состојби:

За учениците од прво до трето одделение се водат портфолија (ученичко досие) во кои најчесто :

- Не се целосно систематизирани и селектирани доказните материјали;
- Наставниците и учениците не посветуваат доволно време за анализа и рефлексija на напредувањето;
- Почесто портфолиото служи за покажување на друг, наместо да служи на ученикот и наставникот како средство за аргументирање на оценката;
- Оценувањето на портфолиото се врши инцидентно и тоа повеќе во функција на сумативното, наместо и за формативното;

- Учениците се следат во нивното напредување и преку документирање на изработки и трудови од одделни наставни предмети.

Во рамките на евалуацијата на проектните активности на компонентата Унапредување на оценувањето на учениците, нема посебно издвоени наоди за користењето на портфолијата во оценувањето кај учениците од четврто до деветто одделение.

ВТОР ДЕЛ
МЕТОДОЛОШКИ ПРИСТАП КОН ПРОБЛЕМОТ

1. Предмет на истражување

Една од најсуптилните етапи од наставата е вреднувањето на постигањата на учениците. Комплексноста на проблемот произлегува од целите во наставата како и од функциите на процесот на вреднување. Исто така сложеноста на проблемот на истражување лежи во етапноста на самиот процес на вреднување, а тоа во себе ги опфаќа следењето, проверувањето и оценувањето. Или, ако може слободно да се каже, станува збор за процес и продукт на тој процес во исто време. Сложеноста на проблемот е определен и од разновидноста на бројните методи за негова реализација. Во таа смисла е и портфолиото како еден од начините за вреднување на постигањата на учениците следејќи го комплексниот критериум.

Преку постојаното документирање ученикот и наставникот имаат можност да учат низ процесот, да учат од пропустите и да бидат постојано мотивирани да ги подобруваат постигањата, да поставуваат нови повисоки цели и стандарди. Уште една придобивка на континуираното следење на учениците, претставува можноста ученикот да учи од самиот себе си, односно својата работа да ја вреднува, критички и конструктивно да размислува за својот ангажман и постапки и на тој начин да има постојана реална претстава за своите постигнувања.

Од тука предметот во нашето истражување е насочен кон портфолиото како начин на вреднување на постигањата на учениците.

2. Дефинирање на основните поими

Основните поими во истражувањето се вреднување, портфолио и постигања на учениците. Овие поими се анализирани во теоретскиот дел каде низ длабока анализа се определуваат поимската, суштинската и интенционалната димензија. Од тие причини овде нема посебно да ги дефинираме. Единствено ќе ги споменеме оние определби кои ги прифативме во нашето истражување. Така, портфолиото се објаснува како папка со документација за постигањата на ученикот или на наставникот која главно се користи: за да се покажат најдобрите трудови на учениците или да се покаже образовниот развој на ученикот во одреден временски период. Тие помагаат да

се создава кумулативна евиденција за работата на учениците преку собирање на примероци од нивната работа/трудовете. Трудите може да ги вклучуваат вреднувањата на наставникот и размислувањата на ученикот. Примерите на портфолијата вклучуваат: примероци од писмени задачи, уметнички дела, математички листови, извештаи од научни експерименти итн.

Постигањата на учениците се објаснуваат како позитивни промени во личноста на ученикот (на когнитивен, психомоторен и социоемоционален план), што настануваат во процесот на наставата и другата воспитно–образовна работа во училиштето, а што се однапред планирани во вид на воспитно–образовни цели. Тоа се стекнати (научени) компетенции во рамките на одделни програми. Такви постигања се стекнатите знаења, умеења, вештини, способности и други компетентности како последица на вложените напори во одреден подолг период⁸⁸.

Вреднувањето е поширок поим од оценувањето. Оценувањето опфаќа: оценување на постигањата (напредокот) на учениците и оценување на работата на наставниците и директорите на училиштата. Вреднувањето во поширока смисла ги опфаќа и двете-вреднувањето и оценувањето. При вреднувањето, за разлика од оценувањето:⁸⁹

-Се опфаќаат и проценуваат многу поширок круг на воспитно–образовни цели, отколку што се постигањата на учениците во усвојувањата на знаењата по некој предмет, односно вреднувањето настојува да се добие поцелосна слика за напредокот на учениците во постигнувањето на покомплексни цели. Притоа, акцент се става на оние промени во личноста на ученикот за кои се смета дека ја осветлуваат од сите аспекти (когнитивен, емоционален, психомоторен) и дека се релативно трајни.

-Вреднувањето се служи со поголем број разновидни методи, постапки и техники за проверување и прибирање на податоци.

-Во вреднувањето се земаат предвид и во една интегрирана целина се интерпретираат разновидни индикатори за однесувањето на ученикот, при

---

⁸⁸ Попоски, К., Речник на термините од областа на оценувањето на постигањата на учениците, Македонска книга, Скопје, 2002, стр.90

⁸⁹ Поповски, К., Училишна докимологија, следење, проверување и оценување на постигањата на учениците, Китано, Скопје, 2005, стр.34

што се добива поцелосна слика за него и за образовната ситуација која е предмет на вреднување.

Целта на вреднувањето е да се обезбедат релевантни податоци кои ќе го покажат степенот на напредување на учениците во поглед на остварувањето на целите на наставата и да им се овозможи на наставниците и на одговорните во образованието да ја проценат успешноста на наставната практика. Значи, вреднувањето е нешто повеќе од оценувањето. Тоа не се задоволува само со утврдување на постигнатите резултати и нивното споредување со стандардите (критериумите), туку трага по причините кои довеле до повисоки или пониски резултати и бара одговор на прашањето зошто одредени цели се постигнати или не. Вреднувањето на работата на ученикот се смета за своевидна анализа на сите фактори од кои зависи напредокот на учениците, анализа на слабостите и преземање на соодветни мерки и активности за нивно надминување.⁹⁰

3. Оправданост на истражувањето

Околу примената на портфолиото како начин за вреднување на постигањата на учениците кај нас досега многу малку се има истражувано. Во светски рамки, голем акцент се става на составувањето, водењето и користењето на портфолиото како начин за вреднување на постигањата на учениците. Таму се потенцираат потребите од посебни вештини на наставникот и учениците за заедничка партиципација во формирањето на портфолиото и неговото користење во вреднувањето.

Елементите на портфолиото најчесто ги среќаваме кај посветените наставници, кои ги собираат сите видови на репрезентативните ученички трудови, но на многу такви вредни вложувања им недостасува токму основниот елемент на портфолиото, ученичкиот избор на своите трудови кој не е случаен, туку воден и правилно подготвен, како и самовреднувањето во вид на образложение зошто токму тој труд го приложиле во своето портфолио.

Токму поради тоа, ова истражување ќе биде насочено кон откривање на најчестите причини и недостатоци кои ги прави наставникот при вреднувањата

---

⁹⁰ Исто, стр.35

на постигањата на учениците преку портфолио, а преку финална цел истите да се надминат и намалат.

Од оправданоста на ова истражување во Република Македонија се дефинира целта на истражувањето.

4.Цел на истражувањето

Од предметот произлезе и целта на истражувањето. Така, цел на истражувањето е да се испитаат мислењата и ставовите на наставниците, директорите и стручните соработници за портфолиото како начин на вреднување на постигањата на учениците.

5.Задачи на истражувањето

Целта на истражувањето се конкретизира низ следните задачи:

- да се испитаат ставовите и мислењата на наставниците по прашањето за целта, ефектите и видовите на портфолиото како начин на вреднување на постигањата на учениците;
- да се испитаат ставовите и мислењата на наставниците за можностите и условите во училиштето за примена на портфолијата во вреднувањето на постигањата на учениците;
- да се испитаат мислењата на наставниците по прашањето за можните бариери за примена на портфолиото;
- да се испитаат ставовите и мислењата на наставниците за зачестеноста на примената на портфолиото како начин на вреднување на постигањата на учениците;
- да се испитаат ставовите и мислењата на директорите и стручните соработници во врска со целта, ефектите и видовите на портфолиото како начин на вреднување на постигањата на учениците;
- да се испитаат ставовите и мислењата на директорите и стручните соработници за можностите и условите во училиштето за примена на портфолијата во вреднувањето на постигањата на учениците;
- да се испитаат мислењата на директорите и стручните соработници по прашањето за можните бариери за примена на портфолиото;

- да се испитаат ставовите и мислењата на директорите и стручните соработници за зачестеноста на примената на портфолиото како начин на вреднување на постигањата на учениците.

6.Хипотези

Општа хипотеза согласно целта на истражувањето:

Претпоставуваме дека наставниците имаат изедначени ставови и мислења за примената на портфолиото како начин на вреднување на постигањата на учениците во првиот и вториот образовен циклус од деветгодишното основно образование.

Посебни хипотези:

1. Претпоставуваме дека наставниците имаат изедначени ставови и мислења за целта, ефектите и видовите на портфолијата во вреднувањето на постигањата на учениците;
2. Наставниците по прашањето за можностите и условите во училиштето за примена на портфолијата во вреднувањето на постигањата на учениците имаат изедначени ставови и мислења;
3. Наставниците имаат изедначени мислења по прашањето за можните бариери за примена на портфолиото;
4. Претпоставуваме дека наставниците го користат портфолиото како начин на вреднување на постигањата на учениците;
5. Претпоставуваме дека директорите и стручните соработници имаат изедначени ставови и мислења по прашањето за целта, ефектите и видовите на портфолиото како начин на вреднување на постигањата на учениците ;
6. Директорите и стручните соработници по прашањето за можностите и условите во училиштето за примена на портфолијата во вреднувањето на постигањата на учениците. имаат изедначени ставови и мислења;
7. Директорите и стручните соработници имаат изедначени мислења по прашањето за можните бариери за примена на портфолиото;

8. Претпоставуваме дека директорите и стручните соработници немаат изедначени ставови и мислења по прашањето за зачестеноста на примената на портфолиото како начин на вреднување на постигањата на учениците;
9. Претпоставуваме дека наставниците, директорите и стручните соработници немаат изедначени ставови и мислења во однос на целта, ефектите и видовите на портфолијата во вреднувањето на постигањата на учениците;
10. Наставниците, директорите и стручните соработници по прашањето за можностите и условите во училиштето за примена на портфолијата во вреднувањето на постигањата на учениците. немаат изедначени ставови и мислења;
11. Наставниците, директорите и стручните соработници немаат изедначени мислења по прашањето за можните бариери за примена на портфолиото;
12. Претпоставуваме дека наставниците, директорите и стручните соработници немаат изедначени ставови и мислења за тоа колку често наставниците го користат портфолиото како начин на вреднување на постигањата на учениците.

7. Варијабли на истражувањето

Независна варијабла во ова истражување се портфолијата како начин на вреднување на постигањата на учениците;

Зависна варијабла се мислењата и ставовите на наставниците за користењето на портфолиото како начин на вреднување на постигањата на учениците.

8. Методи, техники и инструменти на истражување

Во истражувањето е користена дескриптивната метода во облик на опис, анализа и генерализација на прашањата кои се однесуваат на портфолиото, неговата содржина, цел и функционалност. Од техниките е користена анализа на педагошката документација и анкетирање. Од инструментите се користени

анкетен лист за наставници и анкетен лист за директори и стручни соработници. Анкетниот лист содржи десет прашања од различен вид.

9. Опис на техниките и инструментите

Анкетен лист (прашалник) за наставници, со прашања од затворен тип и прашања со алтернација. Со примената на овој анкетен лист испитавме колку наставниците имаат базични знаења за целта, суштината, видовите и функцијата на портфолиото како начин на вреднување на постигањата на учениците. Се испитаа мислењата на наставниците во врска со користа, ефектите и промените во напредувањето и постигањата на учениците со примената на портфолиото во нивното вреднување. Исто така се испитани пречките на кои наидуваат наставниците при користењето на портфолиото како начин на вреднување на постигањата на учениците. (Прилог 1)

Анкетен лист (прашалник) за директори и стручни соработници кој содржи 9 прашања со кои добивме податоци за тоа колку често и како се следи вреднувањето на постигањата на учениците од страна на наставниците, на кои пречки наидуваат наставниците и што е преземено од раководниот тим од училиштето за истите да се надминат. Се испитаа и мислењата на директорите и стручните соработници во врска со користа, ефектите и промените во напредувањето и постигањата на учениците со примената на портфолиото во нивното вреднување. Се испита како е планирано и организирано вреднувањето на постигањата на учениците на ниво на училиште во Програмата за развој на училиштето и Годишната програма за работа на училиштето (Прилог 2).

10. Популација и примерок на истражувањето

Популацијата во ова истражување е конечна. Опфатени се наставниците од одделенска настава од прво до петто одделение и директори и стручни соработници. Популацијата наставници ја сочинуваат наставници од седум основни училишта и тоа: „Страшо Пинџур “- Карбинци, „Ванчо Прке “ - Штип, „Гоце Делчев“- Штип, „Тошо Арсов “-Штип, „Славејко Арсов“- Штип, „Раде Кратовче“- Кочани, „Никола Карев“- Кочани, како и директори и стручни

соработници од истите училишта. Примерокот наставници го сочинуваат 127. Примерокот на директори изнесува 7, стручни соработници 7. Примерокот наставници, директори и стручни соработници е намерен.

Табела 1. Структура на примерокот наставници, директори и стручни соработници

р.бр	Основно училиште	Стратум	Наставници	Директори	Стручни соработници
1.	ООУ „Ванчо Прке“	Штип	31	1	1
2.	ООУ „Гоце Делчев“	Штип	17	1	1
3.	ООУ „Тошо Арсов“	Штип	16	1	1
4.	ООУ „Славејко Арсов“	Штип	10	1	1
5.	ООУ „Никола Карев“	Кочани	21	1	1
6.	ООУ „Раде Кратовче“	Кочани	17	1	1
7.	ООУ „Страшо Пинџур“	Карбинци	15	1	1
Вкупно :			127	7	7

Истражувањето се одвиваше во рок од два месеци, бидејќи термините за посета на училиштата и спроведување на истражувањето беа договорени согласно можностите на двете страни (директорот на училиштето и јас). Неделно се посетуваа по еден град/село, т.е. по едно училиште. Анкетирањето на наставниците, стручните соработници и директорите се одвиваше еден ден во едно училиште. На крајот од анкетирањето, од наставниците беа добиени пополнетите прашалници, кои понатаму се користеа за обработка.

11. Статистичка обработка

Со примена на истражувачките техники анкетирање и скалирање, доаѓаме до одредени податоци кои статистички ќе се обработат. Податоците ќе имаат неколку нивоа на обработка: прво, сите добиени податоци ќе бидат класифицирани во две категории: дали наставниците ги знаат карактеристиките на портфолиото како начин на вреднување на постигањата на учениците или не се запознаени (според степенот на застапеност на познавањата).

Резултатите ќе бидат прикажани бројчано, процентуално и графички.

ТРЕТ ДЕЛ

АНАЛИЗА И ИНТЕРПРЕТАЦИЈА НА РЕЗУЛТАТИТЕ ОД ИСТРАЖУВАЊЕТО

Во овој дел од трудот направивме анализа и интерпретација на резултатите од истражувањето со анкетање на наставниците, директорите и стручните соработници. Добиените податоци, нивната анализа и резултатите ни беа основни наоди и аргументација за прифаќање/неприфаќање на дефинираните хипотези. Оваа постапка ни користеше да ги утврдиме и формулираме заклучните согледувања, предлози и сугестии.

Анализа и интерпретацијата на резултатите од истражувањето ги систематизиравме во три групи, соодветно на дефинираните претпоставки, хипотези.

Мислења и ставови на наставниците за примената на портфолиото како начин на вреднување на постигањата на учениците

Во истражувањето ги испитувавме ставовите и мислењата на наставниците за примената на портфолиото како начин на вреднување на постигањата на учениците низ неколку аспекти и тоа: зачестеноста на примената, целта и ефектите од примената на портфолиото, примена на одделни видови портфолија и можностите и условите за примена на портфолиото како начин на вреднување на постигањата на учениците. Добиените податоци се претставени во текстот што следи. Во таа смисла, претпоставивме дека наставниците имаат изедначени ставови и мислења за целта, ефектите и видовите на портфолијата во вреднувањето на постигањата на учениците. На прашањето за значењето на портфолиото за вреднување на постигањата на учениците, ставовите и мислењата на наставниците се содржани во табела бр.2.

Табела 2: Значењето на портфолиото во вреднувањето на постигнувањата на учениците

	Портфолиото е значајно во вреднувањето на постигањата на учениците	Наставници	
		f	%
а	Се покажуваат најдобрите трудови на учениците	5	3,94%
б	Се прикажува образовниот развој во одреден период	21	16,54
в	Го покажува развојот во учењето и напредокот во постигањата	9	7,09
г	Обезбедува уверливи податоци дека ученикот ги постигнал наставните цели	26	20,47
д	Сите наведени	66	51,97
	Вкупно	127	100

Врз основа на добиените резултати, можеме да заклучиме дека 51,97% од наставниците сметаат дека портфолиото е корисно во вреднувањето на учениците врз основа на сите горенаведени можни одговори.

Дел од наставниците 20,47% или 26 сметаат дека портфолиото е корисно во вреднувањето на учениците, бидејќи обезбедува уверливи податоци за постигањата на ученикот, ученикот ги постигнал наставните цели;

16,54% сметаат дека портфолиото е корисно бидејќи со него се прикажува образовниот развој во одреден период, 7,09% сметаат дека портфолиото го поттикнува развојот во учењето и напредокот во постигањата, а 5 наставници, или 3,94%, сметаат дека со портфолиото се покажуваат најдобрите трудови на учениците.

Од оваа анализа може да се заклучи дека половина од наставниците (51, 97) ја разбираат целта, суштината и користа од примената на портфолиото во вреднувањето на постигањата на учениците, затоа што преку портфолијата учениците ги покажуваат најдобрите трудови, се прикажува образовниот развој во одреден период, се покажува развојот во учењето и напредокот во постигањата и се обезбедуваат уверливи податоци дека учениците ги постигнале наставните цели.

Во следнава табела ги анализираме добиените резултати за ефектите од примена на портфолиото во вреднување на постигањата на учениците.

Табела 3. Ефекти од примената на портфолиото во вреднувањето на постигањата на учениците

	Можни ефекти од примената на портфолиото	Наставници	
		f	%
а	Го следи напредокот на ученикот	27	21,26
б	Го информира родителот за тоа што научил ученикот	8	6,30
в	Формира оценка по даден предмет	/	/
г	Сите наведени ефекти	92	72,44
	Вкупно	127	100

Од анализата на податоците и добиените резултати можеме да заклучиме дека најголем број испитаници, 92 или 72,44%, сметаат дека со примена на портфолиото во вреднување на постигањата на учениците се следи напредокот на учениците и се информираат родителите за тоа што научил ученикот, 27 или 21,26% испитаници сметат дека со примената на портфолиото се следи напредокот на ученикот, 8 испитаници или 6,30% сметаат дека со примена на портфолиото се информира родителот за тоа што научил ученикот, а ниту еден наставник не дал одговор дека со примена на портфолиото во вреднување на постигањата на учениците се формира оценка по даден предмет. Интересен е податокот што ниеден наставник не дал

позитивен одговор дека вреднувањето на портфолиото влијае во формирањето на сумативната оценка по даден наставен предмет.

Но, сепак голем број од наставниците сметаат дека со примена на портфолиото во вреднување на постигањата на учениците се следи напредокот на учениците и се информираат родителите за тоа што научил ученикот. Занемарлив е бројот на наставниците кои мислат различно од претходните.

Во следнава табела се прикажани добиените резултати во врска со видовите портфолија што ги користат наставниците во вреднувањето на постигањата на учениците.

Табела 5. Видови портфолија што ги користат наставниците во вреднувањето на постигањата на учениците

	Видови портфолија што ги користат наставниците во вреднувањето	Наставници	
		f	%
а	Портфолио за увид во постигањата на учениците	33	25,98
б	Портфолио за увид во напредокот на учениците	26	20,47
в	Портфолио за изведување оценка на учениците	5	3,94
г	Портфолио за документирање	9	7,09
д	Сите наведени	54	42,52
	Вкупно	127	100

Од вкупно 127 испитаници, 54 или 42,52% се изјасниле дека во вреднувањето на постигањата на учениците ги користат сите погоре наведени портфолија (портфолио за увид во постигањата на учениците, портфолио за увид во напредокот на ученикот, портфолио за изведување оценка на учениците и портфолио за документирање). Дел од испитаниците (33 или 25,98%) се изјасниле дека користат портфолио за увид во постигањата на учениците, 26 или 20,47% испитаници користат портфолио за увид во напредокот на учениците, 9 или 7,09 % испитаници применуваат портфолио за документирање и 5 испитаници или 3,94% применуваат портфолио за изведување на оценка на учениците.

Ова значи дека 96,06% од наставниците ги применуваат сите горенаведени портфолија во вреднувањето на постигањата на учениците, а само 3,94% наставници се искажале дека портфолиото го користат за сумативно оценување. Овие резултати наведуваат на заклучокот дека наставниците ги користат сите видови портфолија во вреднувањето на постигањата на учениците, што истовремено значи дека наставниците се изедначени во мислењата за користа, целите и ефектите од примената на портфолиото во вреднувањето на постигањата на учениците.

Во табелата 8 се добиени податоци кои се однесуваат на промените во напредувањето на постигањата кај учениците со примената на портфолиото.

Табела 8. Очекувани промени во напредувањето на постигањата кај учениците

	Промени во напредувањето на постигањата на учениците	Наставници	
		f	%
а	Учениците учествуваат во документирањето на сопствениот развој и постигања	23	18,11
б	Се подготвуваат и постојано поттикнуваат за самовреднување и позитивно влијание врз сопственото учење	11	8,66
в	Добиваат повратна информација за учењето и сопствениот напредок и преземаат одговорност за тоа	26	20,47
г	Сите наведени	61	48,03
	Вкупно	127	100

Од анализата на добиените податоци и добиените резултати можеме да заклучиме дека 61 испитаник или 48,03% се изјасниле дека сите горенаведени ефекти подеднакво придонесуваат за промени во напредувањето на постигањата кај учениците со примената на портфолиото. Дека, со примената на портфолиото учениците добиваат повратна информација за учењето и сопствениот напредок и преземаат одговорност се изјасниле 26 испитаници или 20,47%.

Наставниците (23 или 18,11%) сметаат дека со примената на портфолиото учениците учествуваат во документирањето на сопствениот развој и постигања.

Мал број наставници (11 или 8,66%) сметаат дека со примената на портфолиото учениците се подготвуваат и постојано поттикнуваат за самовреднување и позитивно влијание врз сопственото учење, а само 6 испитаници или 4,72% сметаат дека со примена на портфолиото учениците се почитуваат и ги поддржуваат индивидуалните потреби, интереси и способности.

Од добиените резултати аргументирано може да се заклучи дека наставниците имаат изедначени ставови во однос на ефектите од примената на портфолиото, односно промените што настануваат кај учениците.

Преку прашање поставено во вид на скала на процена сакавме да го испитаме степенот на согласување/несогласување на наставниците со тврдењето дека портфолиото овозможува да се следат и поддржуваат позитивните промени во развојот на ученикот. Во следнава табела се дадени добиените податоци.

Табела 11. Со портфолиото можат да се следат и поддржуваат позитивните промени во развојот на ученикот

Портфолиото овозможува да се следат и поддржуваат позитивните промени во развојот на ученикот	Наставници	
	f	%
Потполно се согласувам	66	51,97
Воглавно се согласувам	42	33,07
Неодлучен сум	7	5,51
Воглавно не се согласувам	11	8,66
Воопшто не се согласувам	1	0,79
Вкупно	127	100

Во врска со тврдењето: Портфолиото овозможува да се следат и поддржуваат позитивните промени во развојот на ученикот, поголем дел од испитаниците (66 или 51,97%) се изјасниле дека потполно се согласуваат со тврдењето.

Со истото тврдење воглавно се согласуваат 42 или 33,07% испитаници, 11 испитаници или 8,66% воглавно не се согласуваат, 7 или 5,51% испитаници

не се одлучни со ова тврдење и само 1 испитаник или 0,79% воопшто не се согласува со тврдењето.

Од добиените податоци, ако ги земеме предвид тврдењата потполно се согласувам со 51,97% и воглавно се согласувам со 33,07%, можеме да заклучиме дека наставниците имаат позитивно и изедначено мислење во однос на користењето на портфолиото и неговото влијание на позитивните промени кај учениците.

Кога ќе се споредат податоците добиени во Табела 2., која се однесува на значењето на портфолиото во вреднувањето на постигнувањата на учениците, 51,97% од наставниците се искажале дека е многу значајно во развојот и напредокот на учениците. Овој податок е идентичен со податокот од Табела 11. - Со портфолиото можат да се следат и поддржуваат позитивните промени во развојот на ученикот, 51,97% од наставниците потполно се согласуваат со ова тврдење. Ова значи дека наставниците имаат усогласени и изедначени ставови и мислења во врска со целта и ефектите од примената на портфолиото.

Од добиените податоци обработени во сите табели и нивната анализа, можеме да заклучиме дека наставниците имаат изедначени ставови и мислења за целта, ефектите и видовите на портфолијата во вреднувањата на постигањата на учениците, **со што се прифаќа првата хипотеза дека наставниците имаат изедначени ставови и мислења за целта, ефектите и видовите на портфолијата во вреднувањето на постигањата на учениците.**

Во истражувањето, мислењата и ставовите на наставниците за можностите и условите за примената на портфолиото во вреднувањето на постигањата на учениците ги испитувавме преку неколку категории и тоа: промена и обезбедување на соодветни услови (организација, простор, време и сл.), редовна стручна поддршка на наставниците во реализацијата на оваа професионална обврска, интерна обука со цел оспособување на наставниците, како и создавање и одржување на училишна клима за примена на портфолиото во вреднувањето на постигањата на учениците.

Добиените податоци се дадени во следниве табели:

Табела 6. Преземени активности на наставниците за позачестена примена на портфолиото во вреднувањето на постигањата на учениците

	Преземени активности на наставниците во училиштето	Наставници	
		f	%
а	Обезбедување на соодветни услови (организација, простор, време и сл.)	49	38,58
б	Редовна стручна поддршка на наставниците во исполнувањето на оваа професионална обврска	4	3,15
в	Стручните соработници да реализираат работилници на тема: портфолиото во вреднувањето на постигањата на учениците	30	23,62
г	Немам побарано преземање на евидентни активности	44	34,65
д	Вкупно	127	100

Најголем број испитаници, 49 или 38,58%, на прашањето: Што сте побарале да се промени во училиштето со цел позачестено да ги применувате портфолијата во вреднувањето на постигањата на учениците?, одговориле: Обезбедување на соодветни услови (организација, простор, време и сл.). 44 испитаници или 34, 65% се изјасниле дека немаат побарано преземање на евидентни активности, со цел позачестено да ги применуваат портфолијата во вреднувањето на постигањата на учениците. 30 испитаници или 23, 62% се изјасниле стручните соработници да реализираат работилници на тема: Портфолиото во вреднувањето на постигањата на учениците, а само 4 испитаници или 3,15% се изјасниле дека побарале редовна стручна поддршка во исполнувањето на оваа обврска.

Во однос на ова прашање добивме одговори од кои може да се заклучи дека наставниците имаат различни мислења и ставови во однос на значајноста на условите, редовната стручна поддршка од стручните соработници и нивното професионалното усовршување за овој проблем. Интересно е тоа што една третина од испитаните наставници (34,65%) не побарале да се преземат активности за подобрување на условите во училиштето за примена на портфолиото во вреднувањето на постигањата на учениците. Ова зборува за незаинтересираност на дел наставници, иако се свесни дека портфолиото има големо значење и со неговата примена се постигнуваат ефекти во напредувањето и развојот на ученикот.

Преку прашање поставено во вид на скала на процена, сакавме да го испитаме степенот на согласување/несогласување на наставниците со тврдењето дека постои училишна клима за примена на портфолијата во вреднувањето на постигањата на учениците. Добиените податоци од истражувањето се дадени во следнава табела.

Табела 12. Мислење и ставови на наставниците за постоењето на училишна клима за примена на портфолиото во вреднувањето на постигањата на учениците

Постои училишна клима за примена на портфолијата во вреднувањето на постигањата на учениците	Наставници	
	f	%
Потполно се согласувам	30	23,62
Воглавно се согласувам	50	39,37
Неодлучен сум	29	22,83
Воглавно не се согласувам	14	11,02
Воопшто не се согласувам	4	3,15
Вкупно	127	100

Од анализата на добиените податоци во врска со тврдењето: Постои училишна клима за примена на портфолијата во вреднувањето на постигањата на учениците, може да се заклучи следното: 50 или 39,37% испитаници се изјасниле дека воглавно се согласуваат со ова тврдење. Потполно се согласуваат 30 или 23,62% испитаници, неодлучни се 29 или 22,83% испитаници, 14 или 11,02% испитаници воглавно не се согласуваат и 4 или 3,15% испитаници воопшто не се согласуваат дека постои училишна клима за примена на портфолиото во вреднувањето на постигањата на учениците.

Според фреквенциите и процентуалната застапеност на искажувањата на наставниците, може да се заклучи дека ставовите и мислењата на наставниците за постоењето на училишна клима за примена на портфолијата во вреднувањето на постигањата на учениците не се воглавно изедначени. Оваа констатација споредена со незаинтересираноста на дел од наставниците за подобрување на условите за примена на портфолиото, логички наведува на заклучок дека тој дел на наставници не размислуваат за создавање и

одржување на позитивна училишна клима за примена на портфолиото во вреднување на постигањата на учениците.

Преку прашање поставено во вид на скала на процена сакавме да го испитаме степенот на согласување/несогласување на наставниците со тврдењето дека наставниците треба постојано да се оспособуваат за примена на портфолиото како начин на вреднување на постигањата на учениците. Добиените податоци од истражувањето се прикажани во следнава табела.

Табела бр. 14: Мислења и ставови на наставниците за потребата од постојано оспособување за примена на портфолиото во вреднувањето на постигањата на учениците

Наставниците треба да се оспособуваат за примена на портфолиото како начин на вреднување на постигањата на учениците	Наставници	
	f	%
Потполно се согласувам	83	65,35
Воглавно се согласувам	33	25,98
Неодлучен сум	5	3,94
Воглавно не се согласувам	3	2,36
Воопшто не се согласувам	3	2,36
Вкупно	127	100

Во однос на тврдењето: Наставниците треба постојано да се оспособуваат за примена на портфолиото како начин на вреднување на постигањата на учениците од вкупно 127 испитаници 83 или 65,35% се изјасниле дека потполно се согласуваат со тврдењето. Воглавно се согласуваат 33 или 25,98% испитаници, 5 или 3,94% се неодлучни, воглавно не се согласуваат со тврдењето 3 или 2,36% испитаници и 3 или 2,36% испитаници воопшто не се согласуваат дека наставниците треба постојано да се оспособуваат за примена на портфолиото како начин на вреднување на постигањата на учениците.

Во однос на тврдењето дека наставниците постојано треба да се оспособуваат за примена на портфолиото како начин на вреднување на постигањата на учениците, ставовите и мислењата на наставниците воглавно се изедначени. Ако се анализираат заеднички податоците на наставниците

(65,35%) кои потполно се согласуваат со тврдењето дека тие треба постојано да се оспособуваат за примена на портфолиото како начин на вреднување на постигањата на учениците и податокот за наставниците (25,98%) кои воглавно се согласуваат со ова тврдење, може да се констатира дека заедно, или 91,33% од наставниците се согласуваат дека им е потребно постојано стручно оспособување како услов за примена на портфолиото во вреднување на постигањата на учениците.

Од добиените податоци и нивната анализа, можеме да заклучиме дека за понапред наведените прашања наставниците воедначено се произнесоа, **со што се прифаќа втората хипотезата дека наставниците по прашањето за можностите и условите во училиштето за примена на портфолиото како начин на вреднување на постигањата на учениците имаат изедначени ставови и мислења.**

Во истражувањето претпоставивме дека наставниците имаат изедначени мислења и ставови по прашањето за можните бариери, пречки за примена на портфолиото како начин на вреднување на постигањата на учениците. Одговорите се обработени во табелава што следи.

Табела 4. Причини- бариери поради кои наставниците не ги користат портфолијата во вреднувањето на постигањата на учениците

	Можни причини поради кои не се применува портфолиото во вреднување на постигањата на учениците	Наставници	
		f	%
а	Немам доволно време и за таа работа	23	18,11
б	Делумно ми се познати критериумите за избор на трудовите на учениците	34	26,77
в	Воопшто не се чувствувам подготвен/а и расположен/а да го користам портфолиото во вреднувањето на постигањата на учениците	2	1,57
г	Сите напред наведени пречки	10	7,87
д	Нема пречки	58	45,67
ѓ	Вкупно	127	100

За најголем број испитаници, 58 или 45,67%, нема пречки поради кои не ги користат портфолијата во вреднувањето на постигањата на учениците, 34 испитаници или 26,77% како причина поради која не ги користат портфолијата

во вреднувањето на постигањата на учениците, наведуваат дека делумно им се познати критериумите за избор на трудовите на учениците. Дека немаат доволно време и за таа работа се изјасниле 23 испитаници или 18.11%. Сите напред наведени пречки за 10 испитаници или 7,87% се причините поради кои не ги користат портфолијата во вреднувањето на постигањата на учениците и само 2 испитаника или 1,57% воопшто не се чувствуваат подготвени и расположени да користат портфолио во вреднувањето на постигањата на учениците, што е и причина поради која не го користат портфолиото.

Од анализата на податоците, може да се заклучи дека поголем број од наставниците, односно 54,32%, се искажуваат дека имаат разновидни пречки поради кои не го користат портфолиото како начин на вреднување на постигањата на учениците, а 45,67% се искажале дека немаат пречки за да го користат портфолиото како начин за вреднување на постигањата на учениците. Ова значи дека наставниците приближно еднакво сметаат дека имаат, односно немаат бариери, пречки, за примена на портфолиото како начин на вреднување на постигањата на учениците. Интересен за анализа е податокот дека 1,57% од наставниците (даден во Т-4) кои се искажале дека не се чувствуваат подготвени и расположени (немаат позитивни ставови кон оваа професионална обврска) спореден со податокот од 91,33% (даден во Т-14) кои се согласуваат со тврдењето дека им е потребно постојано оспособување за примена на портфолиото. Од споредбата на овие податоци се констатира дека има контрадикторност во мислењата на наставниците во однос на овие две прашања. Ова значи дека наставниците немаат усогласени ставови и мислења во врска со можните пречки, бариери за примена на портфолиото. Поддршка на ова тврдење добивме и од податокот даден во табела-4 дека 54,32% се искажуваат дека имаат разновидни пречки за да не го користат портфолиото , а 45,67% се искажале дека немаат пречки во користењето на портфолиото во вреднувањето на постигањата на учениците.

Така, како заклучок, можеме да наведеме дека нашата анализа покажа дека **не се прифаќа третата хипотезата со која претпоставивме дека наставниците имаат изедначени мислења по прашањето за можните**

бариири, пречки за примена на портфолиото како начин на вреднување на постигањата на учениците.

Во истражувањето ги испитавме мислењата и ставовите на наставниците за методологијата на оценување, континуираното следење и поддршка на напредокот на учениците преку користење на портфолиото, како и потребата од редовна соработка со учениците при водењето и примената на портфолиото во вреднувањето на постигањата на учениците. Податоците кои се однесуваат на овие аспекти се дадени во следниве табели:

Табела 1. Методологија на вреднување на постигањата на учениците

	Унапредување на методологијата на вреднување на постигањата на учениците се одвива преку:	Наставници	
		f	%
а	Со унапредување на планирањето, организирање и перманентно вреднување на постигањата	2	1,57
б	Со примена на различни форми, методи, постапки, стратегии и техники на оценување во реализацијата на наставниот процес	25	19,69
в	Со примена на портфолио за вреднување на постигањата на учениците	7	5,51
г	Сите горенаведени	93	73,23
д	Вкупно	127	100

Од анализата на добиените податоци можеме да заклучиме дека наставниците во училиштата во најголем процент, и тоа 73,23%, работат на подобрување на оценувањето на учениците преку планирање, организирање и перманентно вреднување на постигањата со примена на различни форми, методи, постапки, стратегии и техники на оценување во реализацијата на наставниот процес, како и со примена на портфолио за вреднување на постигањата на учениците.

На унапредување на методологијата на вреднување на постигањата на учениците, само со примена на различни форми, методи, постапки, стратегии и техники за вреднување во реализацијата на наставниот процес работат 19,6% од наставниците. На подобрување на вреднувањето со примена на портфолио како начин за вреднување на постигањата на учениците работат 5,51% наставници и 1,57% од наставниците со унапредување на планирањето,

организирањето и перманентно вреднување на постигањата. Може да се констатира дека мал е бројот, 7 односно 5,51%, од наставниците кои го подобруваат квалитетот на вреднувањето на учениците со примена на портфолиото како начин на вреднување на постигањата на учениците.

Овие податоци упатуваат на фактот дека наставниците користат различни стратегии, но мал број од нив го користат и портфолиото.

Преку следнава скала на процена во рамките на прашалникот за наставници, ги испитавме степенот на согласување/несогласување на наставниците со тврдењето дека наставниците кои го применуваат портфолиото, континуирано и објективно го следат и поддржуваат напредокот на ученикот. Добиените податоци се презентирани во табелава што следи:

Табела 9. Ставови и мислења на наставниците за континуирано следење и поддршка на напредокот на учениците преку користење на портфолиото

Наставникот кој применува портфолио, континуирано и објективно го следи и поддржува напредокот на ученикот	Наставници	
	f	%
Потполно се согласувам	69	54,33
Воглавно се согласувам	46	36,22
Неодлучен сум	4	3,15
Воглавно не се согласувам	6	4,72
Воопшто не се согласувам	2	1,57
Вкупно	127	100

Од анализата на податоците во табелата бр. 9 можеме да констатираме дека во однос на тврдењето: Наставникот кој применува портфолио, континуирано и објективно го следи и поддржува напредокот на ученикот, најголем број испитаници, 69 или 54,33%, се изјасниле дека потполно се согласуваат.

За ова тврдење, 46 испитаници или 36,22%, се изјасниле дека воглавно се согласуваат.

Воглавно не се согласуваат 6 испитаници или 4,72%, 4 испитаници или 3,15% се изјасниле дека се неодлучни. Мал е бројот на испитаници (2 или 1,57%) кои се изјасниле дека воглавно не се согласуваат со тврдењето: Наставникот кој применува портфолио, континуирано и објективно го следи и поддржува напредокот на ученикот.

Од добиените резултати можеме да констатираме дека 54,33% од наставниците потполно се согласуваат со тврдењето дека користењето на портфолиото овозможува континуирано и објективно следење и поддршка на напредокот на ученикот, што значи дека имаат позитивни ставови и мислења за целта и ефектите од примената на портфолиото. Ова значи дека испитаните наставници немаат дилеми и се многу експлицитно усогласени во своите мислења и ставови дека со примената на портфолиото во вреднувањето на учениците објективно и континуирано се следи и поддржува напредокот на ученикот.

Во следнава табела се презентирани податоци во вид на степен на согласување/несогласување на наставниците со тврдењето дека наставниците треба редовно во соработка со учениците да ги водат портфолијата и да ги користат во вреднувањето на нивните постигања.

Табела 13. Ставови и мислења на наставниците за потребата од редовна соработка со учениците при водењето и користењето на портфолиото во вреднувањето на нивните постигања

Наставникот треба редовно, во соработка со учениците, да ги води портфолијата и да ги користи во вреднувањето на нивните постигања	Наставници	
	f	%
Потполно се согласувам	68	53,54
Воглавно се согласувам	46	36,22
Неодлучен сум	5	3,94
Воглавно не се согласувам	7	5,51
Воопшто не се согласувам	1	0,79
Вкупно	127	100

Од вкупно 127 испитаници во врска со тврдењето: Наставникот треба редовно, во соработка со учениците, да ги води портфолијата и да ги користи

во вреднувањето на нивните постигања, 68 или 53,54% се изјасниле дека потполно се согласуваат. Ова значи дека кај нив воопшто не постои дилема од потребата за соработка со учениците при водењето и користењето на портфолиото во вреднувањето на нивните постигања. Воглавно се согласуваат 46 или 36,22% испитаници- што значи дека уште повеќе се потврдува фактот дека наставниците се свесни од користа на примената на портфолиото, 7 или 5,51% испитаници воглавно не се согласуваат, 5 или 3,94% испитаници се неодлучни и само 1 или 0,79% воопшто не се согласува дека наставникот треба редовно, во соработка со учениците, да ги води портфолијата и да ги користи во вреднувањето на нивните постигања. Отворено е прашањето и во нашето истражување не го испитувавме системот, постапките и инструментите кои ги користат наставниците за да предизвикат, односно го стават во активна ситуација ученикот и неговото учество во водењето на портфолиото, што значи реакција на ученикот за дадената повратна информација од наставникот за вреднување на труд, рефлексija на трудовите кои ги предлага ученикот да бидат вреднувани, со претходно самовреднување на истите од негова страна. Користењето на портфолиото во формативното вреднување на постигањата на учениците е скриена индикација дека е поприсутно за разлика од неговото користење во сумативното, за кое не баравме и немавме податоци кои може да ги анализираме и интерпретираме.

Од добиените податоци и нивната анализа, можеме да заклучиме дека наставниците континуирано ја унапредуваат методологијата на вредување на постигањата на учениците, имаат изедначени ставови и мислења дека портфолиото овозможува континуирано следење и поддршка на напредокот на учениците и се свесни за потребата од редовна соработка со учениците при водењето и користењето на портфолиото како начин на вреднување, **со што се прифаќа четвртата хипотезата дека наставниците го користат портфолиото како начин на вреднување на постигањата на учениците.**

Мислења и ставови на директорите и стручните соработници за портфолиото како начин на вреднување на постигањата на учениците

Во истражувањето ги испитавме и ставовите и мислењата на директорите и стручните соработници во училиштата во врска со истите прашања што им беа поставени и на наставниците. Концепцијата на овој сегмент од испитувањето ја поставивме со цел да направиме компаративна анализа на мислењата и ставовите на наставниците и директорите и стручните соработници. На директорите и стручните соработници им поставивме неколку прашања со цел да ги испитаме нивните ставови и мислења за целта, ефектите и видовите на портфолијата во вреднувањето на постигањата на учениците, а одговорите се обработени во следниве табели.

Табела 3. Ефекти од примената на портфолиото во вреднувањето на постигањата на учениците

	Можни ефекти од примената на портфолијата	Директори и стручни соработници	
		f	%
а	Го следи напредокот на ученикот	1	7,14
б	Го информира родителот за тоа што научил ученикот	1	7,14
в	Формира оценка по даден предмет	0	0,00
г	Сите наведени ефекти	12	85,71
д	Вкупно	14	100

Од анализата на добиените податоци, можеме да заклучиме дека 12 испитаници или 85,71% сметаат дека сите горенаведени ефекти еднакво влијаат на примената на портфолиото во вреднувањето на постигањата на учениците, 1 испитаник или 7,14% се изјаснил дека со примената на портфолиото може да се следи напредокот на учениците, исто така 1 и испитаник или 7,14% се изјаснил дека со примената на портфолиото може да се информира родителот за тоа што научил ученикот. Ниту еден испитаник не се изјаснил дека со портфолиото може да се формира оценка по даден предмет.

Голем број од испитаниците (85,71%) се искажале дека значајни се ефектите од примената на портфолиото во однос на следењето на напредокот на учениците, информирањето на родителите за тоа што научил ученикот.

Табела 5. Видови портфолија што наставниците ги применуваат во вреднувањето на постигањата на учениците

	Видови портфолија	Директори и стручни соработници	
		f	%
а	Портфолио за увид во постигањата на учениците	4	28,57
б	Портфолио за увид во напредокот на учениците	0	0,00
в	Портфолио за формирање на оценка на учениците	0	0,00
г	Портфолио за документирање	2	14,29
д	Сите наведени	8	57,14
ѓ	Вкупно	14	100

Од анализата на добиените податоци, може да се констатира дека најголем број од испитаниците (8 или 57,14%) се изјасниле дека сите горенаведени портфолија наставниците ги применуваат во вреднувањето на постигањата на учениците. 4 или 28,57% директори и стручни соработници се изјасниле дека наставниците применуваат портфолијата за увид во постигањата на учениците, 2 или 14,29% се изјасниле дека наставниците применуваат портфолија за документирање, а ниту еден испитаник не се изјаснил дека наставниците применуваат портфолио за увид во напредокот на учениците и портфолио за формирање оценка.

Од добиените податоци и нивната анализа, можеме да заклучиме дека директорите и стручните соработници се искажале дека значајни се ефектите од примената на портфолиото, затоа што со нивната примена се следи напредокот на ученикот, се информираат родителите што научиле учениците, што води кон констатацијата дека наставниците ги применуваат скоро сите видови портфолија. Од анализа на овие параметри може да се заклучи дека директорите и стручните соработници прават позитивно поврзување на целите и ефектите со видовите на портфолијата во вреднувањето на постигањата на учениците со што **се прифаќа петтата хипотеза дека директорите и стручните соработници имаат изедначени ставови и мислења по прашањето за целта, ефектите и видовите портфолија, како начин за вреднување на постигањата на учениците.**

Преземените активности во училиштето, од страна на директорите и стручните соработници со цел наставниците да ги користат портфолијата како начин на вреднување на постигањата на учениците, ги испитавме преку неколку аспекти и тоа: обезбедување на соодветни услови (организација, простор, време, обука и сл.); редовно следење и вреднување на оваа професионална обврска на наставниците и реализирање на работилници од страна на стручните соработници за портфолиото како начин на вреднување на постигањата на учениците.

Добиените податоци од истражувањето се презентирани во Табела 6.

Табела 6. Преземени активности на директорите и стручните соработници со цел наставниците да ги користат портфолијата како начин на вреднување на постигањата на учениците

	Преземени активности	Директори и стручни соработници	
		f	%
а	Обезбедување на соодветни услови (организација, простор, време и сл.)	2	14,29
б	Редовна стручна поддршка во исполнувањето на оваа професионална обврска	9	64,29
в	Стручните соработници да реализираат работилници на тема: Портфолиото во вреднувањето на постигањата на учениците	1	7,14
г	Немам побарано преземање на евидентни активности	2	14,29
д	Вкупно	14	100

Анализата на податоците покажува дека повеќето од директорите и стручните соработници (9 или 64,29%) се изјасниле дека тие редовно ја следат и вреднуваат оваа обврска на наставниците, со цел тие да ги користат портфолијата како начин на вреднување на постигањата на учениците. Дека обезбедиле соодветни услови (организација, простор, време, обука и сл.) се изјасниле 2 испитаници или 14,29%, исто толкав број на испитаници се изјасниле дека немаат преземено евидентни активности, а само 1 испитаник или 7,14% се изјаснил дека стручните соработници реализираат работилници на тема: Портфолиото како начин на вреднување на постигањата на учениците.

Според податокот во табелата (64,29%), од директорите и стручните соработници се изјасниле дека редовно даваат стручна поддршка на наставниците во водењето на портфолијата и користењето како начин на вреднување на постигањата на учениците, може да се заклучи дека директорите и стручните соработници се доволно присутни и ја даваат потребната стручна поддршка на наставниците со цел тие континуирано и без пречки да ја реализираат оваа професионална обврска. Но, мал е бројот на директори и стручни работници, 1 или 7,14% кои се изјасниле дека стручните соработници реализираат работилници на тема: Портфолиото како начин на вреднување на постигањата на учениците. Овој податок нè наведува на размислување дека постои скриена индикација за квалитетната примена на портфолиото како начин на вреднување на постигањата на учениците. Од сите досега обработени податоци, може да се констатира дека и наставниците и директорите имаат изедначени ставови и мислења дека треба да се користи портфолиото како начин на вреднување на постигањата на учениците, но колку тоа се применува ефикасно и ефективно, е прашање за нов предмет на истражување. Иако оваа категорија не е предмет на нашето истражување, многу е важно да се нагласи во овој контекст.

Преку следнава табела ги испитавме ставовите и мислењата на директорите и стручните соработници за нивната стручна оспособеност за реализирање на оваа нивна професионална обврска.

Табела 8. Ставови и мислења на директорите и стручните соработници за реализирани обуки за проверувањето и оценувањето на учениците

Директорите и стручните соработници во последните пет години имале обуки за проверувањето и оценувањето на учениците	Директори и стручни соработници	
	f	%
Потполно се согласувам	6	42,86
Воглавно се согласувам	5	35,71
Неодлучен сум	1	7,14
Воглавно не се согласувам	1	7,14
Воопшто не се согласувам	1	7,14
Вкупно	14	100

Во однос на тврдењето: Директорите и стручните соработници, во последните пет години имале обуки за проверувањето и оценувањето на учениците, 6 испитаници или 42,86% се изјасниле дека потполно се согласуваат, 5 испитаници или 35,71% воглавно се согласуваат, а по 1 испитаник или 7,14% се неодлучни, воглавно не се согласуваат и воопшто не се согласуваат.

Ова нè наведува на заклучокот дека директорите и стручните соработници имаат позитивни мислења за нивната стручна оспособеност за реализирање на оваа професионална обврска.

Од фреквенциите и процентуалната застапеност од искажувањата на директорите и стручните соработници и дефинираните коментари, може да се заклучи дека тие имаат изедначени ставови и мислења. Ова значи дека **шестата хипотеза - директорите и стручните соработници по прашањето за можностите и условите во училиштето за примената на портфолиото во вреднувањето на постигањата на учениците, имаат изедначени ставови и мислења и истата се прифаќа.**

Во истражувањето претпоставивме дека директорите и стручните соработници имаат изедначени мислења по прашањето за можните бариери, пречки за примена на портфолиото како начин на вреднување на нивните постигања. Оваа претпоставка ја проверивме преку испитување на можните пречки во користењето на портфолиото. Податоците добиени во следнава табела ќе бидат анализирани и коментирани.

Табела 4. Пречки поради кои наставниците не ги користат портфолијата во вреднувањето на постигањата на учениците

	Можни пречки	Директори и стручни соработници	
		f	%
а	Немаат доволно време и за таа работа	3	21,43
б	Делумно им се познати критериумите за избор на трудовите на учениците	2	14,29
в	Воопшто не се подготвени и расположени да го користат портфолиото во вреднувањето на постигањата на учениците	1	7,14
г	Сите напред наведени пречки	3	21,43
д	Нема пречки	5	35,71
ѓ	Вкупно	14	100

Врз основа на добиените податоци од истражувањето, можеме да заклучиме дека 5 испитаници или 35,71% се изјасниле дека нема пречки поради кои наставниците не би го користиле портфолиото како начин за вреднување на постигањата на учениците. Од табелата се забележува дека подеднаков број директори и стручни соработници (3 или 21,43%) сметаат дека наставниците немаат доволно време и за таа работа и сите горенаведени пречки. Само еден испитаник или 7,14% смета дека наставниците воопшто не се подготвени и расположени да го користат портфолиото во вреднувањето на постигањата на учениците.

Пред да дадеме коментар за тоа дали поставената хипотеза се прифаќа или не, ќе направиме анализа на податоци кои се интересни по природа и имаат големо значење во унапредувањето на примената на портфолиото во вреднување на постигањата на учениците.

Иако директорите и стручните соработници редовно даваат стручна поддршка на наставниците во примената на портфолиото во вреднување на постигањата на учениците (за тоа се искажале 64,29%, податок даден во Табела-6) и се чувствуваат стручно оспособени за оваа професионална обврска, во последните пет години имале обука за вреднувањето на постигањата на учениците (42,86% податок даден во Табела- 8), сепак тоа има незначително влијание врз намалувањето на пречките на наставниците во користењето на портфолиото во вреднувањето на постигањата на учениците. Ова се потврдува со податокот дека голем број од директорите и стручните соработници, односно 64,29% од испитаните наставници (21,43%-немаат доволно време и за таа работа, 14,29%- делумно им се познати критериумите за избор и оценување на трудовите на учениците, 7,14%-воопшто не се подготвени и расположени да го користат портфолиото во вреднувањето на постигањата на учениците и 21,43%-сите напред наведени пречки), се искажале дека наставниците имаат пречки во реализација на оваа професионална обврска. Тоа значи дека е потребно на ниво на училиште, да се испитаат причините за овие слабости и потешкотии со цел истите да се надминат.

Според добиените податоци и направената анализа, можеме да заклучиме дека директорите и стручните соработници имаат изедначени мислења по прашањето за можните бариери-пречки. Со тоа се прифаќа седмата хипотеза дека директорите и стручните соработници имаат изедначени ставови и мислења по прашањето за можните бариери, пречки за примена на портфолиото во вреднување на постигањата на учениците.

Зачестеноста во следењето на примена на портфолиото во вреднувањето на постигањата на учениците од страна на наставниците, ја испитавме преку два аспекти и тоа: присутноста на континуитетот од страна на директорите и стручните соработници во следењето на вреднувањето на постигањата на учениците од страна на наставниците и процентот на застапеност на наставници кои го применуваат портфолиото во вреднувањето. Во следниве табели се дадени добиените податоци кои ќе ги анализираме и интерпретираме.

Табела 1. Зачестеност на следењето на наставниците од страна на директорите и стручните соработници на вреднувањето на постигањата на учениците со примена на портфолиото

Зачестеност на следењето во текот на едно полугодие	Директори и стручни	
	f	%
Еднаш	4	28,57
Двапати	3	21,43
Повеќепати	7	50,00
Ниту еднаш	0	0,00
Вкупно	14	100

Од анализата на добиените податоци може да се заклучи дека вкупно 7 или 50,00% испитаници (директори и стручни соработници) повеќепати во текот на едно полугодие го следат вреднувањето на постигањата на учениците од страна на наставниците. 4 испитаници или 28,57% се изјасниле дека

следењето го прават еднаш во текот на едно полугодие, 3 испитаници или 21,43 испитаници се изјасниле дека тоа го прават двапати во текот на едно полугодие. Ниту еден испитаник не се изјаснил дека ниту еднаш не го следел вреднувањето на постигањата на учениците од страна на наставниците во текот на едно полугодие.

Директорите и стручните соработници, според добиените податоци се искажале дека често го следат вреднувањето на постигањата на учениците од страна на наставниците во текот на едно полугодие. За ова професионално барање тие имаат изедначени ставови и мислења. Од квантитативен аспект, следењето на вреднувањето на учениците од страна на наставниците, што го изведуваат директорите и стручните соработници не е дискутабилно, но квалитетот на следењето и ефектите од истото се отворени прашања за кои дополнително треба да се истражува во училиштето.

Преку следнава табела ќе ги анализираме податоците кои се однесуваат на искажувањата на директорите и стручните соработници за процентот на наставници кои го користат портфолиото како начин на вреднување на постигањата на учениците.

Табела 7. Процент на наставници кои го користат портфолиото како начин на вреднување на постигањата на учениците

	Процент на присутност на наставници кои го користат портфолиото како начин на вреднување на постигањата на учениците	Директори и стручни соработници	
		f	%
а	80% од наставниците во училиштето	9	64,29
б	50% од наставниците	5	35,71
в	30% од наставниците	0	0,00
г	10% од наставниците	0	0,00
д	Вкупно	14	100

Анализата на податоците од табелата бр. 7 покажува дека 9 испитаници или 64,29% се изјасниле дека 80% од наставниците го користат портфолиото во вреднувањето на постигањата на учениците, 5 испитаници или 35,71% сметаат дека 50% од наставниците го користат портфолиото во вреднувањето на постигањата на учениците, а додека за 30% и 10% никој не се изјаснил.

Податоците наведуваат на заклучок дека директорите и стручните соработници имаат мислења дека наставниците многу често (64,29%) го користат портфолиото како начин на вреднување на постигањата на учениците и нивните мислења и ставови се изедначени. Ако заеднички се анализираат податоците за честото следење на наставниците од страна на директорите и стручните соработници во вреднувањето на учениците (податоци дадени во табела 1) дека 7 или 50,00% испитаници (директори и стручни соработници) повеќепати во текот на едно полугодие го следат вреднувањето на постигањата на учениците од страна на наставниците, 4 испитаници или 28,57% се изјасниле дека следењето го прават еднаш во текот на едно полугодие, 3 испитаници или 21,43 испитаници се изјасниле дека тоа го прават двапати во текот на едно полугодие, ќе се констатира дека тоа има позитивно влијание врз процентот на наставници кои го користат портфолиото во вреднувањето на учениците (податоци дадени во табела бр. 7 кои ни покажуваат дека 9 испитаници или 64,29% се изјасниле дека 80% од наставниците го користат портфолиото во вреднувањето на постигањата на учениците, 5 испитаници или 35,71% сметаат дека 50% од наставниците го користат портфолиото во вреднувањето на постигањата на учениците, а додека за 30% и 10% никој не се изјаснил.)

Од добиените податоци и нивната анализа, можеме да заклучиме дека директорите и стручните соработници сметаат дека наставниците во голем процент го користат портфолиото, а за тоа нивните мислења и ставови се изедначени. **Со тоа не се прифаќа осмата хипотеза дека директорите и стручните соработници немаат изедначени ставови и мислења по прашањето за зачестеноста на примената на портфолиото како начин на вреднување на постигањата на учениците.**

Мислења и ставови на наставниците, директорите и стручните соработници за портфолиото како начин на вреднување на постигањата на учениците

Во истражувањето проценивме дека е потребно да ги испитаме мислењата и ставовите на наставниците, директорите и стручните соработници во однос на целта, ефектите и видовите на портфолијата во вреднување на постигањата на учениците. При тоа се истакна потребата од споредбена анализа и интерпретација на податоците дадени за истите прашања за кои одделно за нив баравме одговори, ставови и мислења од наставниците и директорите и стручните соработници.

Појдовме од фактот дека овие субјекти се значајни носители на унапредување на процесот на вреднување на постигањата на учениците. Ги испитавме и нивните сфаќања и разбирања во создавањето на климата и културата за правично и фер оценување на учениците, користењето на портфолиото како начин на вреднување на постигањата како услов за континуирано и објективно следење на напредокот во учењето и постигањата на учениците. Исто така оценивме дека е важно да се испита и создавањето на услови и поддршка за редовна соработка на наставниците и учениците во оформувањето, водењето и користењето на портфолиото како начин на вреднување во функција на позитивни промени во напредувањето на учениците.

Во следните табели ќе бидат презентирани, анализирани и интерпретирани добиените податоци.

Табела 9. Ставови и мислења на директорите и стручните соработници за нивната ангажираност и посветеност на создавање култура на фер и правично оценување

Директорот и стручните соработници треба да создаваат култура на правично и фер оценување	Директори и стручни соработници	
	f	%
Потполно се согласувам	10	71,43
Воглавно се согласувам	3	21,43

Неодлучен сум	1	7,14
Воглавно не се согласувам	0	0,00
Воопшто не се согласувам	0	0,00
Вкупно	14	100

Од анализата на податоците дадени во табелата бр.9, може да се констатира дека 10 испитаници или 71,34% потполно се согласуваат со тврдењето дека директорот и стручните соработници треба да создаваат култура на правично и фер оценување, 3 испитаници или 21,43% се изјасниле дека воглавно се согласуваат со тврдењето, 1 испитаник или 7,14% се изјаснил дека е неодлучен во однос на тврдењето, а ниту еден испитаник не се изјаснил за тврдењето дека воглавно не се согласува и дека воопшто не се согласува.

Објективното оценување, кое е вредност и придобивка од примената на портфолиото во вреднувањето на постигањата на учениците, во наставата треба да ги води наставниците, а тоа е можно, ако тие заедно со директорите и стручните соработници создаваат култура на правично и фер оценување. Според добиените показатели, ориентацијата на сите субјекти во наставниот процес наставници, директори и стручни соработници оди во таа насока.

Од оваа анализа можеме да заклучиме дека голем број од директорите и стручните соработници исто мислат и се целосно согласни за нивната одговорност и ангажираност во создавањето на култура на правично и фер оценување.

На директорите и стручните соработници им овозможивме да ги искажат своите ставови и мислења во врска со тоа дали наставниците, кои го користат портфолиото како начин на вреднување на постигањата на учениците, објективно и континуирано го следат напредокот во учењето и постигањата на учениците. Ова барање е важно затоа што е во тесна корелација со нивната посветеност и ангажираност за создавање на училишна култура за правично и фер оценување. Во табелата што следи, се презентирани добиените податоци, а истите се дефинирани како ефекти од користењето на портфолиото како начин на вреднување на постигањата на учениците.

Табела 10. Ставови мислења на директорите и стручните соработници за ефектите од користењето на портфолиото како начин на вреднување на постигањата на учениците

Наставниците кои го користат портфолиото како начин за вреднување на постигањата, овозможуваат континуирано и објективно следење на напредокот во учењето и постигањата на учениците	Директори и стручните соработници	
	f	%
Потполно се согласувам	5	35,71
Воглавно се согласувам	9	64,29
Неодлучен сум	0	0,00
Воглавно не се согласувам	0	0,00
Воопшто не се согласувам	0	0,00
Вкупно	14	100

Добиените податоци покажуваат дека во однос на тврдењето: Наставниците кои го користат портфолиото како начин за вреднување на постигањата на учениците континуирано и објективно го следат напредокот во учењето и постигањата, најмногу испитаници (9 или 64,29%) воглавно се согласуваат со ова тврдење, 5 или 35,71% испитаници потполно се согласуваат, а ниту еден испитаник не се изјаснил за тврдењето во однос на степените на согласување/несогласување: не сум одлучен, воглавно не се согласувам и воопшто не се согласувам.

Од анализата на податоците во Табела 10, директорите и стручните соработници искажале изедначени ставови и мислења во однос на целта и ефектите на примената на портфолијата во вреднување на постигањата на учениците. Ова значи дека, ако директорите и стручните соработници имаат концепција, редовно го следат, стручно поддржуваат и вреднуваат користењето на портфолијата од страна на наставниците и учениците, ќе се гради и унапредува позитивна култура на правично и фер оценување.

Во следнава табела се презентирани податоци во врска со претходното прашање, а кое се однесува на ставовите и мислењата на наставниците, со

цел да ги споредиме нивните мислења со мислењата на директорите и стручните соработници по ова прашање.

Табела 11. Со портфолиото можат да се следат и поддржуваат позитивните промени во развојот на ученикот

Портфолиото овозможува да се следат и поддржуваат позитивните промени во развојот на ученикот	Наставници	
	f	%
Потполно се согласувам	66	51,97
Воглавно се согласувам	42	33,07
Неодлучен сум	7	5,51
Воглавно не се согласувам	11	8,66
Воопшто не се согласувам	1	0,79
Вкупно	127	100

Во врска со тврдењето: Портфолиото овозможува да се следат и поддржуваат позитивните промени во развојот на ученикот, поголем дел од испитаниците, наставниците, (66 или 51,97%), се изјасниле дека потполно се согласуваат со тврдењето. Со истото тврдење воглавно се согласуваат 42 или 33,07% испитаници, 11 испитаници или 8,66% воглавно не се согласуваат, 7 или 5,51% испитаници не се одлучни со ова тврдење и само 1 испитаник или 0,79% воопшто не се согласува со тврдењето.

Од добиените податоци, ако ги земеме предвид тврдењата, потполно се согласувам со 51,97% и воглавно се согласувам со 33,07%, можеме да заклучиме дека наставниците имаат позитивно и изедначено мислење во однос на користењето на портфолиото и неговото влијание на позитивните промени кај учениците.

Мислењата и ставовите на директорите, стручните соработници и наставниците се изедначени, поаѓајќи од заклучокот дека првата и петтата хипотеза кои се однесуваат на ставовите и мислењата на наставниците, директорите, стручните соработници за целта, ефектите и видовите портфолија се прифатени (преку анализа на податоците дадени во Т-2, 3, 5, 8 и

11 за наставници и Т- 3 и 5 за директори и стручни соработници). Значи, по ова прашање целосно се усогласени мислењата на наставниците и директорите и стручните соработници. Од ова може да се констатира дека и наставниците со вака искажаните ставови и мислења се активни и продуктивни учесници во соодавањето на училишна култура на правично и фер оценување.

Во следната табела дадените податоци се анализирани и коментирани со цел да се констатира колку редовната соработка на наставниците со учениците во водењето на портфолијата се во функција на позитивни промени во напредување на учениците.

Табела 13. Мислења и ставови на директорите и стручните соработници за редовната соработка на наставниците со учениците, во водењето на портфолиото во функција на позитивни промени во напредувањето на учениците

Наставниците треба редовно, во соработка со учениците, да ги водат портфолијата во вреднување на нивните постигања во функција на позитивни промени во напредувањето на учениците	Директори и стручни соработници	
	f	%
Потполно се согласувам	12	85,71
Воглавно се согласувам	1	7,14
Неодлучен сум	1	7,14
Воглавно не се согласувам	0	0,00
Воопшто не се согласувам	0	0,00
Вкупно	14	100

Добиените податоци покажуваат дека во однос на тврдењето: Наставниците треба редовно, во соработка со учениците, да ги водат портфолијата во вреднување на нивните постигања во функција на позитивни промени во напредувањето на учениците, најголем број испитаници (12 или 85,71%) потполно се согласуваат со ова тврдење, 1 или 7,14% испитаници воглавно се согласува, 1 или 7,14% испитаници не е одлучен, а ниту еден испитаник не се изјаснил за тврдењето во однос на степените на согласување/ несогласување: воглавно не се согласувам и воопшто не се согласувам.

Врз основа на анализа на добиените податоци, можеме да заклучиме дека мислењата и ставовите на директорите и стручните соработници се изедначени по прашањето за потребата од редовна соработка на наставниците со учениците во водењето на портфолијата во функција на нивно позитивно напредување.

Преку анализа на податоците дадени во следната табела направивме споредба на ставовите и мислењата на директорите, стручните соработници и наставниците во врска со ова прашање.

Табела 13. Ставови и мислења на наставниците за потребата од редовна соработка со учениците при водењето и користењето на портфолиото во вреднувањето на нивните постигања

Наставникот треба редовно во соработка со учениците да ги води портфолијата и да ги користи во вреднувањето на нивните постигања	Наставници	
	f	%
Потполно се согласувам	68	53,54
Воглавно се согласувам	46	36,22
Неодлучен сум	5	3,94
Воглавно не се согласувам	7	5,51
Воопшто не се согласувам	1	0,79
Вкупно	127	100

Од вкупно 127 испитаници во врска со тврдењето: Наставникот треба редовно, во соработка со учениците да ги води портфолијата и да ги користи во вреднувањето на нивните постигања, 68 или 53,54% се изјасниле дека потполно се согласуваат. Ова значи дека кај нив воопшто не постои дилема за потребата од соработка со учениците при водењето и користењето на портфолиото во вреднувањето на нивните постигања. Воглавно се согласуваат 46 или 36,22% испитаници- што значи дека уште повеќе се потврдува фактот дека наставниците се свесни од користа на примената на портфолиото.

Од анализата на податоците дадени во двете табели можеме да заклучиме дека директорите, стручните соработници и наставниците во однос

на прашањето дека треба да постои редовна соработка на наставниците со учениците во водењето на портфолиото во функција на нивни позитивни промени, имаат изедначени ставови и мислења. Но, колку тоа практично и со каква методологија го изведуваат наставниците, а директорите и стручните соработници им даваат поддршка, се отворени прашања кои треба да бидат предмет на училишно истражување.

Еден од можните ефекти од примената на портфолиото во вреднување на постигањата на учениците е зголемување на компетенциите и позитивните промени во професионалниот развој на наставниците и учениците.

Табела 14. Примена на портфолиото во вреднувањето на постигањата на учениците- услов за објективно следење и поддршка на професионалниот развој на наставниците и учениците

Со примената на портфолиото во вреднувањето на постигањата на учениците, може објективно да се влијае на зголемување на компетенциите, да се следат и поддржуваат позитивните промени во професионалниот развој на наставниците и учениците	Директори и стручни соработници	
	f	%
Потполно се согласувам	8	57,14
Воглавно се согласувам	6	42,86
Неодлучен сум	0	0,00
Воглавно не се согласувам	0	0,00
Воопшто не се согласувам	0	0,00
Вкупно	14	100

Добиените податоци покажуваат дека во однос на тврдењето: Со примената на портфолиото во вреднувањето на постигањата на учениците може објективно да се влијае на зголемување на компетенциите, да се следат и поддржуваат позитивните промени во професионалниот развој на наставниците и учениците, најмногу испитаници (8 или 57,14%) потполно се согласуваат со ова тврдење, 6 или 42,86% испитаници воглавно се согласуваат, а ниту еден испитаник не се изјаснил за тврдењето во однос на степените на согласување/несогласување: не сум одлучен, воглавно не се согласувам и воопшто не се согласувам.

Во однос на ова прашање ставовите и мислењата на директорите и стручните соработници се изедначени.

Од анализата и коментарите на напред наведените табели можеме да заклучиме дека директорите, стручните соработници и наставниците имаат изедначени ставови и мислења во однос на целта, ефектите и видовите портфолија во вреднувањето на постигањата на учениците, а тоа значи **дека не се прифаќа дефинираната деветта хипотеза-Наставниците, директорите и стручните соработници немаат изедначени ставови во однос на целта, ефектите и видовите на портфолија во вреднувањето на постигањата на учениците.**

Во истражувањето претпоставивме дека наставниците, директорите и стручните соработници по прашањето за можностите и условите во училиштето за примена на портфолијата во вреднувањето на постигањата на учениците, немаат изедначени ставови. Претпоставката ја проверивме преку анализа на емпириските податоци дадени во табелите 10, 11 и 12.

Табела 10. Заинтересираност на наставниците, директорот, стручните соработници, учениците и родителите за примена на портфолиото

За примената на портфолиото е заинтересиран секој наставник, директор, стручни соработници, ученици и родители	Наставници	
	f	%
Потполно се согласувам	30	23,62
Воглавно се согласувам	55	43,31
Неодлучен сум	17	13,39
Воглавно не се согласувам	23	18,11
Воопшто не се согласувам	2	1,57
Вкупно	127	100

За примената на портфолиото е заинтересиран секој наставник, директор, стручни соработници, ученици и родители, најголем број испитаници (55 или 43,31%) се изјасниле дека воглавно се согласуваат.

30 испитаници или 23,62% за истото тврдење се изјасниле дека потполно се согласуваат, 23 испитаници или 18,11% се изјасниле дека

воглавно не се согласуваат, неодлучни се 17 испитаници или 13,39% и само 2 испитаници или 1,57% воопшто не се согласуваат со ова тврдење.

Мислењата и ставовите на наставниците во однос на ова прашање не се изедначени. Бројот на неодлучните наставници, оние кои воглавно не се согласуваат и воопшто не се согласуваат со даденото тврдење, наведува на заклучок дека кај дел наставници интересот за користење на портфолиото не е присутен. Кои се причините за тоа, останува отворено прашање на кое треба секое училиште да се посвети.

Што мислат и какви ставови имаат директорите и стручните соработници, за интересот од примената на портфолиото во вреднувањето на постигањата на учениците од директорот, наставниците, стручните соработници, учениците и родителите, ќе биде апсолвирано преку податоците дадени во следнава табела.

Табела 11. Мислења и ставови на директорите и стручните соработници, за интересот од примената на портфолиото во вреднувањето на постигањата на учениците од директорот, наставниците, стручните соработници, учениците и родителите

За примената на портфолиото во вреднувањето на постигањата на учениците, задолжително имаат интерес и потреба директорот, наставниците, стручните соработници, учениците и родителите	Директори и стручни соработници	
	f	%
Потполно се согласувам	7	50,00
Воглавно се согласувам	6	42,86
Неодлучен сум	1	7,14
Воглавно не се согласувам	0	0,00
Воопшто не се согласувам	0	0,00
Вкупно	14	100

Добиените податоци покажуваат дека во однос на тврдењето: За примената на портфолиото во вреднувањето на постигањата на учениците задолжително имаат интерес и потреба, наставниците, учениците, директорите, стручните соработници, и родителите, 7 испитаници или 50,00% се изјасниле дека потполно се согласуваат, 6 или 42,86% воглавно се

согласуваат, 1 испитаник или 7,145% е неодлучен и ниту еден испитаник не се изјаснил како воглавно се согласувам или воопшто не се согласувам.

Од овие податоци можеме да заклучиме дека директорите и стручните соработници имаат изедначени ставови и мислења во однос на ова прашање.

Од анализата на податоците во претходните табелите 10 и 11, може да се заклучи дека постои разлика во однос на изедначеноста на мислењата и ставовите на наставниците од една страна и директорите и стручните соработници од друга страна, односно тие немаат изедначени ставови.

Во истражувањето сметавме дека е многу важно да ги испитаме ставовите и мислењата на директорите и стручните соработници за тоа дали во училиштето постои клима за примена на портфолиото како начин на вреднување и дали истата е планирана во Годишната програма за работа на училиштето. Добиените податоци ги анализиравме и споредивме со истите податоци кои се однесуваат на наставниците. Во следнава табела ги презентираме добиените податоци.

Табела 12. Постои училишна клима за примена на портфолиото како начин на вреднување на постигањата на учениците и истата е планирана во Годишната програма за работа на училиштето

Постои училишна клима за примена на портфолиото во вреднувањето на постигањата на учениците и истата е планирана во Годишната програма за работа на училиштето	Директори и стручни соработници	
	f	%
Потполно се согласувам	5	35,71
Воглавно се согласувам	8	57,14
Неодлучен сум	1	7,14
Воглавно не се согласувам	0	0,00
Воопшто не се согласувам	0	0,00
Вкупно	14	100

Добиените податоци покажуваат дека во однос на тврдењето: Постои училишна клима за примена на портфолиото во вреднувањето на постигањата на учениците и истата треба да се планира во Годишната програма за работа

на училиштето, најмногу испитаници (8 или 57,14%) воглавно се согласуваат со ова тврдење, 5 или 35,71% испитаници потполно се согласуваат, 1 испитаник или 7,14% не е одлучен, а ниту еден испитаник не се изјаснил за тврдењето во однос на степените на согласување/ несогласување: воглавно не се согласувам и воопшто не се согласувам.

Податоците водат кон заклучок дека директорите и стручните соработници имаат изедначени ставови и мислења. За да направиме споредба на добиените податоци за наставниците и директорите и стручните соработници по ова прашање, ја експлоатиравме направената анализа на табелава што следи.

Табела 12. Мислење и ставови на наставниците за постоењето на училишна клима за примена на портфолиото во вреднувањето на постигањата на учениците

Постои училишна клима за примена на портфолијата во вреднувањето на постигањата на учениците	Наставници	
	f	%
Потполно се согласувам	30	23,62
Воглавно се согласувам	50	39,37
Неодлучен сум	29	22,83
Воглавно не се согласувам	14	11,02
Воопшто не се согласувам	4	3,15
Вкупно	127	100

Од анализата на добиените податоци во врска со тврдењето: Постои училишна клима за примена на портфолијата во вреднувањето на постигањата на учениците, може да се заклучи следното: 50 или 39,37% испитаници се изјасниле дека воглавно се согласуваат со ова тврдење. Потполно се согласуваат 30 или 23,62% испитаници, неодлучни се 29 или 22,83% испитаници, 14 или 11,02% испитаници воглавно не се согласуваат и 4 или 3,15% испитаници воопшто не се согласуваат дека постои училишна клима за примена на портфолиото во вреднувањето на постигањата на учениците.

Според фреквенциите и процентуалната застапеност на искажувањата на наставниците, може да се заклучи дека ставовите и мислењата на наставниците за постоењето на училишна клима за примена на портфолијата во вреднувањето на постигањата на учениците не се во главно изедначени.

Се воочува дека постои разлика во мислењето по ова прашање на наставниците и директорите и стручните соработници. Првите, експлицитно не ја сметаат за многу важна училишната клима, а вторите се искажуваат спротивно, што е позитивно и ветува напредок.

Од анализата и споредбата на напред наведените табели кои се однесуваат на наставниците и директорите и стручните соработници, можеме да заклучиме дека тие немаат изедначени ставови и мислења во однос на можностите и условите во училиштето за примена на портфолија во вреднувањето на постигањата на учениците, а тоа значи **дека се прифаќа десеттата хипотеза- Наставниците, директорите и стручните соработници по прашањето за можностите и условите во училиштето за примена на портфолиото во вреднувањето на постигањето на учениците немаат изедначени ставови и мислења.**

Во истражувањето, со цел да провериме што мислат наставниците, директорите и стручните соработници, за причините, бариерите поради кои наставниците не ги користат портфолијата во вреднувањето на постигањата на учениците преку соодветните табели компаративно ги анализираме добиените податоци.

Во следната табела се презентирани податоците за тоа што мислат наставниците за причините поради кои тие (наставниците) не ги користат портфолијата во вреднувањето на постигањата на учениците.

Табела 4. Причини поради кои наставниците не ги користат портфолијата во вреднувањето на постигањата на учениците

	Можни причини поради кои не се применува портфолиото во вреднување на постигањата на учениците	Наставници	
		f	%
а	Немам доволно време и за таа работа	23	18,11

б	Делумно ми се познати критериумите за избор на трудовите на учениците	34	26,77
в	Воопшто не се чувствувам подготвен/а и расположен/а да го користам портфолиото во вреднувањето на постигањата на учениците	2	1,57
г	Сите напред наведени пречки	10	7,87
д	Нема пречки	58	45,67
ѓ	Вкупно	127	100

Од анализата на податоците, може да се заклучи дека поголем број од наставниците, односно 54,32% (18,11%,26,77%,1,57% и 7,87%) се искажуваат дека имаат разновидни пречки поради кои не го користат портфолиото како начин на вреднување на постигањата на учениците, а 45,67% се искажале дека немаат пречки за да го користат портфолиото како начин за вреднување на постигањата на учениците. Ова значи дека наставниците приближно еднакво сметаат дека имаат, односно немаат бариери за примена на портфолиото како начин на вреднување на постигањата на учениците. За истото прашање директорите и стручните соработници се разликуваат во нивните мислења.

За тоа како се искажале, податоците се дадени во следнава табела.

Табела 4. Пречки поради кои наставниците не ги користат портфолијата во вреднувањето на постигањата на учениците

	Можни пречки	Директори и стручни соработници	
		f	%
а	Немаат доволно време и за таа работа	3	21,43
б	Делумно им се познати критериумите за избор на трудовите на учениците	2	14,29
в	Воопшто не се подготвени и расположени да го користат портфолиото во вреднувањето на постигањата на учениците	1	7,14
г	Сите напред наведени пречки	3	21,43
д	Нема пречки	5	35,71
ѓ	Вкупно	14	100

Врз основа на добиените податоци, можеме да заклучиме дека 5 испитаници или 35,71% се изјсниле дека нема пречки поради кои наставниците не би го користиле портфолиото како начин за вреднување на постигањата на учениците. Од табелата се забележува дека подеднаков број директори и стручни соработници (3 или 21,43%) сметаат дека наставниците немаат

доволно време и за таа работа и сите горенаведени пречки. Само еден испитаник или 7,14% смета дека наставниците воопшто не се подготвени и расположени да го користат портфолиото во вреднувањето на постигањата на учениците. Според овие податоци, тие имаат изедначени ставови и мислења по ова прашање. Споредено со мислењата на наставниците, може да се заклучи дека има разлика во нивите мислења, односно тие не се изедначени. Изненадува фактот што директорите и стручните соработници (21,43%) сметаат дека немаат доволно време и за таа работа. Ова претпоставува дека кон извршување на оваа професионална обвска од страна на наставниците, директорите се толерантни, дали тоа значи дека во училиштето нема добро менаџирање на вреднувањето на постигањата на учениците.

Од анализата и споредбата на податоците во напред наведените табели, кои се однесуваат на наставниците и директорите и стручните соработници, можеме да заклучиме дека тие немаат изедначени ставови и мислења во однос на можните бариери, пречки за примена на портфолиото, а тоа значи **дека се прифаќа единаесеттата хипотеза- Наставниците, директорите и стручните соработници немаат изедначени ставови и мислења по прашањето за можните бариери за примена на портфолиото во вреднувањето на постигањето на учениците.**

Во истражувањето претпоставивме дека наставниците, директорите и стручните соработници немаат изедначени ставови и мислења во однос на тоа дека наставниците често го користат портфолиото како начин на вреднување на постигањата на учениците. Претпоставката ја проверивме преку испитувањето на нивните мислења кои веќе ги презентиравме поодделно, а во овој контекст, од аспект на тестирање на последната хипотеза. Ќе ги анализираме повторно приложените табели во насока на споредување на добиените податоци.

Табела 7. Присутност на процент на користење на портфолиото во вреднувањето на постигањата на учениците во работата на наставникот

	Процент на наставници кои го користат портфолиото како начин на вреднување на постигањата на учениците	Наставници	
		f	%
а	80%	50	39,37
б	50%	8	6,30
в	30%	66	51,97
г	10%	3	2,36
д	Вкупно	127	100

Од податоците во табелата, можеме да утврдиме дека процентот на користењето на портфолиото во вреднувањето на постигањата на учениците од страна на наставниците во нивната наставна работа, најголем е кај 66 испитаници или 51,97% и изнесува 30%, 50 испитаници или 39,37% се изјасниле дека портфолиото го користат 80% во нивната работа за вреднување на постигањата на учениците, 8 испитаници или 6,30% се изјасниле дека портфолиото го користат 50%, а само 3 испитаници или 2,36% се изјасниле дека 10% го користат портфолиото во нивната наставна работа за вреднување на постигањата на учениците.

Од анализата на резултатите можеме да заклучиме дека половина од наставниците не го користат во доволна мера (само 30%) портфолиото како начин на вреднување, но доста висок е процентот на наставниците (39,37%) кои сметаат дека 80% од наставниците го користат. Ова потврдува дека наставниците немаат изедначени ставови и мислења за тоа колку често го користат портфолиото како начин на вреднување на постигањата на учениците

Со податоците од следнава табела направивме споредба со мислењата на директорите и стручните соработници за ова прашање.

Табела 7. Процент на наставници кои го користат портфолиото како начин на вреднување на постигањата на учениците

	Процент на присутност на наставници кои го користат портфолиото како начин на вреднување на постигањата на учениците	Директори и стручни соработници	
		f	%
а	80% од наставниците во училиштето	9	64,29
б	50% од наставниците	5	35,71
в	30% од наставниците	0	0,00

г	10% од наставниците	0	0,00
д	Вкупно	14	100

Анализата на податоците од табелата бр. 7 покажува дека 9 испитаници или 64,29% се изјасниле дека 80% од наставниците го користат портфолиото во вреднувањето на постигањата на учениците, 5 испитаници или 35,71% сметаат дека 50% од наставниците го користат портфолиото во вреднувањето на постигањата на учениците, а додека за 30% и 10% никој не се изјаснил.

Податоците наведуваат на заклучок дека директорите и стручните соработници имаат сосема различни мислења во однос на мислењата на наставниците. Тие (64,29%) сметаат дека 80% од наставниците ги користат портфолијата како начин на вреднување, што претставува негативна индикација за нивната аргументирана работа и информираност што и како работат наставниците. Може да се претпостави дека давањето на импровизирани податоци води кон погрешни сознанија и наоди. Од аспект на усогласеност, според податоците, директорите и стручните соработници имаат изедначени и ставови и мислења.

Од направената споредбена анализа можеме да заклучиме дека наставниците и директорите и стручните соработници имаат различни мислења во однос на прашањето за тоа колку често наставниците го користат портфолиото како начин на вреднување на постигањата на учениците, односно тие немаат изедначени ставови и мислења, а тоа значи **дека се прифаќа дванаесеттата хипотеза- Наставниците, директорите и стручните соработници немаат изедначени ставови и мислења за тоа колку често наставниците го користат портфолиото како начин на вреднување на постигањата на учениците.**

* * *

Анализата на податоците добиени во истражувањето и испитувањето на поставените хипотези покажа дека наставниците, директорите и стручните соработници немаат изедначени ставови само по прашањата за можностите и условите во училиштето за примена на портфолиото, можните бариери, пречки

за примена, како и за тоа колку често наставниците го применуваат портфолиото во вреднувањето постигањата на учениците.

Наставниците, имаат изедначени ставови и мислења и позитивно се искажале за: целта, ефектите и видовите на портфолија, можностите и условите во училиштето за примена на портфолиото, зачестеноста на примената на портфолијата како начин на вреднување на постигањата на учениците. Директорите и стручните соработници имаат изедначени ставови и мислење по прашањата за: целта, ефектите и видовите на портфолија, можностите и условите во училиштето за примена на портфолиото, зачестеноста на примената на портфолијата како начин на вреднување на постигањата на учениците. Овие резултати и аргументација **ја потврдија општата хипотеза, со која претпоставивме дека наставниците, директорите и стручните соработници- имаат изедначени ставови и мислења за примената на портфолиото како начин на вреднување на постигањата на учениците во првиот и вториот образовен циклус од деветгодишното основно образование.**

Општа констатација е дека постои услогласеност на мислењата и ставовите на наставниците, директорите и стручните соработници дека портфолиото се користи како начин на вреднување на постигањата на учениците, меѓутоа немаме објективни показатели за тоа колку тоа го унапредува процесот на учење и поучување кај учениците и наставниците. Усогласеноста на ставовите и мислењата, особено на наставниците, е позитивна карактеристика на оваа компонента и создава позитивна и стабилна база за размислувања кај наставниците и учениците дека со примената на портфолиото дел од одговорноста за вреднувањето и постигањата од наставникот поминува кај ученикот. Станува збор за развој на вештините за самоследење, самовреднување и самоконтрола, односно оспособување на учениците да ја анализираат и да прават рефлексии на својата работа.

ЧЕТВРТИ ДЕЛ

ЗАКЛУЧОЦИ

Заклучни согледувања, предлози и сугестии

Изложените искуства и идеи во овој труд за новата форма и дидактичко средство во проверувањето и вреднувањето на постигањата на учениците, упатува на заклучокот дека е време да сфатиме и да ја прифатиме улогата на ученикот како активен субјект во наставниот процес. Ова подразбира, учениците да ги навикнуваме да го планираат своето учење, да си поставуваат цели и ги самовреднуваат сопствените постигања и напредок.

Ниту една дидактичка активност во училиштето не е предмет на критика како организацијата, целисходноста и содржината на проверувањето и вреднувањето на постигањата. Со примената на портфолиото како еден вид на автентична збирка на работата на ученикот, може да се подобри комплексната активност на вреднувањето.

Портфолиото, како начин за вреднување на постигањата на учениците, нуди сигурна ориентација на оспособување на ученикот уште од најмала возраст да ги самооценува своите можности, способности и потреби. Многу ефективна вредност и функција на портфолијата во вреднувањето на постигањата на учениците е мотивационата која значи дека така наставникот, со постигнатите резултати го охрабрува ученикот, но воедно тоа еднакво се рефлектира на наставникот и родителот на ученикот. На наставникот, како клучен фактор во наставно–воспитниот процес, подеднакво му се важни постигнатите резултати, но и процесот на учење на ученикот. Во тој контекст, портфолиото прави поместување од традиционалното вреднување, да се бара што не знае и не може ученикот, кон тоа што знае и умее.

Ученикот го води кон сопствено самоангажирање, иницијативност, способност да аргументира за своите ставови и конечно постојано да ги надоградува своите знаења, односно доживотно да учи. Сè ова заедно ќе придонесе ученикот да има реална слика за себе на секое ниво од неговиот возрасен развој.

Секако, користењето на портфолиото не ги исклучува останатите методи за објективно следење, проверување и вреднување на постигањата на учениците, туку се нуди како комплементарна постапка и инструмент.

Општествено-педагошката оправданост на ова истражување експлицитно се идентификува преку заклучните согледувања, предлозите и сугестиите што се финален дел на трудот.

* * *

Во образованието во Република Македонија најкритикувана сфера е оценувањето и вреднувањето. Неговото унапредување и усовршување е национален проблем, но базично тој претставува процес за чии промени училиштето треба да иницира, развива и финализира стратегии. Како организирана образовна установа, училиштето е заинтересирано да создава и одржува позитивна клима за правично и фер оценување на сите учесници во воспитно-образовната работа.

Наставниците, директорите и стручните соработници организираат, поддржуваат и обезбедуваат можности и услови за примена на современи методи и инструменти за вреднување на постигањата на учениците.

Во училиштето, тимовите за учење и професионален развој се формирани, а во рамките на Програмата за професионален развој на училишниот кадар, реализираат конкретни содржини и активности, но сè уште со самоевалуацијата на училиштето, нема егзактни индикатори за квалитет за примена на портфолиото како начин за вреднување на постигањата на учениците.

Интерните обуки во училиштето не се одвиваат целосно преку систем на испитување и утврдување на образовните потреби, а особено во делот на вреднувањето на постигањата на учениците, неговото иновирање и примената на методи и техники преку кои ќе се актуелизира учеството на ученикот во сопствената самоанализа и самовреднување на постигањата и напредокот.

Наставниците, како клучни носители на воспитно- образовната работа во училиштето, не се доволно оспособени за континуирано и правилно водење на портфолијата, соработката со учениците, нивните родители и институциите за следење, стручна поддршка и професионален развој на училишниот кадар.

Портфолиото, како начин за вреднување на постигањата на учениците, не е по структура и содржина разработено во упатство за негово користење, што е позитивно од критичко-креативен аспект, меѓутоа, тоа пак, придонесува да не се сфаќа како задолжителна професионална обврска и насока во глобални рамки.

За сите учесници во воспитно-образовната работа во училиштето не се организираат и реализираат циклуси на обуки, стручни разговори и анализи, меѓусебни консултации, работилници посветени на портфолиото како начин на вреднување на постигањата на учениците.

Иако постојат дидактички препораки за користењето на портфолиото како начин за вреднување на постигањата на учениците во наставните програми, законската и подзаконската регулатива не е доволно децидна во однос на оваа училишна професионална обврска.

Родителите на учениците не се доволно информирани од страна на училиштето за портфолиото во вреднувањето на постигањата на учениците, што предизвикува мал интерес за објективно следење, проверување и вреднување на нивните постигања.

* * *

Училиштето треба да го операционализира користењето на Кодексот за оценување и изготви акционен план за примената на портфолиото како начин за вреднување на постигањата на учениците како составен дел на Годишната програма за работа на училиштето и интерните правилници за оценување и професионален развој.

Директорите, стручните соработници и стручните активи на наставниците, треба да го планираат и програмираат увидот, постапките и инструментите за самоследењето и самовреднувањето на примената на портфолиото како начин за вреднување на постигањата на учениците во функција на откривање на силните и слабите страни, можностите, слабостите и изготвување на стратегија за образовните потреби.

Во училиштето, самоевалуацијата треба да се прави врз основа на внатрешни индикатори за квалитет во кои треба да се направат дополнувања кои се однесуваат на начинот, постапките, инструментите, структурата, содржината и видовите портфолија кои наставниците ги применуваат во вреднувањето на постигањата на учениците.

Програмата за професионален развој на училишниот кадар треба да се изготвува врз основа на испитување и утврдување на нивните приоритетни образовни потреби, од кои ќе произлезе формулација на теми за обуки. Покрај овие, во програмата треба да се планира циклус на обуки за портфолиото, како начин на вреднување на постигањата на учениците кој ќе ги содржи следните теми:

- Цел, функции и улога и значење на портфолиото, како начин на вреднување на постигањата на учениците;
- Структура, содржина, временска рамка и видови портфолија;
- Ефекти од следењето, проверувањето и вреднувањето на постигањата на учениците со примена на портфолиото;
- Вклученост на учениците, соработката на наставниците со учениците во оформувањето, водењето и вреднувањето на портфолиото, односно целосно оспособување на ученикот да ја чувствува потребата и да може да прави рефлексија на учењето, на ученото и добиената оценка од наставникот;
- Оспособување на наставниците и учениците за самоследење, самовреднување и заедничко вреднување на нивните постигања;

- Подготовка на наставниците и учениците за изготвување на критериуми и коментари на повратни информации дадени од наставникот и ученикот со цел правилно и квалитетно да се користи портфолиото;
- Училиштето, односно Тимот за соработка со родители, треба интерактивно да соработува и ги информира родителите преку Програмата за соработка со родители, а особено да се фокусира на вреднувањето и примената на портфолиото.

Користена литература

1. Abrami, P. C, Barett, H. (2005): Direction for Research and Development on E-Portfolio, *Canadian Journal of Learning and Technology*, Toronto, 31, 3.
2. Адамческа, С. Мицковска, Г. Поповски, К. Лешкоски, И. Георгиоска, Л. Зороски, Н., (1998), *Акциско истражување. Ревизија на проектот. Активна настава -интерактивно учење*, Скопје: П.З.П.Графохартија
3. Адамчевска, С., (1996), *Активна настава*, Скопје: Легис
4. Ангелоска–Галевска, Н., (1998), *Квалитативни истражувања во воспитанието и образованието*, Битола: Киро Дандаро
5. Ангелоска–Галевска, Н., (2008), *Планирање на научно истражување*, Скопје: Интернет материјал
6. Anderson, L. & Krathwohi, D. A Taxonomy for Learning, Teaching and Assessing: A Revision of Blum s Taxonomy of Educational Objectives, New York: Longman, 2001
7. Airasian, P.W., (2004) *Assessment in the Classroom*, 6th addition NY: McGraw Hill
8. Assessment Reform Group, (2002): *Assessment for learning: 10 Principles*, Research- based principles to guide classroom practice
9. Bastiadas, A. J. (1996): *Currently Teaching at the Universidad de Nario, Teachers Portfolio*, Pasto, Colombia
10. Becaj, J.(2000): *Ja bolje ocenjevati ali preverjati? Vzgoja in izobraževanje*. br. 2.3, Ljubljana
11. Black, P. Harrison, C., Lee, C., Marshall, B., William, D. (2003), *Assessment for learning, Putting it into practice*. Berkshire: Open University Press
12. Black, P. & William, D. (1998), *Assessment and classroom learning* *Assessment in Education*, 5, (1)

13. Brooks, J.G. & Brooks, M. G., (1993). *In search of understanding: The case for constructivist classrooms*. Alexandria, VA: Association for Supervision and Curriculum Development
14. Valouchova, A. And Faltyn, J., (2008), From the National Curriculum to Teaching Practice: „Unpacking“ of key competences. Based on the Framework. Education Programme for Basic Education and key competences in Basic Education (Handbook for teachers). In: A toolkit for the European Citizen. The implementation of Key Competences. Challenges and opportunities. CIDREE (Consortium of institutions for Development and Research in Education in Europe)
15. Вилотијевић, М., (1996), *Праћење, мерење и вредновање рада школе*, Београд: ЦУРО
16. Вилотијевић, М., (1995), *Евалуација дидактичке ефикасности наставног часа*, Београд: Учитељски факултет
17. Vilotijević, M., (1992), *Vrednovanje pedagoškog rada škole*, Naučna knjiga, Beograd
18. Горѓиевска, Г., (2002), *Проект Активна настава-интерактивно учење*, Кочани: Биро за развој на образованието
19. Горѓиевска, Г., Петковски, Р., (1995), *Пат до објективно оценување* Скопје: НИРО Просветен работник
20. Glasser, W., (1999): *Наставник у квалитетној школи*, Загреб: Едука
21. Gojkov, G., (1997), *Dokimologija*. Beograd: Učiteljski fakultet
22. Гр. автори, (2000), *Описно оценување*, Скопје: ПЗМ
23. Guba, E. G., Lincoln, Y. S., (1993): *Epistemological and Methodological Bases of Naturalistic Inquiry*, U: Madaus, G.F, Stufflebeam, D, Scriven, M.S. (Eds.): *Evaluation Models: Viewpoints on Educational and Human Services Evaluation*, Boston, The Hague, Dordrecht, Lancaster, Kluwer Nijhoff Publishing

24. Guba, E. G., Lincoln, Y. S., (1989): *Fourth Generation Evaluation*, Newbury Park, London, New Delhi, Sage Publication
25. Edgerton, Russel, Pat Hutchings, and Kathleen Quinlan, (1991), *The Teaching Portfolio: Capturing the Scholarship in Teaching*. Washington, DC: American Association for Higher Education
26. Иванова, Л., (2005), Оценување на постигањата на учениците по математика, Образовни рефлексии бр.1, Скопје
27. Камчевска, Б., (2006), *Развој на програми и стратегии за автоиндивидуализација на децата*, Скопје: Графо Б&С
28. Clarke, S., (2005) *Unlocking Formative Assessment: Practical Strategies for Enhancing Pupils Learning in the Primary Classroom*, Hodder Murray
29. Clarke, S., (2001), interim report on the first term of the project Communicating learning intentions, developing success criteria and pupil self-evaluation, Gillingham partnership formative Assessment Project 2000-2001
30. Cunningham, D. J., (1991): Assessing Constructions and Constructing Assessments: A Dialogue, *Educational Technology*, Englewood Cliffs, New Jersey, XXXI, 5
31. Chou, P. N., Chang, C.C., (2008): E-Portfolios: Review of an Innovative Tool, *Educational Technology*, Englewood Cliffs, New Jersey, LVIII, 12
32. Izli, D. S., Micel, K., (2005), *Оцењивање на основу портфолиа*, Креативни центар, Београд
33. Komljanc, N., (2009), Formative assessment for learning.V: Vodenje procesa ocenjevanja za spodbujanje razvoja učenja. Didaktika ocenjevanja znanja.Zavod RS za šolstvo
34. Komljanc, N., (2008), Cross– National Comparisons of the use of formative assessment in Hong Kong, Macedonia and Slovenia in: Comparative Education, Teacher Training, Education Policy and Social Inclusion, Berau for Educational Services

35. Komljanc, N., (2008a), Razvoj didaktike ocenjevanja znanja. Didaktika ocenjevanja znanja. Razvoj didaktike na področju ocenjevanja znanja. Zbornik prispevkov. Zavod RS za šolstvo
36. Komljanc, N., (2004), Voga povratne informacije v učnem procesu, Sodobna pedagogika, br. 1, Ljubljana
37. Крњаја, Ж., Мишкељин, Л., (2006), **Од учења ка подучавању**, Креативни центар, Београд
38. Лакинска, Б., (1997), Односот меѓу целите на наставата и оценувањето на успехот на учениците, во Зборник на трудови од меѓународниот симпозиум на тема: Оценувања на постигањата на учениците, Скопје
39. Linn, R. L., & Miler, M.D., (2005), Measurement and assessment in teaching (9th Ed). Upper Saddle River, NJ: Pearson Prentice Hall
40. Marentič Pož.....B., (2000), Ocenjevanje učenja ali ocenjevanje za (uspešno) učenje, Vgoja in izobraževanje, br. 2-3/, Ljubljana
41. Marsh, C., (2008), Assessment knowledge and what it means for teaching. Didaktika ocenjavanja znanja. Zbornik prispevkov Zavoda RS zavoda RS za šolstvo
42. Милекшич, В. (1999), *Согледувања на резултатите од проектот „Активна настава интерактивно учење“*, Љубљана: Педагошки завод на Р Словенија
43. Миноски, Ј., Ѓорѓиевска, Г., (1997), Следење и анализирање на наставата, Кочани, Младост
44. Мирасчиева, С., (2005), Комуникацијата меѓу наставникот и ученикот во основното училиште, Штип, 2-ри Август
45. Мицковска, Г., (2003), Аналитичко оценување на ученичките проекти, Образовни рефлексии, бр. 3-4/2003, Скопје

46. Mickoska , G.(2008), Standardi za ocenjivanje u Makedoniji, V: Razvoj didaktike na području ocenjevanja znanja. Didaktika ocenjevanja znanja, Zavod RS za školstvo
47. Мицковиќ, Н., (1992), *Современи текови на научно-истражувачката работа во педагогијата (сепаратно издание 9)*, Скопје, Редакција на списанието „Просветно дело“
48. Нацева, Б., Мицковска, Г., Поповски К., (2004), Описно оценување на постигањата на учениците од I, II и III одделение, БРО, Скопје
49. Николовска, Ј., (2000), *Традиционалното и современото во воспитно - образовната практика*, Скопје, Маринг
50. Nitko, A., & Brookhart, S., (2007), Educational assessment of students, 5th Edition, Pearson Merili- Hill, NJ: Upper Saddle River
51. Palekčić, M., Vollstadt, W., Terhart, E., Katzenbach, D., (1999): Nastavni sadržaji i znanje, U: Mijatović, A. (ur.): *Osnove suvremene pedagogije*, Zagreb, HPKZ
52. Поповски, К.,(2005): Училишна докимологија „Китано“, Скопје
53. Поповски, К., (2002): Речник на термините од областа на оценувањето на постигањата на учениците, Македонска книга, Скопје
54. Поповски, К., (1996), *Современи сфаќања за проверувањето и оценувањето на постигањата на учениците*, Скопје: МИС
55. Поповски, К., (1998), Успешен наставник-самооценување и оценување, Скопје: Просветен работник
56. Popham, W.J., (2005), Classroom assessment. What teachers need to know 4th Edition
57. Поткоњак, Н. и др., (1996), *Педагошки лексикон*, Београд: Завод за учебнике и наставни средства

58. Поткоњак, Н., (1973), Вреднување на работата на основните училишта, Скопје: РЗУШ
59. Razdevšek Pučko, C., (2004): Formativno preverjanje učenja i vioga povratne informacije, *Sodobna pedagogika*, br.1, Ljubljana
60. Razdevšek-Pučko, C., (1999): Portfolio-mapa za spremljanje procesa učenja, U: *Izobraževanje učitelja za prenovljeno šolo*, Ljubljana, Pedagoški fakultet
61. Rautiainen, A., (1999): *Use of the portfolio and other modern tools of assessment in Finnish school practice*, у Зборнику радова *Izobraževanje učiteljev za prenovljeno šolo*, Љубљана: Педагошки факултет
62. Richardson, V., (1997), Constructivist teaching and teacher education: Theory and practice. In V. Richardson (Ed.), *constructivist teacher education: building new understandings*, Washintong, DC: Falmer Press
63. Roca, E. And Nunez- Arenas, R.S., (2008), Citizens competences and education for the 21 st century. Working and assessing competences in the Spanish education. In: *A toolkit for the European Citizen. The implementation of Key Competences. Challenges and opportunities*. CIDREE (Consortium of institutions for Development and Research in Education in Europe)
64. Rutar Ilc, Z., (2000): Opisni kriteriji znanja kot pogoj za kvalitetno povratno informacijo,vo *Zbornik: Problemi ocenjevanja in devetna osnovna šola*, Ljubljana
65. Rutar Ilc, Z: *Pristopi k poučevanju, preverjanju in ocenjevanju*, ZRSŠ, Ljubljana
66. Rutar Ilc, Z., (1999): Nova kultura preverjanja znanja, *Zbornik prispevkov Simpozij: Metode poučavanja in učenja*, ZRSŠ
67. Rutar Ilc, Z., (2003): *Pristopi k poučevanju, preverjanju in ocenjevanju, K novi kulturi pouka*, ZRSŠ, Ljubljana
68. Свиточник С., (2003): Алтернативна форма на вреднување како поткрепа во развојот на компетенциите кај ученикот, *Образовни рефлексии*, бр. 3-4/ 2003, Скопје

69. Sentočnik, S., (1999): Portfolio, instrument za procesno vrednotenje učenčevega in učiteljevega dela, Vzgoja in izobraževanje, br. 3, Ljubljana
70. Skela, J., (1999): *Language portfolio for primary-school learners (age 11-14) – A Slovenian version* у Зборнику радова Izobraževanje učiteljev za prenovljeno šolo, Љубљана: Педагошки факултет
71. Smith, E., and Gorard, S., (2005), "They don,t give us our marks": the role of formative feedback in student progress. Assessment in Education. Vol. 12, No.1, March
72. Стојнов, Д., (2001): Конструктивистички поглед на свет: представљање једне парадигме, Београд, бр. 1-2
73. Suzic, N.,(2005), Pedagogija za XXI vjek, Banja Luka: TT – Centar
74. Хавелка Н., Хебиб Е., Бауцан А., (2003): Оцењивање за развој ученика-приручник за наставнике, Министарство просвете и спорта, Београд
75. Hentig, H., (1997): *Хумана школа*, Загреб: Едука
76. Conquide, M., Godinet, H.,A., Pincemin, J'M., (2008),The Common Base for Knowledge and Skills in France:debates over the concept of „competence“ and other obstacies. In A toolkit for the European Citizen. CIDREE (Consortium of institutions for Development and Research in Education in Europe)
77. Carless, D., (2005), Prospects for the implementation of assessment for learning. Assessment in edcation, Vol.12, No. 1, March
78. Čok, L., (1999): *My first portfolio of languages* у Зборнику радова Izobraževanje učiteljev za prenovljeno šolo, Љубљана: Педагошки факултет
79. Ђукић, М., (2008): Конструктивистичка евалуација наставе: *Дидактичке импликације*, у: *Зборник Одсека за педагогију*, Нови Сад, Филозофски факултет, бр. 21/22

80. Ђукић, М., (2003): *Дидактичке иновације као изазов и избор*, Нови Сад, СПД Војводине

81. Шпановић, С., (2002): Улога и значај портфолија у систему евалуације у настави, *Норма*, Сомбор, бр.3

82. Ward A., M. Murray- Ward M., (1999), *Assessment in the Classroom*, Wadsworth Publishing company, London

ЕЛЕКТРОНСКИ ИЗВОРИ:

1. Portfolio – what is it? Преземено на 7 октомври 2011 г.
<http://www.makkmaol.fi/projektit/portfolio.htm>

2. The Portfolio... What is it? Преземено на 7 октомври 2011 г.
<http://www.thebartonsc.sa.edu.au/portfolio/whatisit.htm>

3. The Portfolio... What Purpose? Преземено на 7 октомври 2011 г.
<http://www.thebartonsc.sa.edu.au/portfolio/purpose.htm>

4. The Portfolio... Why Start? Преземено на 7 октомври 2011 г.
<http://www.thebartonsc.sa.edu.au/portfolio/Whystart.htm>

5. Using the Key Competencies as Framework for the Student Portfolio.
Преземено на 13 октомври 2011 г.
<http://www.thebartonsc.sa.edu.au/portfolio/Teacher/usagenotes 1.htm>

6. Developing the Student Portfolio using the Key Competencies. Преземено на 13 октомври 2011 г.
<http://www.thebartonsc.sa.edu.au/portfolio/Teacher/develop 1.htm>

7. Razdevšek–Pučko, C. Changing the Assessment Paradigm in Slovenian Schools. Преземено на 13 октомври 2011 г.
<http://www.see-educoop.net/education in/pdf/changing the assesment paradigm–slo–enl–to5.pdf>

8. Batson, T. (2002): *The Electronic Portfolio Boom: What is All About?*. Преземено на 6 ноември 2011 г. <http://campustechnology.com/articles/39299>

9. , D., Barrett, H. C, (2002): *Directions in Electric Portfolio Development*, Преземено 6 ноември 2011 г. : <http://electronicportfolios.org.ITFORUM66.html>

10. Lankers, A.D., (2004): *Portfolio: A New Wave in Assessment*, Преземено на 11 ноември 2011. <http://www.thejournal.com/the/printarticle/?id=15332>
11. Carney, J., (2002): *Confronting the Dilemmas of Teaching Portfolios and New Technologies*, Преземено на 24 април 2012 г., <http://www.helenbarett.com.compfires.htm/>
12. Conwey, F., (2005): *Electronic Portfolio and Dimensions of Learning*, Преземено на 24 април 2012 г., <http://www.thejournal.com/the/printarticle/?id=17202>
13. Квалитетното оценување денес: фактори и обусловувања- Џеладин Мурати, Преземено на 24 април 2012 г., www.wper.org.mk/mk/ocenuvanje/conference/Docs/Xheladin%20Murati.pdf
14. Мишкељин, Л., Портфолио као начин подстицања самовредновања и самовођеног учења у образовању будућих воспитача предшколске деце, 2009, Преземено на 24 април 2012 г., <http://scindeks-clanci.ceon.rs/data/pdf/0553-4569/2009/0553-45690906588M.pdf>
15. Бјекић, Д., Папић, М., Ж., Оцењивање, Министарство просвете и спорта Републике Србије, Програм реформе средњег стручног образовања, Београд, 2005, Преземено на 15 мај 2012 г., <http://www.vetserbia.edu.rs/Zbirka%20doc/Ocenjivanje.pdf>
16. Чонтева, Ж., Оценување на знаењата и способностите на учениците со примена на Блумовата таксономија, Министерство за образование и наука, Биро за развој на образованието, Алгоритам центар, Скопје, 2010, Преземено на 15 мај 2012 г., <http://www.algoritam.mk/programi/blumova.pdf>
17. Пејчиновска, М., Мотивационата функција на повратната информација во наставата по ЗО, природа, општество и подобрување на успехот на учениците, Република Македонија, Педагошки факултет – Битола, Преземено на 15 мај 2012 г., <http://www.pep.org.mk/mk/ocenuvanje/conference/Docs/Milena%20Pejcinovska.pdf>
18. Блажева, А., Чонтева, Ж., Современи и креативни методи и техники на учење, Алгоритам центар, Едукативен центар, Скопје, 2010, Преземено на 20 мај 2012 г., <http://www.algoritam.mk/programi/sovremeniikrativnimetodi.pdf>
19. Оцењивање засновано на компетенцијата у средњем стручном образовању, Министарство просвете и науке, Завод за унапрејување образовања и воспитања, Београд, Преземено на 20 мај 2012 г., <http://www.zuov.gov.rs/novisajt2012/dokumenta/CSOOD/Publikacije/Ocenjivanje%20zasnovano%20na%20kompetencijama.pdf>

ПРИЛОЗИ

Прилог 1

АНКЕТЕН ЛИСТ ЗА НАСТАВНИЦИ (прашалник)

Почитувани, пред вас се наоѓа прашалник со чие користење се проценуваат вашите мислења во врска со клучните карактеристики и користењето, примената, на портфолиото од страна на наставниците во вреднувањето на постигањата на учениците. Вашите искрени одговори ќе придонесат во објективноста на истражувањето.

Анкетирањето е анонимно.

На прашањата одговорете со заокружување на само еден одговор.

Однапред Ви благодариме за искрената соработка.

ОПШТИ ПОДАТОЦИ	Основно училиште: _____ Место: _____
Одделение во кое изведувате настава	
Предмет кој го предавате (за предметна настава)	
Образование	а) средно б) више в) високо
Работно искуство во просветна струка	а) 0-10г. б) 10-20г. в) над 20 г.

1. Дали Вие како наставник работите на подобрување на оценувањето на учениците: <i>(изберете еден од понудените одговори)</i>
а) да
б) не
2. Како работите на подобрување на оценувањето на учениците: <i>(изберете еден од понудените одговори)</i>
а) со унапредување на планирањето, организирање и перманентно вреднување на постигањата;
б) со примена на различни форми, методи, постапки, стратегии и техники на оценување

во реализацијата на наставниот процес;
в) со примена на портфолио за вреднување на постигањата на учениците;
г) сите горенаведени;

3. Што мислите, зошто е корисно портфолиото во вреднувањето на постигањата на учениците ?

а) се покажуваат најдобрите трудови на учениците

б) се прикажува образовниот развој во одреден период

в) го поттикнуваат развојот во учењето и напредок во постигањата

г) обезбедува уверливи податоци дека ученикот ги постигнал наставните цели

д) сите наведени

4. Со примена на портфолиото во вреднувањето на постигањата на учениците се: (Објаснете, со два до три аргументи, што се постигнува со примена на портфолиото во вреднување на постигањата на учениците)

а) следи напредокот на ученикот;

б) информира родителот за тоа што научил ученикот

в) формира оценка по даден предмет

г) сите наведени ефекти

5. Кои се причините поради кои не ги користите портфолијата во вреднувањето на постигањата на учениците? (наведете три до четири причини поради кои не ги користете портфолијата во вреднувањето на постигањата на учениците

а) немам доволно време и за таа работа

б) делумно ми се познати критериумите за избор на трудовите на учениците

в) воопшто не се чувствувам подготвен/а и расположен/а да го користам портфолиото во вреднувањето на постигањата на учениците

г) сите напред наведени пречки

д) нема пречки

6. Наведете ги видовите на портфолија што вие ги применувате во вреднувањето на постигањата на учениците?

а) портфолио за увид во постигањата на учениците

б) портфолио за увид во напредокот на учениците

в) портфолио за изведување на оценка на учениците

г) портфолио за документирање

д) сите наведени

7. Што сте побарале да се промени, со цел позачестено да ги применувате портфолијата во вреднувањето на постигањата на учениците?

а) обезбедување на соодветни улови (организација, простор, време, обука и сл.)

б) редовни стручна поддршка во исполнување на оваа обврска

в) стручните соработници да реализираат работилници на тема: Портфолиото во вреднувањето на постигањата на учениците

г) немам побарано преземање на евидентни активности

8. Колкав е процентот на користење на портфолиото во вреднувањето на постигањата на учениците во досегашната ваша наставна работа?

а) 80%

б) 50%

в) 30%

г) 10%

9. Кои промени во напредувањето на постигањата кај учениците се случуваат со примената на портфолиото ?

а) се почитуваат и поддржуваат индивидуалните потреби, интереси и способности на учениците

- б) учениците учествуваат во документирањето на сопствениот развој и постигања
- в) се подготвуваат и постојано поттикнуваат за самовреднување и позитивно влијание врз сопственото учење
- г) добиваат повратна информација за учењето и сопствениот напредок и преземаат одговорност за тоа
- д) сите наведени

10. Во табелата се наоѓаат низа тврдења за портфолиото во вреднувањето на постигањата на учениците. Ваша задача е да го изнесете степенот на Вашето согласување, односно несогласување со секое тврдење, т.е. да го одбележете со знакот x одговорот за секое тврдење во соодветната колона. Овде нема „точни“ и „неточни“ одговори, сите одговори се добри, само ако се искрени, ако се навистина она што мислите и чувствувате.					
Тврдења	Потполно се согласувам	Воглавно се согласувам	Неодлучен сум	Воглавно не се согласувам	Воопшто не се согласувам
а) Наставникот кој применува портфолио континуирано и објективно го следи и поддржува напредокот на ученикот.					
б) За примената на портфолиото е заинтересиран секој наставник, директорот, стручните соработници, учениците и родителите.					
в) Портфолиото овозможува да се следат и поддржуваат позитивните промени во развојот на ученикот.					
г) Постои училишна клима за примена на портфолијата во вреднувањето на постигањата на учениците					
д) Наставникот треба редовно, во соработка со учениците да ги води портфолијата и да ги користи во вреднувањето на нивните постигања					

ѓ) Наставниците треба да се едуцирани за примена на портфолиото како начин на вреднување на постигањата на учениците					
--	--	--	--	--	--

Прилог 2

АНКЕТЕН ЛИСТ ЗА ДИРЕКТОРИ И СТРУЧНИ СОРАБОТНИЦИ (прашалник)

Почитувани, пред вас се наоѓа прашалник со чие користење се проценуваат вашите мислења во врска со клучните карактеристики и користењето, примената, на портфолиото од страна на наставниците во вреднувањето на постигањата на учениците. Вашите искрени одговори ќе придонесат во објективноста на истражувањето.

Анкетирањето е анонимно.

На прашањата одговорете со заокружување на само еден одговор.

Однапред Ви благодариме за искрената соработка.

ОПШТИ ПОДАТОЦИ	Основно училиште: _____ Место: _____
Која е Вашата функција што ја остварувате во основното училиште во кое сте вработени: (заокружете ја Вашата функција и одговорете на бараните податоци)	
❖ Директор	Степен на образование:
	Должина на работно искуство:
	Должина на функцијата директор:
❖ Училишен педагог	Степен на образование:
	Должина на работно искуство:

1. Колку често го следите вреднувањето на постигањата на учениците од страна на наставниците во текот на едно полугодие?

- а) еднаш
- б) двапати
- в) повеќепати
- г) ниту еднаш

2. Што мислите, кога е најсоодветно наставникот да започне да го користи

портфолиото во вреднувањето на постигањата на учениците ?

а) на најмала возраст

б) кога учениците ќе се подготват за тоа

в) кога наставникот е едуциран и ги знае ефектите од примената на портфолиото како начин на вреднување на постигањата на учениците

г) сите наведени

3. Со примена на портфолиото во оценување на постигањата на учениците наставникот може да: (Наведете три до четири ефекти од примената на портфолиото во вреднувањето на постигањата на учениците)

а) го следи напредокот на ученикот

б) се информира родителот за тоа што научил ученикот

в) формирање на оценка по даден предмет

г) сите наведени ефекти

4. Кои се пречките поради кои наставниците не ги користат портфолијата во вреднувањето на постигањата на учениците?

а) немаат доволно време и за таа работа

б) делумно им се познати критериумите за избор на трудовите на учениците

в) воопшто не се подготвени и расположени да го користат портфолиото во вреднувањето на постигањата на учениците

г) сите напред наведени пречки

д) нема пречки

5.Наведете ги видовите на портфолија што наставниците ги применуваат во вреднувањето на постигањата на учениците?

а) портфолио за увид во постигањата на учениците

б) портфолио за увид во напредокот на учениците

в) портфолио за формирање оценка на учениците

г) портфолио за документирање

д) сите наведени

6. Што сте презеле досега со цел наставниците да ги користат портфолијата како начин на вреднување на постигањата на учениците?

а) обезбедување на соодветни улови(организација, простор, време, обука и сл.)

б) редовно следење и вреднување на оваа обврска на наставниците

в) стручните соработници реализираат работилници на тема: Портфолиото како начин на вреднување на постигањата на учениците

г) немам превземани евидентни активности

7. Колкав е процентот на наставници кои го користат портфолиото во вреднувањето на постигањата на учениците?

а) 80% од наставниците во училиштето

б) 50% од наставниците

в) 30% од наставниците

г) 10% од наставниците

8. Во табелата се наоѓаат низа тврдења за примената на портфолиото како начин на вреднување на постигањата на учениците. Ваша задача е да го изнесете степенот на Вашето согласување, односно несогласување со секое тврдење, т.е. да го одбележете со знакот x одговорот за секое тврдење во соодветната колона. Овде нема „точни“ и „неточни“ одговори, сите одговори се добри, само ако се искрени, ако се навистина она што мислите и чувствувате.

Тврдења	Воопшто не се согласувам	Воглавно не се согласувам	Неодлучен сум	Воглавно се согласувам	Потполно се согласувам
1) Директорите на училиштата, училишните педагози, психолози во последните пет години, имале обуки за проверувањето и оценувањето на учениците					

2) Директорот и стручните соработници треба да создаваат култура на правично и фер оценување					
3) Наставниците кои го користат портфолиото како начин на вреднување на постигањата на учениците континуирано и објективно го следат напредокот во учењето и постигањата					
4) За примената на портфолиото во вреднување на постигањата на учениците задолжително имаат интерес и потреба директорот, наставниците, стручните соработници, учениците и родителите					
5) Постои училишна клима за примена на портфолиото во вреднување на постигањата на учениците, треба са се планира во Планот за развој односно Годишната програма за работа на училиштето					
6) Наставниците треба редовно во соработка со учениците да ги водат и користат портфолијата во вреднување на нивните постигања во функција на позитивни промени во напредувањето на учениците					
7) Со примената на портфолиото во вреднување на постигањата на учениците можат објективно да се влијае на зголемување на компетенциите, да се следат и поддржуваат позитивните промени во професионалниот развој на наставниците и учениците.					

Прилог 3

Составни делови на портфолио по квартали

дел ови	елементи	в р е м е	Објаснување на содржината	Начини на реализација		
Р А Б О Т Н О П О Р Т Ф О Л И О	Основни, почетни примери	1.	Пример на ученички труд/ови кои наставникот ги одбира и поставува за да ја илустрира почетната состојба	Контролни задачи на почетокот на годината, диктат, пишани состави...		
	Трудови на ученицит е (по квартали)	в	Листа со критериуми Формирање на листа со критериуми заедно со учениците, врз основа на пропишаните стандарди и целите, формулирани така што учениците ги разбираат и можат да се оценат врз основа на нив	-Работилница на која учениците ги запознаваме со наст. план во текот на годината и формираме листа на знаења и вештини по моделот: <i>Научи да...</i> На учениците можат да им се покажат примери на добри трудови и врз основа на нив да изведат критериуми. -Во текот на годината листата се проширува и дополнува.		
		а	Примери кои ученикот во текот на 1.квартал ги одбира, приложува и го образложува својот избор	Есеи, описи на експерименти и процеси на работата, аудио	Размислување за учењето: што и зошто учи,	о в д р в е и д в н а у њ в
			Групни и тимски трудови со проценка за својот допринос	и видео-записи, практични задачи,	како,	

			Самовреднување: ученичките белешки за тоа зошто го избрал тој свој труд и што тој покажува во однос на листата на критериуми, во однос на трудовите од претходните тримесечија, што е следната етапа и цел.	Добри страни на мојот труд се.. затоа што... Слаби страни се... Би требало да... Научив сам.. Можам да... Надарен сум за... Не успеав да... Не разразбирам... Тешко ми е да...	колку успешно учел, на кој тип ученици припаѓа ... (прашал ници, интервју) Најмногу сакам... затоа што... Најдосад но ми е... затоа што... Три позитивн	е а њ н е а т о
			Проценка на групите или одделението	Ми се допадна... Сакал/ успеал ... Јас тоа вака би го... Неговиот/нејзини от личен стил е...	сакам... затоа што... Најдосад но ми е... затоа што... Три позитивн	
			Проценка на наставникот	Оценка и препорака на наставникот	и три негативн и придавки кои ја карактер изираат мојата работа...	
		2.	Листа на критериуми – проширена или нова	Исти постапки како во претходниот квартал со тоа што трудовите можат да се споредат со оние во претходниот квартал	и три негативн и придавки кои ја карактер изираат мојата работа...	План и- рање
		к	Нови примери на трудови			о в
		в	Тимски трудови			д р
		а	Самовреднување во однос на листата со критериуми и трудовите во претходниот квартал			в е
		р				и д
		т				в н
		а				а у
		л	Проценка од страна на			њ в.

			групата или тимот			е
			Проценка на наставникот			н
			3. Листа на критериуми			а
			к ...			
З Б И Р Н О П О Р. С У М А Т И В Н О	Трудови на ученикот на крајот на учебната година, создадени во последни от квартал	к в. 4. к в. а р т а л	Листа на критериуми	Постапките се повторуваат	Следнат а година ќе учам вака... Каде грешев во начинот на учење во текот на оваа учебна година	план.
			Примери од трудовите на ученикот настанати во последниот квартал, кои ученикот и наставникот ги споредуваат са основниот примерок и го оценуваат вкупниот напредок во текот на годината.			о в
			Тимски трудови			д р
			Самопроценка на ученикот, во однос на почетната состојба			в е
			Проценка од одделението			и д
			Проценка на наставникот			в н
						а у
				-Објавување на трудовите на ученикот, презентација за родителите, презентација за Наставничкиот совет, за одделенијата кои немаат портфолио... -Формирање заклучна оценка врз основа на класичните оценки и портфолијата. -Се предава на наставникот кој предава следната учебна година и станува основен примерок за следната учебна		њ в
						е а
						њ
						н е
						а т
						о

				година		
--	--	--	--	--------	--	--

Прилог 4

Поврзување на крајните цели на учењето со содржината на портфолијата за најразлични предмети

Крајна цел на учењето	Што влегува во портфолиото	Зачестеност на елементот и на оценувањето
Ученикот го вреднува сопствениот напредок со тек на време.	Ученикот го прегледува своето портфолио; ученикот одговара на прашања од наставникот за својот развој.	Двапати годишно или почесто.
Ученикот учествува во изведувањето научни експерименти и ги бележи откритијата и заклучоците.	Ученикот документира дека учествувал во изведувањето на експериментите и ги бележи заклучоците.	Четири до пет пати во едно полугодие.
Ученикот ефикасно ги пренесува своите идеи во писмена форма.	Наставникот и ученикот избираат писмени задачи што ќе бидат вклучени во портфолиото	Два или три пати во едно полугодие.
Ученикот ги документира клучните чекори во проектот.	Ученикот избира клучни аспекти на проектот што ќе ги опфати (на пример, кус преглед, главни сознанија, размислувања)	Три или четири пати во текот на проектот.
Резиме на главните резултати на проектот.	Ученикот ги документира клучните резултати на проектот.	Еднаш, на крајот од проектот.

Адаптирано врз основа на Valencia, Hiebert & Afflerback (1994).

Прилог 5

Пример на листа за аналитичко оценување на портфолио

Број на бодови	Вредносни критериуми
3	Свесност за целите на портфолиото. Има евидентни податоци дека ученикот го разбира процесот на проверка и постојат јасни докази за напредокот во одреден временски период. Коментарите/искажувањата вклучени во портфолиото наполно ги објаснуваат направените избори и ученикот постигнува високо ниво на веродостојност во самооценувањето/взаемното оценување. Од страна на ученикот вклучени се јасни заклучоци за неговото учење.
2	Свесност за некои цели на портфолиото; го разбира процесот на проверка до извесна степен. Прикажува извесни податоци за напредокот во одреден временски период; ги објаснува изборите направени на соодветен начин; обезбедува врска со самооценувањето/взаемното оценување.
1	Ограничена свесност за целите на портфолиото; потешкотии во разбирањето на процесот на проверка; прикажува малку податоци за напредокот во одреден временски период; има малку објаснување за направените избори; потешкотии во врска со самооценувањето/взаемното оценување.

Прилог 6

Пример на листа за холистичко оценување на портфолио

Број на бодови	Вредносни критериуми
4 бода (извонредно)	
3 бода (убедливо)	
2 бода (прифатливо)	
1 бод (почетничко)	Портфолиото покажува малку или нема податоци дека се постигнати образовните цели. Ученикот малку се ангажира во само-размислување. Во портфолиото недостигаат неколку компоненти.

Прилог 7

Пример на насловна страна за податоци на труд во портфолиото (Linn & Miler, 2005)

Име на ученикот: _____ Датум: _____	
<div>Опис на трудот:</div>	
Коментари на ученикот:	
<div>Го одбрав овој труд за моето портфолио бидејќи:</div> <div>Обрнете посебно внимание на:</div> <div>Други коментари/ мислења:</div>	
Коментари на наставникот:	
<div>Име на наставникот: _____ Датум: _____</div> <div>Добри страни на трудот:</div> <div>Извесни работи што треба да се земат предвид или подрачја што треба да се доработат се:</div> <div>Други коментари:</div>	

Прилог 8

Пример на формулар за само-искажување и вреднување

(Linn & Miler, 2005)

Име на ученикот: _____ Датум: _____
<div>Опис на трудот:</div>
Самовреднување на трудот:
<div>Што се обидов да направам?</div> <div>Што направив?</div> <div>Што научив?</div> <div>На што сум горд во врска со овој труд?</div> <div>На што треба да работам или на што би требало да работам поинаку следниот пат?</div>
Коментари на наставникот:
Име на наставникот: _____ Датум: _____

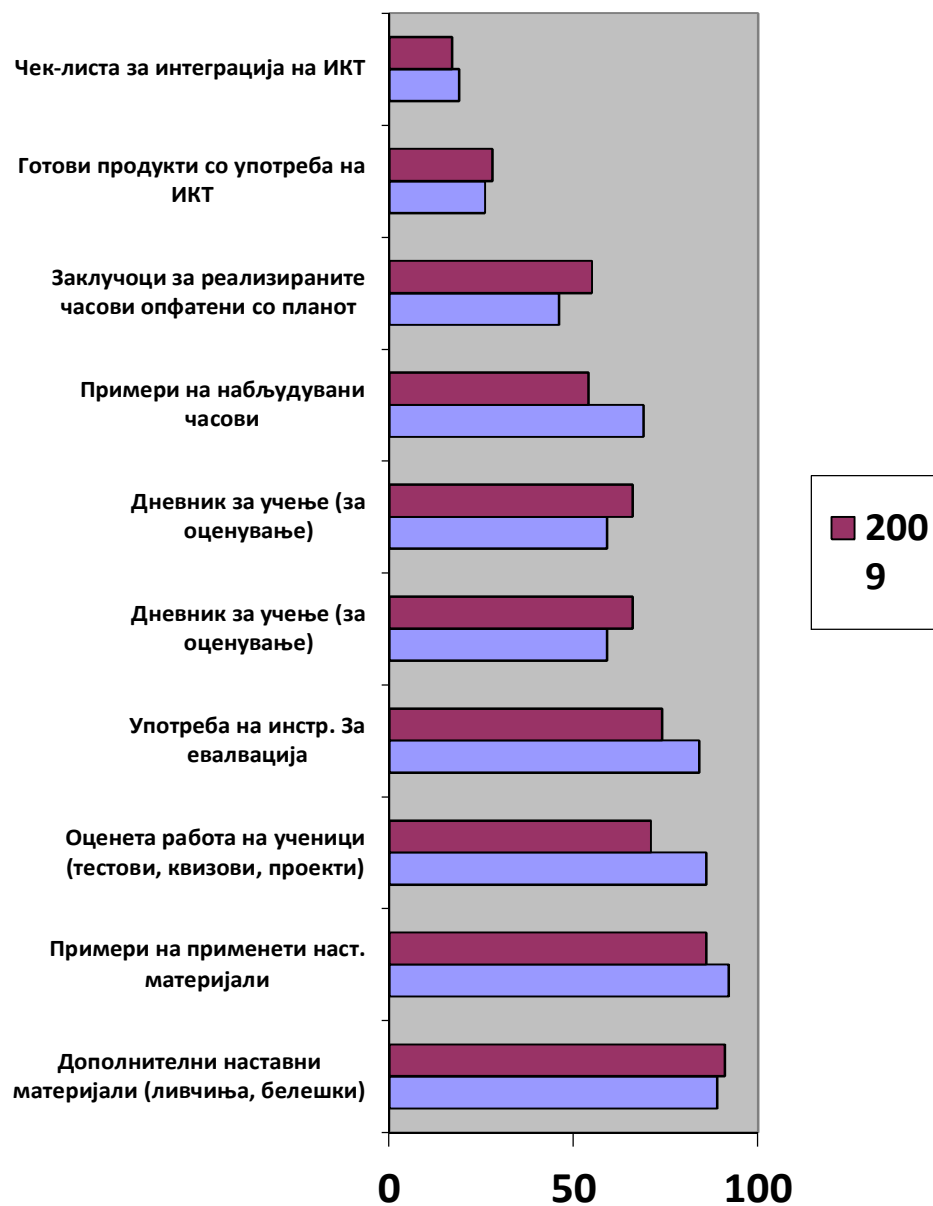
Прилог 9

Листа за анализа на ученички продукт

<p>Име и презиме _____ Датум _____ Продукт _____</p> <p>Дисциплина/ подрачје _____</p> <p>Опис на продуктот</p> <p>_____</p> <p>_____</p> <p>(Продолжи да пишувааш на друга страница)</p> <p>Зошто сметаш дека ова претставува твое најдобро дело?</p> <p>_____</p> <p>_____</p> <p>Служејќи се со листата за проверка на вештините, наведи ги вештините што ги демонстрираше најдобро при креирањето на овој продукт.</p> <p>_____</p> <p>_____</p> <p>Која од вештините што ги демонстрираше при креирањето на овој продукт можеш да ја усовршиш? Што би направил доколку сакаш да го коригираш или да го засилиш делото?</p> <p>_____</p> <p>_____</p> <p>Датум на одобрување од наставникот _____</p> <p>Коментари: _____</p> <p>_____</p>
--

Прилог 10

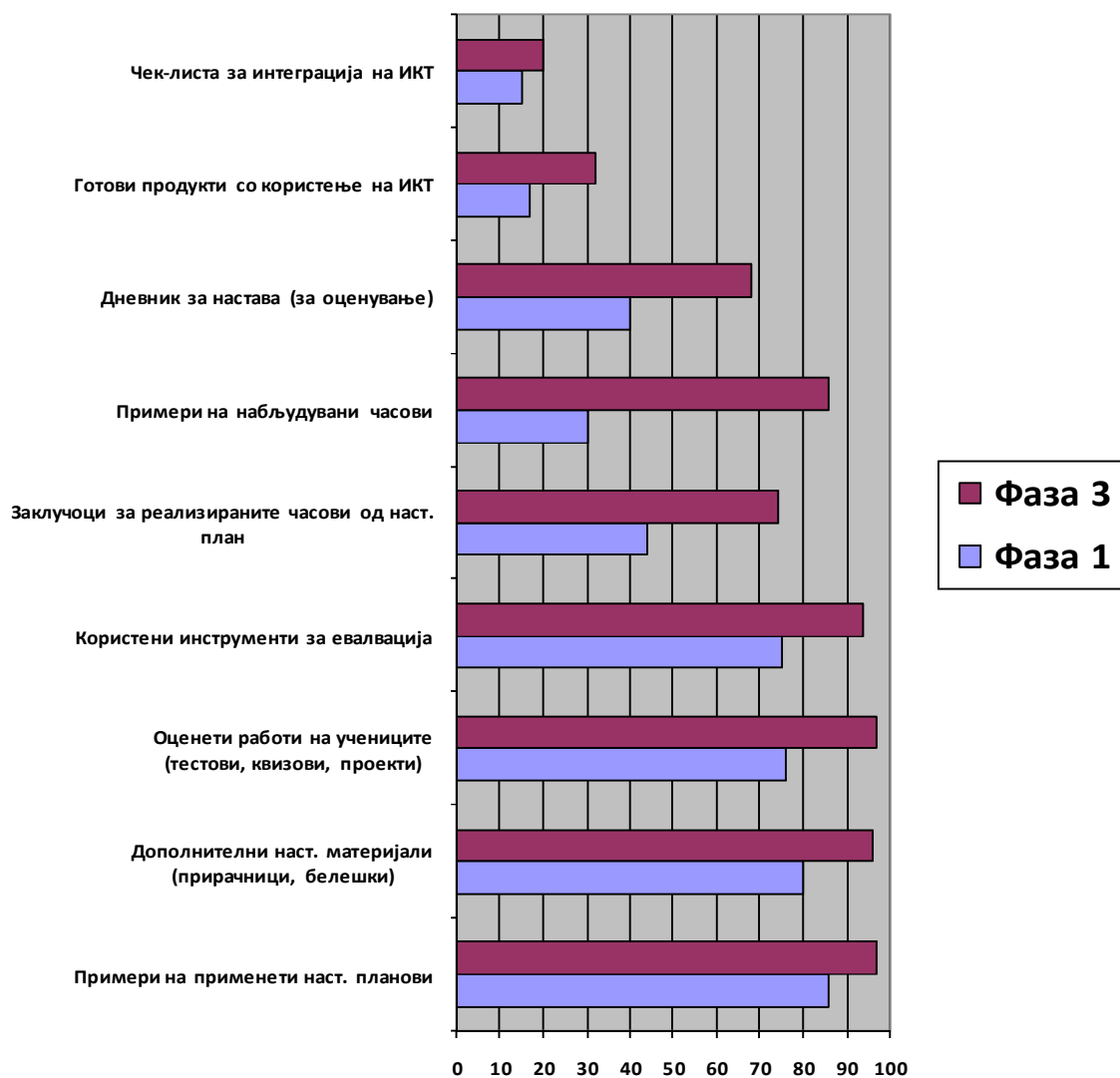
Преглед на портфолио, фаза 1 училишта за 2008 и 2009 година

Прилог 11

Преглед на портфолио фаза 1 и 3 училишта, компарација во 2010 година

Нада Арсова

**Портфолиото како начин на вреднување на постигањата на
учениците**

Универзитет „Гоце Делчев“ - Штип